

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
EKONOMIKOS KATEDRA**

VIDA LEMENTAUSKIENĖ

Viešojo sektoriaus ekonomikos studijų programos neakivaizdinis sk.

**MUITŲ POLITIKA IR JOS POKYČIAI LIETUVAI INTEGRUOJANTIS Į
EUROPOS SAJUNGOS RINKĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –

prof. habil. dr. Gediminas Davulis

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS	5
1. TARPTAUTINĖ PREKYBA IR JOS POLITIKOS PAGRINDINĖS KRYPTYS.....	7
1.1. Tarptautinės prekybos teorijos	7
1.2. Protekcionistinės prekybos politikos priemonės	12
1.3. Prekių muitinės įvertinimas	20
2. LIETUVOS MUITŲ POLITIKOS TEISINIS PAGRINDIMAS	25
2.1. Lietuvos narystė tarptautinėse prekybos organizacijose	25
2.2. Lietuvos muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių teisės aktų suderinamumas su Europos Sąjungos reglamentais ir direktyvomis	31
2.2.1. Muito mokestis	34
2.2.2. Kiti importo mokesčiai	45
3. LIETUVOS MUITINĖS VEIKLOS ANALIZĖ	53
3. 1. Muitinė - muitus ir kitus importo mokesčius administruojanti institucija.....	53
3.2. Muitinės administruojamų muitų ir mokesčių statistinė analizė	56
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS	71
SANTRAUKA	75
PRIEDAI	77

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. Netarifiniai tarptautinės prekybos reguliavimo metodai
- 2 priedas. Prekių muitinės vertės nustatymo metodai
- 3 priedas. Nacionalinių papildomų Lietuvos Respublikos integruoto tarifo kodų sąrašas
- 4 priedas. Antidempingo procedūros stadijos
- 5 priedas. Prekių įvežimo be importo maito ir kitų mokesčių kiekiai
- 6 priedas. „Meursing“ lentelė
- 7 priedas. Mokestinių nacionalinio biudžeto pajamų struktūra 1999 m. – 2007 m.*
- 8 priedas. Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nuostatų kaita
- 9 priedas. Pridėtinės vertės mokesčio tarifai Europos Sąjungos valstybėse narėse 2007 m.
- 10 priedas. Akcizų objektų ir tarifų palyginimas
- 11 priedas. Lietuvos Respublikos muitinės struktūra
- 12 priedas. Lietuvos muitinės administruojamų mokesčių indėlis į valstybės biudžetą 2000 m. – 2007 m.
- 13 priedas. Valstybių narių apskaičiuoti maito mokesčiai 2007 m.
- 14 priedas. Muitinės administruojamų mokesčių struktūra (2003 m. – 2007 m.*)
- 15 priedas. Mokestinės nepriemokos struktūra pagal mokesčių rūšis 2007 m. rugsėjo 1 d.
- 16 priedas. Bendrojo biudžeto finansavimo santrauka pagal nuosavų išteklių rūšį ir valstybę narę
- 17 priedas. Europos Sąjungos biudžeto struktūra 2007 m.
- 18 priedas. Lietuvos indėlis į bendrą ES biudžetą 2007 m.
- 19 priedas. Valstybių narių įnašų dalis į bendrąjį ES biudžetą 2007 m.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Lietuvos Respublikos užsienio prekybos rodiklių santykis su BVP.....	12
2 lentelė. Tarptautinės prekybos politikos reguliavimo metodų klasifikacija.....	13
3 lentelė. Muitų samprata	13
4 lentelė. Lietuvos muitinės administruojami maitai ir mokesčiai.....	33
5 lentelė. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys maitų administravimą Lietuvoje	35
6 lentelė. Europos Bendrijų maitų tarifas.....	37
7 lentelė. Lietuvos muitinės administruojamų mokesčių surinkimas per 2007 m. sausio – rugsėjo mėn. laikotarpį.....	57
8 lentelė. Prekių grupės, kurioms 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. apskaičiuoti maitai labiausiai padidėjo (tūkst. lt)	58
9 lentelė. Išleidžiamoms į laisvą apyvartą prekėms apskaičiuoti akcizai (tūkst. Lt).....	59

10 lentelė. Prekių grupės, kurioms 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. apskaičiuotas importo PVM padidėjo labiausiai (tūkst. Lt).....	60
11 lentelė. Prekių grupės, kurioms apskaičiuoti importo mokesčiai labiausiai padidėjo 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. (tūkst. Lt).....	62
12 lentelė. Mokestinės nepriemokos struktūra pagal mokesčių rūšis 2007 m. rugsėjo 1 d.....	64

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Tarptautinės prekybos ekonominės prielaidos.....	7
2 pav. Protekcionizmo formos.....	10
3 pav. Dempingo formos	11
4 pav. Muitų rūšys	14
5 pav. Muitų įvedimo pasekmės	17
6 pav. Prekę apibūdinantys elementai	20
7 pav. Pagrindiniai Pasaulio prekybos organizacijos principai	27
8 pav. Svarbiausios Lietuvos užsienio prekybos partnerės 2006 m.	28
9 pav. Bendrijos muitinės kodekso taikymo principai	36
10 pav. Nacionalinio biudžeto mokestinių pajamų struktūra	45
11 pav. Muitinės surinktas ir įskaitytas į valstybės biudžetą akcizo mokestis (2000 m. - 2006 m. duomenys)	47
12 pav. Lietuvos muitinės administruojamų mokesčių indėlis į valstybės biudžetą (2005 m.–2007 m.* duomenys)	57
13 pav. Lengvųjų automobilių importas 2003 m. – 2006 m.	63
14 pav. Mokestinės nepriemokos pokyčiai 2004 m. - 2007 m. sausis – rugsėjis.....	64

IVADAS

Lietuva, įstojusi į Europos Sąjungą, tapo globalios ekonomikos dalimi, kuriai tiesioginę įtaką daro viso pasaulio ekonomikos pokyčiai. Pastarieji dešimtmečiai ekonomikoje išsiskiria dideliais prekybos globalizacijos tempais, konkurencijos didėjimu bei naujų technologijų plėtra. Šiandien nė viena šalis negali pasiekti ekonominio augimo, aktyviai nedalyvaudama tarptautinėje prekyboje.

Lietuvos ekonomikos plėtros tempas yra tiesiogiai susijęs su jos atvirumo ir integracijos į tarptautines rinkas laipsniu. Lietuvos integracija į Europos Sąjungos (ES) bendrąją rinką - vienas iš valstybės vidaus ir užsienio politikos prioritetų, kurio įgyvendinimas turės lemiamą įtaką Lietuvos ekonomikai, užsienio prekybai bei tolimesnei šalies vystymosi raidai. ES rinka šiandien - viena didžiausių pasaulio rinkų pagal dydį, ekonominę galią bei augimo perspektyvas. Priklausymas šiai rinkai ne tik sudaro prielaidas ekonomikos augimui, bet ir kelia aukštesnius reikalavimus kiekvienai pramonės šakai, kiekvienos įmonės veiklai, jų konkurencingumui.

Lietuvos narystė Pasaulio prekybos organizacijoje ir Europos Sąjungoje - pagrindas prekybinių santykių su kitomis valstybėmis plėtojimui bei Lietuvos užsienio prekybos liberalizavimui - pirmiausia maitų panaikinimo, kurie pasireiškia kaip valstybės ekonominės politikos instrumentas ir kurių pagalba buvo siekiama užtikrinti prekių ir kitų vertybių gabenimo ekonominį reguliavimą bei vidaus rinkos apsaugą. Lietuva, tapusi ES nare, perėmė visus Europos Sąjungos sutartinius prekybinius santykius su trečiosiomis šalimis bei tarptautinėmis organizacijomis ir įsijungė į bendrąją Europos Sąjungos prekybos politikos erdvę, kur visa užsienio prekyba yra reglamentuojama vieningai – taikomas Europos Sąjungos maitų režimas, Bendroji preferencijų sistema ir bendros Europos Sąjungos rinkos apsaugos priemonės.

Praėjo daugiau nei treji metai nuo Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą. Per tuos metus intensyviai vyko integravimosi į ES darbas, prisitaikymas prie naujų rinkos sąlygų ir reikalavimų. Užsienio prekyboje vyko pokyčiai, kuriems įtakos turėjo naujų prekybos sąlygų taikymas. Integracija į ES – ilgas procesas, kuris neapsiriboja vien tik stojimo sutarties pasirašymu ir įsigaliojimu. Atsižvelgiant į tai, svarbu įvertinti narystės ir integracijos į ES poveikį Lietuvos maitų politikai bei užsienio prekybai - tai pabrėžia šio **darbo temos aktualumą**.

Vertinti ES narystės įtaką Lietuvos maitų politikai ir užsienio prekybai yra gana sudėtinga be statistinių ir faktinių duomenų analizės, todėl darbe apžvelgiamas Lietuvos maitinės administruojamų maitų ir kitų importo mokesčių teisės aktų suderinamumas su Europos

Sąjungos reglamentais ir direktyvomis, muitinės muitų ir kitų importo mokesčių surinkimo rezultatai, jų indėlis formuojant valstybės biudžeto mokesčines pajamas.

Darbo objektas – Lietuvos muitų politika.

Darbo tikslas – apžvelgti ir išanalizuoti Lietuvos muitų politiką, pateikti jos pokyčius Lietuvai tapus ES nare bei toliau integruojantis į ES rinką, nustatyti šių pokyčių poveikį Lietuvos muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių surinkimui.

Magistro baigiamojo darbo **hipotezė** - Lietuvai tapus ES nare, sumažėjo muitinės surenkamų muitų ir kitų importo mokesčių indėlis formuojant valstybės biudžeto pajamas.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti tarptautinės prekybos teorijas ir jos politikos pagrindines kryptis.
2. Pateikti tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodus.
3. Apžvelgti Lietuvos narystes tarptautinėse prekybos organizacijose bei nustatyti šių organizacijų įtaką Lietuvos muitų politikai ir užsienio prekybai.
4. Išanalizuoti Lietuvos muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių teisės aktų suderinamumą su Europos Sąjungos reglamentais ir direktyvomis.
5. Atlikti muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių statistinę analizę.

Tyrimo metodai. Lietuvos muitų politika ir jos pokyčiai šiame darbe nagrinėjami įvairiais metodais. Pasirinktas tyrimas atliktas taikant mokslinės literatūros ir dokumentų analizės, istorinį, lyginamojo tyrimo metodus, pasitelkus kiekybinę, loginę ir sistemine analizę.

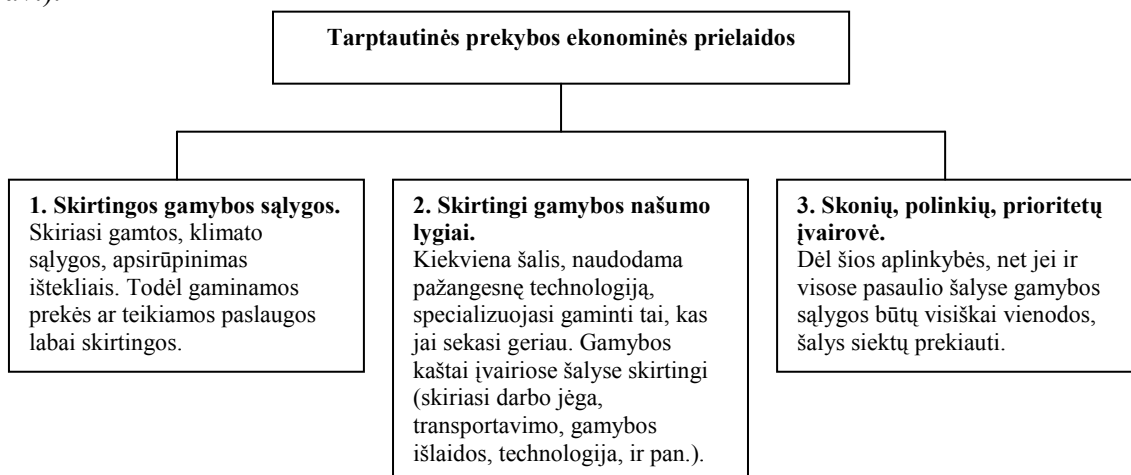
Literatūros analizė įgalino tarptautinės prekybos teorijos aspektus ir muitų politiką suvokti sisteminiu požiūriu. Istorinis tyrimo metodas taikomas gilinantis į Lietuvos muitų politikos raidą, kurią įtakojo tarptautinės prekybos organizacijos. Taip pat baigiamajame darbe naudotas lyginamojo tyrimo metodas, kuris padės apžvelgti Lietuvos muitų ir kitų importo mokesčių teisės normų derinimą su Europos Sąjungos reglamentais ir direktyvomis. Kiekybinė analizė padeda analizuoti muitinės surenkamų mokesčių svarbą bei indėlį į valstybės biudžetą. Daug dėmesio skiriama loginei ir sisteminei analizei. Taikant loginį metodą daromi apibendrinimai, išvados, padedančios tiksliau suvokti nagrinėjamus muitų politikos pokyčius.

1. TARPTAUTINĖ PREKYBA IR JOS POLITIKOS PAGRINDINĖS KRYPTYS

1.1. Tarptautinės prekybos teorijos

Šiuolaikinė tarptautinė prekyba - vienas svarbiausių pasaulinio ūkio globalizacijos veiksnių. Nei viena šalis negali pasiekti ekonominio augimo, aktyviai nedalyvaudama tarptautinėje prekyboje. Prekyba yra viena seniausių tarptautinių santykių formų. Iš prekybos gaunamos pajamos ir mokesčiai ištisus amžius buvo vienas iš svarbiausių šalies turto šaltinių.

Tarptautinės prekybos pagrindas - mainai ir specializacija. Tarptautinė prekyba yra priemonė, kuri padeda šalims plėtoti specializaciją, didinti savo išteklių panaudojimą ir taip plėsti bendrą gamybos apimtį. Yra išskiriamos trys tarptautinės prekybos ekonominės prielaidos¹ (žr. 1 pav.).

1 pav. Tarptautinės prekybos ekonominės prielaidos

Minėtos tarptautinės prekybos ekonominės prielaidos lemia gamybos kaštų ir kainų skirtumus. Vykstant tarptautiniams mainams, šalys aprūpina pasaulinį ūkį tomis prekėmis, kurių gamyba šalies viduje palyginti pigi. Šalys importuoja tokią produkciją ar paslaugas, kurias pasigaminti šalyje būtų kur kas brangiau negu jų įsigyti pasaulinėje rinkoje. Vadinasi, kiekviena šalis specializuojasi gaminti tai, kas jai efektyvu. Taigi, vykstant tarptautinei prekybai šalių ekonominę naudą sąlygoja specializacija. Specializacija ir prekyba sąlygoja aukštesnius veiklos rezultatus bei efektyvumą.

Tarptautinės prekybos reikšmę ir naudą nusako šie aspektai:²

- iš šalies išvežamos vidaus rinkoje perteklinės prekės ir įvežamos prekės, kurių šalis negali pasigaminti;

¹ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 60.

² Rakauskienė O. G. Valstybės ekonominė politika. – Vilnius, 2006. P. 336.

- šalyje gaminamos ir išvežamos absoliutų arba lyginamąjį pranašumą turinčios prekės ir taip pasisavinamas prekybinis pelnas;
- dėl užsienio prekybos plinta pažangios technologijos, padedančios didinti nacionalinio ūkio veiklos efektyvumą;
- šalies prekių ir paslaugų vartotojai įgyja didesnę galimybę rinktis ir geriau tenkinti savo poreikius;
- plėtojamos eksportą gaminančios ūkio šakos, mažinamos išvežamų prekių gamybos sąnaudos.

Šalys, prekiaudamos tarpusavyje, patiria naudą. Tačiau naudos iš tarptautinės prekybos pasiskirstymas tiek šalies viduje, tiek tarp atskirų šalių nustatomas prekių, kuriomis šalys prekiauja tarpusavyje, kainų lygiu ir prekybos apimtimi. Kiekviena valstybė, dalyvaudama tarptautinėje prekyboje, vykdo atitinkamą užsienio prekybos politiką, kuri yra ekonominės politikos sudėtinė dalis.

Pagrindiniai šios politikos tikslai:³

- tam tikros šalies dalyvavimo tarptautiniame darbo pasidalijimo procese masto ir būdo pakitimas;
- eksporto ir importo apimčių kitimas;
- tarptautinės prekybos struktūros pokyčiai;
- šalies aprūpinimas būtinais ištekliais;
- eksporto ir importo kainų pasikeitimas.

Tarptautinėje prekyboje išskiriamos šios ekonominės politikos kryptys: laisvoji prekyba, protekcionizmas, dempingas, embargas.

Kiekviena valstybė, formuodama prekybos politiką, turėtų atsižvelgti į tai, kokį protekcionistinės politikos poveikį gali patirti vartotojai ir gamintojai, ar nebus taip jog remiant atskiras gamintojų grupes, nukentės vartotojai ir kitos neremiamos ūkio šakos.⁴

Laisvoji prekyba – tai valstybės ekonominė politika, kai be jokių muitų ir kitų suvaržymų visos šalys naudojasi tarptautinio gamybos specializavimo pranašumais.⁵ Laisvosios prekybos tikslas – užtikrinti ir realizuoti tarptautinės specializacijos ir kooperacijos pranašumus.

Svarbiausi laisvosios prekybos privalumai yra tokie:⁶

- ji skatina konkurenciją ir apriboja monopolijas;
- suteikia naudą vartotojams dėl didesnės prekių pasirinkimo galimybės;

³ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 264.

⁴ Bradauskienė A. Lietuvos bendrovės pralaimi kovą Estijos gamintojams//Lietuvos Rytas: Vartai. – 1997-09-08. P. 1-2.

⁵ Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 265.

⁶ Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 16-17.

- dėl gamybos masto ekonomijos efekto gali sąlygoti efektyvesnę gamybą;
- skatina abipusiai naudingą tarptautinį darbo pasidalijimą;
- padeda efektyviau paskirstyti išteklius ir užtikrinti aukštesnę materialinės gerovės

lygį tiek atskirose šalyse, tiek viso pasaulio mastu.

Labiausiai paplitusios laisvosios prekybos formos yra laisvosios prekybos zonos (regionai), muitų sąjungos, laisvosios ekonominės zonos.

Laisvosios prekybos regionas yra šalių susitarimas sumažinti ar panaikinti maito mokesčius ir kitus prekybos barjerus tarpusavio prekybai.⁷ Ši sutartis numato visų prekybos kliūčių – muitų, kvotų, suvaržymų pašalinimą tarp šalių, įeinančių į laisvosios prekybos zonos sudėtį. Laisvosios prekybos zonos valstybės užtikrina laisvą prekių ir paslaugų judėjimą tarp šalių – sutarties dalyvių, bet laikosi griežtos protekcionizmo politikos kitų šalių atžvilgiu.

Muitų sąjunga – šalių susitarimas sumažinti arba panaikinti šalių narių prekybos draudimus ir priimti bendrus prekybos barjerus visai prekybai su šalimis ne narėmis.⁸ Muitų sąjungos tikslas yra sudaryti savo šalims palankiausias prekybos sąlygas tomis prekėmis, kurias gamindamos šalys turi absoliutų ar santykinį pranašumą.

Laisvoji ekonominė zona – tai ūkinei-komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje ūkio subjektams nustatytos specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos.⁹

Protekcionizmas – valstybės vykdoma ekonominė politika, kurios tikslas - apsaugoti vidaus rinką nuo užsienio konkurencijos.¹⁰

Vykdam protekcionizmą, didinami importo muitai, mažinami eksporto muitai, teikiamos subsidijos nacionaliniam ūkiui plėsti, ribojamas prekių judėjimas. Dėl prekybinių apribojimų didėja vartotojų išlaidos, nes padidėja importuojamo produkto kaina. Tuo tarpu vartotojai perka brangesnes vietos gamintojų prekes, nes vietinės gamybos produkcijos kainos didėja dėl susilpnėjusios konkurencijos vidaus rinkoje. Protekcionizmas dažniausiai padeda apsaugoti pramonę, rečiau - žemės ūkį. Protekcionizmo politika priklauso nuo šalies ekonominio išsivystymo lygio.

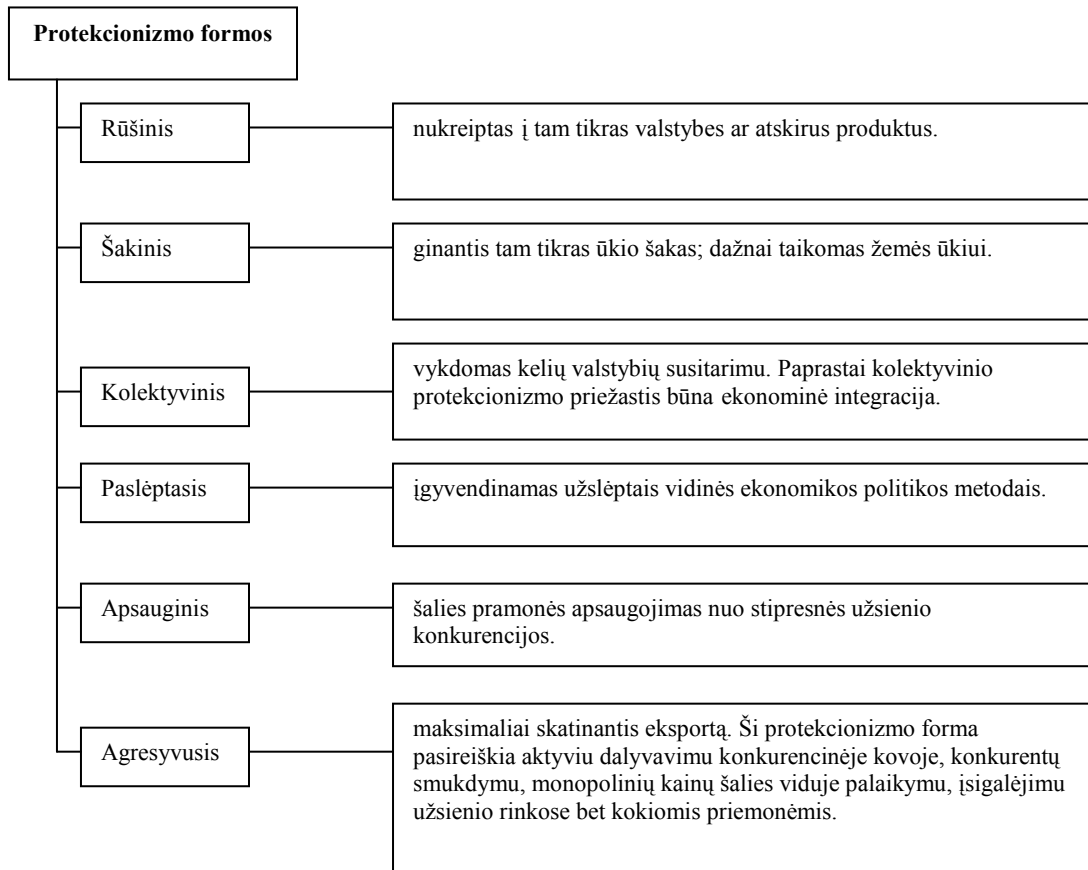
Atsižvelgiant į įvairius aspektus yra išskiriamos kelios protekcionizmo formos, kurios pateiktos 2 paveiksle.

⁷ McGrath P.T. Tarptautinės ekonomikos pagrindai. – Vilnius: Margi raštai, 1999. P. 46.

⁸ Ten pat, P. 45.

⁹ Paulavičius K. B., Navickas V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – D.1 - Vilnius: Vilniaus Pedagoginis universitetas, 2000. P. 31.

¹⁰ Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 17.

2 pav. Protekcionalizmo formos

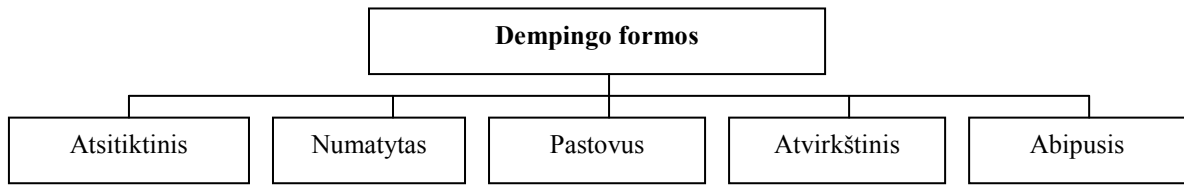
Laisvąją prekybą ir protekcionalizmą galima išskirti kaip pagrindines tarptautinės prekybos formas. Nagrinėjant jas, kyla klausimas, kurią formą mūsų šalis turėtų taikyti: ar protekcionalizmą, suteikiantį sąlygas vystyti nacionalinei ekonomikai ar laisvąją prekybą, leidžiančią tiesiogiai sulyginti nacionalinius prekybos išteklius su tarptautiniais. Šis klausimas kelia diskusijas tarp specialistų jau ilgus metus, tačiau net ir ilgų metų patirtis neduoda aiškaus atsakymo, kuri tarptautinės prekybos forma pranašesnė. Praktika įrodo, jog įvairiais pasaulinės ekonomikos laikotarpiais būdavo pranašesnė tai viena, tai kita politika. Tačiau efektyviausias yra abiejų tarptautinės prekybų formų derinimas, atsižvelgiant į situaciją.

Dempingas – tai prekių pardavimas užsienio rinkose žemesnėmis negu vidaus arba pasaulinės rinkos kainomis, kartais žemesnėmis už gamybos kaštus. Dempingas taikomas:¹¹

- siekiant įeiti į užsienio rinkas;
- siekiant išplėsti gamybą, kad būtų gaunama didesnė ekonomija dėl gamybos masto;
- siekiant realizuoti produkcijos perteklių, atsiradusį klaidingai prognozavus prekės paklausą.

¹¹ Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 18.

Taikomos dempingo formos pateiktos 3 paveiksle.¹²

3 pav. Dėmpingo formos

Dėmpingo politiką gali vykdyti įmonės savo iniciatyva arba įmonės, remiamos šalies vyriausybės, kuri tokiu būdu vykdo šalies ekonominę politiką. Tokiais atvejais vyriausybė teikia vietos gamintojams eksporto subsidijas: tiesiogines arba netiesiogines.

Tarptautinės taisyklės draudžia dėmpingą, dauguma valstybių kovoja su importuojamų prekių dėmpinginėmis kainomis, naudodamos antidėmpingo priemones (įstatymus, sankcijas, papildomus muitus ir kt.). Jeigu kuri nors šalis taiko žemas dėmpingo kainas, tai tų prekių kainos šalies viduje ir užsienio šalyse skirtumas turi būti mažesnis negu prekių transportavimo kaštai plus tai prekei nustatytas muitas.

Embargas – tai draudimas išvežti iš kurios nors šalies arba įvežti į kurią nors šalį prekes, auksą, vertybinius popierius. Embargas taikomas dėl šių priežasčių:¹³

- politinių; taikomas šalims, kurios nedemokratiškais būdais kitoms šalims primeta savo vystymosi kelią, kišasi į jų reikalus, sukelia karinius konfliktus, vykdo teroristinius išpuolius;
- moralinių; kultūrinių ir nac. tradicijų, religinių įsitikinimų pagrindu draudžiama įvežti alkoholinius gėrimus, pornografinę literatūrą ir t.t.
- sveikatos apsaugos; gali uždrausti įvežti įvairių vaistų, augalų, gyvūnų, daržovių, vaisių, chemikalų ir t.t.

Tarptautinė prekyba yra sudėtingas ir būtinas procesas visoms šalims, kurio pagrindas yra mainai ir specializacija. Prekių ir paslaugų judėjimas tarp šalių susieja nacionalinius ūkius į bendrą rinkos sistemą ir sustiprina šalių tarpusavio ekonominę priklausomybę. Šiai priklausomybei įtakos turi šalies teritorijos dydis, ekonominio išsivystymo lygis, vidaus rinkos apimtis, gamtiniai išteklių ir kt.

Dabartinėmis sąlygomis nė viena šalis negali pasiekti ekonominio augimo, aktyviai nedalyvaudama tarptautinėje prekyboje. Tarptautinės prekybos plėtros lygį rodo eksporto bei bendrojo vidaus produkto santykis, arba eksporto kvota nuo BVP. Kai kurių valstybių

¹² Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 18.

¹³ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 278.

(Liuksemburgo, Malaizijos ir kt.) šis rodiklis didesnis negu 100 proc., t.y. šalies eksporto vertė viršija bendrąjį vidaus produktą. Tokio tipo valstybės ekonomika dažnai vadinama eksportine.¹⁴

1 lentelė. Lietuvos Respublikos užsienio prekybos rodiklių santykis su BVP¹⁵

Rodikliai	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004m.	2005 m.
Eksporto masto santykis su BVP	0,311	0,353	0,368	0,375	0,413	0,461
Užsienio prekybos apyvartos santykis su BVP	0,768	0,852	0,897	0,893	0,964	1,068

1 lentelės duomenys rodo, kad tiek eksporto, tiek užsienio prekybos apyvartos santykis su BVP kasmet auga. Tai liudija šalies ūkio konkurencingumo augimą bei šalies ekonomikos priklausomybės nuo užsienio prekybos didėjimą. Lietuvoje 2006 m. eksporto masto santykis su BVP sudarė - 0,474, o užsienio prekybos apyvartos santykis su BVP – 1,122.¹⁶

1.2. Protekcionistinės prekybos politikos priemonės

Dabartinėmis sąlygomis valstybė negali pasiekti vidinės ekonomikos pusiausvyros (pvz. visiško užimtumo arba kainų stabilumo), nenaudodama užsienio prekybos reguliavimo ekonominių priemonių. Rinkos ekonomikos sąlygomis dažniausiai taikomos priemonės, padedančios valstybei didinti pelną iš užsienio prekybos, verčiančios ūkio subjektus priimti sprendimus atsižvelgiant į valstybės politikos tikslus. Pagrindinis kiekvienos valstybės tarptautinės prekybos uždavinys – skatinti eksportą ir apriboti importą. Todėl vieni tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodai taikomi importui, siekiant apsaugoti vietinę rinką nuo užsienio konkurencijos, o kiti – didinti eksporto apimtį. Tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodai pagal pobūdį skirstomi:¹⁷

- tarifinius, pagrįstus muitų tarifo naudojimu;
- netarifinius – visus kitus, kurie skirstomi į kiekybinius, paslėptuosius ir finansinius.

Detali tarptautinės prekybos politikos reguliavimo metodų klasifikacija pateikta 2 lentelėje.

¹⁴ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 229.

¹⁵ Rimkus V. Misiūnas A. Gervė J. Lietuvos užsienio prekybos pokyčių analizė: taikomas mokslinio tyrimo darbas.- V., 2006. P. 4// http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/prekyba/uzsienio/moksliniai-darbai/moksliniai-darbai.php ; prisijungimo laikas: 2007-08-21.

¹⁶ Parengta pagal Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenis// <http://www.stat.gov.lt/lt/>; prisijungimo laikas : 2007-08-21.

¹⁷ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 291 – 292.

2 lentelė. Tarptautinės prekybos politikos reguliavimo metodų klasifikacija

Reguliavimo metodai		Prekybos politikos priemonės	Reguliuoja	
			Eksportą	Importą
Tarifiniai		Muitų mokesčiai Tarifinės kvotos	x x	x x
Netarifiniai	Kiekybiniai	Kvotos Licencijos Savanoriškieji apribojimai	x x x	x x
	Paslėptieji	Valstybiniai pirkimai Reikalavimai naudoti vietinius komponentus Techniniai apribojimai Vidaus rinkos mokesčiai ir rinkliavos	x x x x	x x x x
	Finansiniai	Subsidijos Kreditavimas Kompensacinės rinkliavos Draudimas	x x x x	x x x x

Muitai – netiesioginiai valstybės mokesčiai, kuriais apmokestinamos eksportuojamos ir importuojamos prekės.¹⁸ Visi kiti knygų autoriai (žr. 3 lentelę) muitus apibrėžia labai panašiai, iš kurių galima daryti bendrą išvadą ir apibrėžti muitus kaip: maitas – tai importo mokestis, kitaip tariant, tai prekybos apribojimai, kuriuos naudoja valstybė.

3 lentelė. Muitų samprata

Šaltinis	Sąvoka
R. C. Epping Pasaulio ekonomikos ABC, - Kaunas, 1995	<i>Muitas</i> – tai mokestis, uždedamas įvežamoms į šalį prekėms, padidinantis tų įvežamų prekių kainą.
K. Balys Paulavičius, V. Navickas Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai, - Vilnius, 2000	<i>Muitas</i> – mokestis (piniginė prievolė valstybei), kurį reikia užmokėti už prekes, įvežamas į šalies muitų teoriją, arba prekes, išvežamas iš šalies muitų teorijos.
B. Martinkus, V. Žilinskas Ekonomikos pagrindai, - Kaunas, 2001	<i>Muitas</i> – tai mokestis, nustatytas maito tarifu, kuriuo apmokestinamos eksportuojamos ir importuojamos prekės.
E. Buškevičiūtė Mokesčių sistema, - Kaunas, 2003	<i>Muitai</i> – mokesčiai, kuriais apmokestinamos per valstybės sieną vežamos prekės ar asmeninio vartojimo daiktai.
D. Bernatonytė Tarptautinė prekyba, - Kaunas, 2007	<i>Muitai</i> – netiesioginiai valstybės mokesčiai, kuriais apmokestinamos prekės, gabenamos per valstybinę sieną.

Muitai taikomi siekiant apsaugoti šalies vidaus rinką nuo užsienio šalies gamintojų konkurencijos, norint apriboti vidaus pramonei reikalingų žaliavų išvežimą, siekiant kontroliuoti eksportą ir importą.

Tiek visa muitų sistema, tiek jos sudedamos dalys – tarifų lygis, struktūra, pozicijų skaičius, jų funkcijos – dažnai yra tarptautinių derybų objektas. Muitai atlieka šias pagrindines funkcijas:¹⁹

- fiskalinę – papildyti valstybės biudžetą;

¹⁸ Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 20.

¹⁹ Davulis G. Ekonomikos teorija. – Vilnius:LTU Leidybos centras, 2003, P. 300.

▪ protekcinę – apsaugoti vietinius gamintojus nuo užsienio gamintojų konkurencijos, mažinti jų konkurencingumą šalyje (tik importo maitas);

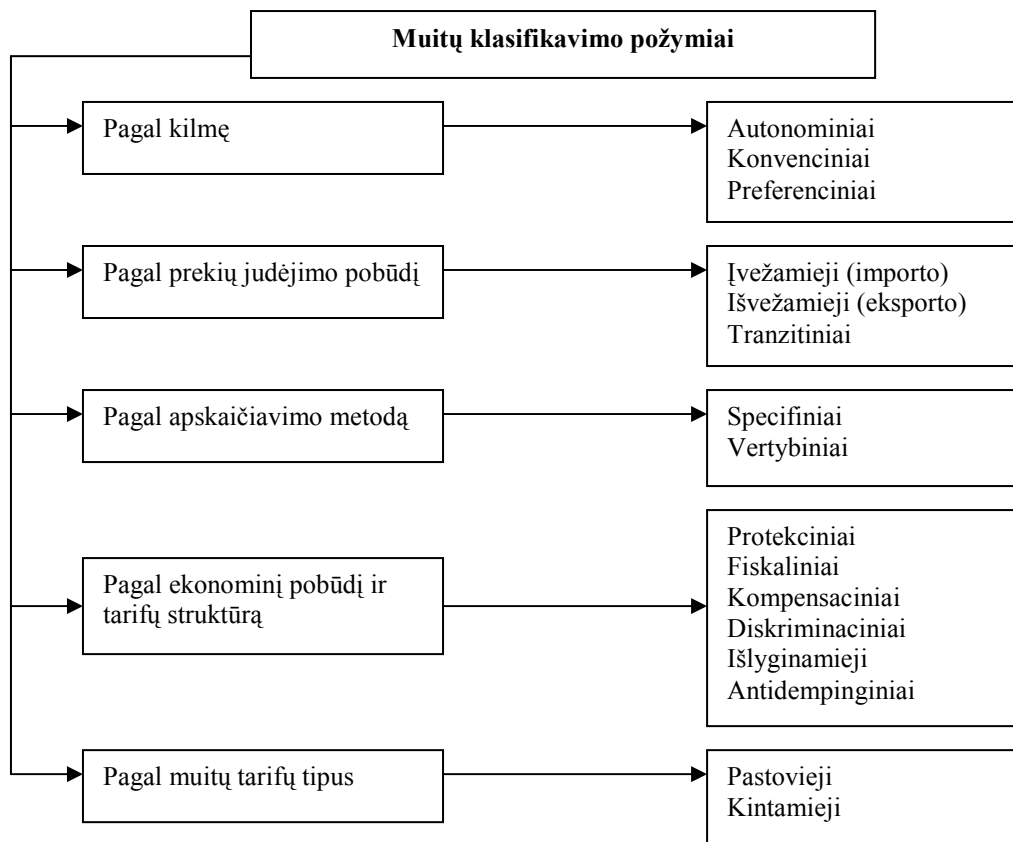
▪ balansavimo – apriboti nepageidautiną prekių išvežimą (tik eksporto maitas).

Fiskalinė funkcija taikoma importo ir eksporto mokesčiams. Surinkti mokesčiai patenka į valstybės biudžetą.

Protekcinė funkcija saugo vietinių gamintojų gaminamas prekes nuo importuojamų prekių konkurencijos, mažina importuojamų prekių konkurencingumą šalyje.

Balansavimo funkciją atlieka maito mokesčiai eksportuojamoms prekėms.

Muitai yra klasifikuojami pagal požymius, pateiktus 4 paveiksle.

4 pav. Maitų rūšys²⁰

Kaip matome, maitai diferencijuojami:²¹

1) **Pagal kilmę:**

a) *autonominiai* – nustatomi vienos valstybės;

b) *konvenciniai* – įvedami kelių valstybių tarpusavio prekybos sutartimis;

c) *preferenciniai maitai* – nustatomi mažesni kai kurių šalių prekėms. Tai išimtinė lengvata, skiriama daugiašaliais susitarimais prekėms, pagamintoms besivystančiose šalyse. Jų tikslas – skatinti ekonominę tokių šalių vystymąsi, plečiant eksportą.

²⁰ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 295.

²¹ Ten pat, P. 296-298.

2) Pagal prekių judėjimo pobūdį:

- a) *įvežamieji (importo)* – imami įvežant užsienio gamintojui prekes į šalį;
- b) *išvežamieji (eksporto)* – muitai mokami vidaus gamintojams išvežant prekes į užsienį;
- c) *tranzitiniai* imami, kai prekės vežamos iš vienos valstybės į kitą per trečiosios teritoriją.

3) Pagal apskaičiavimo metodą išskiriami šie muitai:

- a) *specifiniai muitai* nustatomi kaip fiksuota pinigų suma prekės natūriniam matavimo vienetui. Šie muitai apskaičiuojami atsižvelgiant į vežamų prekių skaičių, svorį, indų talpą ir pan.; jų privalumas – lengviau ir paprasčiau apskaičiuoti visą mokesčio sumą už vežamas prekes; trūkumas – pagal šį metodą negalima uždėti maito daugeliui produkcijos rūšių (įrangai, technologinėms linijoms ir pan.).
- b) *vertybiniai muitai*; jų dydis nustatomas kaip fiksuotas procentas nuo vežamos prekės vertės arba kainos. Šių muitų privalumas – galimybė palaikyti vienodą vidaus rinkos apsaugos lygį nepriklausomai nuo prekės kainos svyravimų.

4) Pagal ekonominį pobūdį ir tarifų struktūrą išskiriami šie muitai:

- a) *protekciniai (apsaugos) muitai*. Jais siekiama sudaryti lengvatines sąlygas savo šalies gamintojams ir apsunkinti kitų šalių prekių realizavimą vartojimo rinkoje.
- b) *fiskaliniai (finansiniai) muitai* daugiausia imami už prabangos ar prestižo prekes, kurias perka dideles pajamas turintys pirkėjai. Jais siekiama padidinti biudžeto pajamas;
- c) *kompensaciniai muitai* nustatomi toms importuojamoms prekėms, kurias gaminant tiesiogiai ir netiesiogiai buvo naudojamos subsidijos, ir jeigu dėl tokių prekių importo patirta nuostolių vietiniams tokių prekių gamintojams;
- d) *diskriminaciniai muitai* nustatomi didesni tam tikrų šalių kai kurioms prekėms tais atvejais, kai šalys vykdo diskriminaciją šalies prekių atžvilgiu arba kai tarp šalių nepasirašytos prekybinės dvišalės sutartys;
- e) *išlyginamieji muitai*. Jais išlyginamos importuojamų ir savos gamybos prekių kainos;
- f) *antidempinginiai muitai*. Jais ribojamos importo dempinginės kainos. Taikoma tokioms šalims, kurios parduoda prekes žemesnėmis kainomis nei yra vidutiniai kaštai, arba kainos jų pačių vidaus rinkose.

5) Pagal muitų tarifų tipus išskiriami šie muitai:

- a) *pastovieji*, kai muitų tarifų dydis negali keistis priklausomai nuo aplinkybių. Daugelyje šalių taikomi muitai, kurių tarifų lygis – pastovus.

b) *kintamieji*, kai muitų tarifų dydis gali keistis priklausomai nuo pasaulinių ir vidaus kainų lygio, valstybinių subsidijų lygio.

Muitai yra vienas iš valstybės pajamų šaltinių. Tačiau pajamos yra mažos, jeigu muitai yra dideli ir nėra prekių importo. Jie padeda naujai atsirandančių šakų vystymuisi, apsaugo vietos gamintojų prekių rinką nuo pigesnių prekių importo. Apmuitinimo priežastis yra gimstančios pramonės šakos apsauga, kadangi pradinės išlaidos yra didelės. Šiuo atveju Vyriausybė numato, kuri nauja pramonės šaka gali konkuruoti ir kuri ne. Tai reiškia, kad rinką reguliuoja ne paklausa ir pasiūla, o valstybės institucija, kuri nėra geriausia ekonominių procesų reguliuotoja. Kitas muitų taikymo argumentas – pajamų persikirstymo būtinumas. Muitais gaunamos pajamos iš vartotojų ir perduodamos gamintojams bei vyriausybei, apmuitinančiai tas prekes, kurias perka turtingi vartotojai. Tačiau progresyvinių mokesčių įvedimas duotų tą patį efektą.

Muitų tarifas – įstatymų nustatyta tvarka patvirtintas, susistemintas importuojamoms į atitinkamą valstybę arba iš jos eksportuojamoms prekėms taikomų normų rinkinys.²²

Muitų tarifai sudaromi pagal šią struktūrą:²³

- 1) prekės kodas pagal kombinuotą muitų tarifų ir užsienio prekybos statistikos nomenklatūrą;
- 2) prekės sąrašas pagal kombinuotą muitų tarifų ir užsienio prekybos statistikos nomenklatūrą;
- 3) prekės natūrinis matavimo vienetas;
- 4) autonominė importo maito norma;
- 5) konvencinė importo maito norma;
- 6) preferencinė importo maito norma;
- 7) eksporto maito norma.

Muitų tarifuose bendrųjų muitų normos nustatomos kiekvienai kombinuotosios muitų tarifų ir užsienio prekybos statistikos nomenklatūros pozicijos daliai atskirai. Lietuvai tapus Europos Sąjungos (toliau – ES) nare, imtas taikyti Bendrasis muitų tarifas – tai svarbiausias ES šalių užsienio prekybos reguliavimo instrumentas. Jis susideda iš kombinuotosios nomenklatūros, papildytos subsidijomis, įvedamomis siekiant taikyti specifines Bendrijos prekybos politikos nuostatas, ir muitų bei tam tikrų mokesčių normų.

Muitai dažniau naudojami negu subsidijos todėl, kad maitas yra patogesnis politine prasme, kadangi sukuria regimybę, jog gausina valstybės pajamas, o subsidijos jas tik eikvoja. Vyriausybė įvesdama maitus parodo, kad ji tiesiogiai gali apriboti užsienio gamintojų veiklą.

²² Rimkus V. Misiūnas A. Gervė J. Lietuvos užsienio prekybos pokyčių analizė: taikomasis mokslinio tyrimo darbas.– V., 2006. P. 111// http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/prekyba/uzsienio/moksliniai-darbai/moksliniai-darbai.php; prisijungimo laikas: 2007-08-21.

²³ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 301.

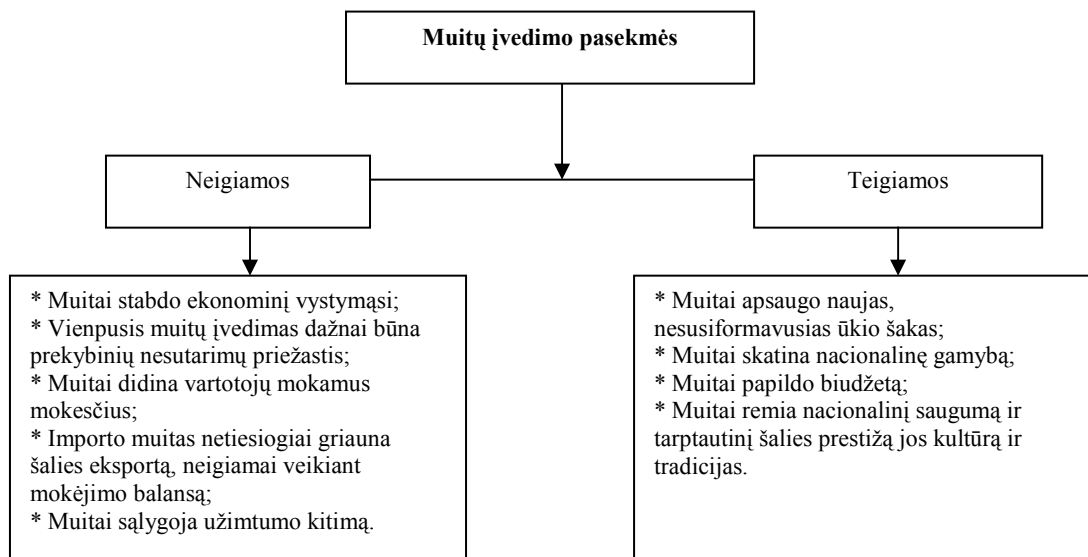
Importo muitų norma, atsižvelgiant į valstybę, iš kurios yra kilusios prekės, gali būti:²⁴

1) autonominė – taikoma, kai prekės yra kilusios iš valstybių ar jų grupių, su kuriomis nėra sudaryta tarptautinių sutarčių, nustatančių didžiausio palankumo prekybos statusą, ar nėra nustatyta kito prekybos režimo, arba kai prekių kilmė, suteikianti teisę taikyti kitą importo maito normą, neįrodyta.

2) konvencinė – taikoma, kai pateikiamas įrodymas, kad prekės kilusios iš valstybių ar jų grupių, su kuriomis yra sudarytos tarptautinės sutartys, nustatančios didžiausio palankumo prekybos statusą;

3) preferencinė – taikoma, kai pateikiamas įrodymas, kad prekės kilusios iš valstybių ar jų grupių, su kuriomis yra sudarytos tarptautinės sutartys, nustatančios laivosios prekybos režimą. Muitų tarifuose preferencinė maito norma nurodoma atskirai kiekvienai valstybei ar jų grupei, su kuria yra sudaryta tarptautinė sutartis, nustatanti laivosios prekybos režimą.

Valstybė protekcionistinę politiką vykdo įvairiomis priemonėmis, o jų pasirinkimas priklauso nuo konkrečių tikslų. Rinkos ekonomikos sąlygomis dažniausiai taikomos priemonės, padedančios valstybei didinti pelną iš užsienio prekybos, verčiančios ūkio subjektus priimti sprendimus atsižvelgiant į valstybės politikos tikslus. Priimdama sprendimą dėl vieno ar kitų prekybos politikos priemonių naudojimo, šalies vyriausybė paprastai įvertina jų visapusišką poveikį šalies tarptautinės prekybos politikos pobūdžiui ir galimas jos prekybos partnerių atsakomasias priemones.²⁵ Muitų įvedimo pasekmės pateiktos 5 paveiksle.

5 pav. Muitų įvedimo pasekmės

²⁴ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 301.

²⁵ Ten pat, P. 343.

Lietuvai įstojus į ES, buvo panaikinti visi muitai su ES šalimis narėmis. Šis pokytis muitų politikoje vertinamas teigiamai, nes esminė muitų problema – prekybos suvaržymai bei ekonomikos vystymosi stabdymas.

Importo muitui būdingas vidinis prieštaravimas, kuris pasireiškia vietinių gamintojų ir vartotojų interesų nesuderinamumu. Gamintojai suinteresuoti muto taikymu, norėdami atsiriboti nuo užsienio konkurencijos, tačiau tie patys gamintojai yra ir vartotojai, ir todėl nesuinteresuoti naudoti importo muitus, kadangi jie negali įsigyti importuojamų prekių mažesnėmis kainomis. Šis prieštaravimas sprendžiamas naudojant tarptautinės prekybos politikos priemonę – tarifinę kvotą.

Tarifinė kvota – tai iš anksto nustatyta kokios nors prekės tam tikra vertė ar kiekis, kuris gali būti importuojamas į ES per tam tikrą laikotarpį, taikant mažesnius nei nustatyta muto mokesčius. Viršijus nustatytą kvotą, importuojamos prekės apmokestinamos padidintu muto tarifu.²⁶

Lietuvai tapus ES nare, Lietuvoje kvotų taikymo politika ir kvotų administravimas tapo toks pats kaip ir visoje ES. Kvotų, kaip protekcionistinės priemonės, tikslas toks pat kaip ir muitų, tačiau kvotų politika yra daug paprasčiau administruojama. Tačiau muitai didina valstybės biudžeto pajamas, o kvotų įvedimas – mažina arba visai negaunama pajamų. Be to, importo kvotos gali tapti monopolijos atsiradimo vidaus rinkoje priežastimi.

Be tarifinių tarptautinės prekybos reguliavimo priemonių, vyriausybė aktyviai naudoja netarifinius apribojimus:²⁷

- kiekybinius;
- paslėptuosius;
- finansinius.

Netarifiniai apribojimai – tai administracinis prekybos reguliavimas, kai ekonominiai metodai nepakankamai efektyvūs. Dažnai pirmenybė teikiama netarifinių apribojimų metodams, kadangi jie laikomi politiškai priimtamesniais ir nėra mokesčių našta vartotojams.²⁸ Netarifiniai tarptautinės prekybos reguliavimo metodai pateikti 1 priede.

Kiekybiniai apribojimai – administracinė netarifinio valstybės prekybos reguliavimo forma, nustatanti leidžiamų importuoti ar eksportuoti prekių kiekį ir nomenklatūrą. Kiekybiniai apribojimai gali būti įvesti šalies vyriausybės nutarimu arba tarptautiniais susitarimais,

²⁶ Tarifinės kvotos ir muitų suspendavimas// <http://www.euroverslas.lt/?1524719993>; prisijungimo laikas: 2007-05-31.

²⁷ Kvinauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 25.

²⁸ Ten pat.

koordinuojančiais tam tikrų prekių prekybą. Kiekybiniais apribojimams priskiriama - kvotos, licencijos, savanoriški eksporto apribojimai.²⁹

Kvota – kiekybinė netarifinė priemonė eksportuojamų ar importuojamų prekių nustatytam kiekiui ar sumai, numatytam laikotarpiui apriboti. Kvotos gali būti – eksporto ir importo.

Su kvotavimu glaudžiai susiję išorinės ekonominės veiklos valstybinis reguliavimas – licencijavimas. *Licencijavimas* – išorinės ekonominės veiklos reguliavimas leidimu (licencija), išduodamu vyriausybės organų prekės eksportui ar importui, nustatytiems kiekiams ir nustatytam laikotarpiui.³⁰ Licencijavimą naudoja ir išsivysčiusios, ir besivystančios šalys.

Savanoriški eksporto apribojimai – tai kiekybiniai eksporto apribojimai, paremti vieno iš prekybinių partnerių įsipareigojimu apriboti ir neplėsti eksporto apimtys.³¹

ES taiko kiekybinius apribojimus daugeliui tekstilės ir aprangos gaminių importui iš trečiųjų šalių. PPO šalims narėms šie apribojimai galiojo iki 2005 m. sausio 1 d., kitoms valstybėms apribojimai išliks ilgesnį laikotarpį, kaip tai numatyta ES ir šių valstybių atitinkamose sutartyse. Specialios rinkos apsaugos nuostatos Kinijos atžvilgiu išliks iki 2009 m. sausio 1 d.³²

Paslėptieji netarifiniai apribojimai – tarptautinės prekybos politikos netarifiniai reguliavimo metodai, pagrįsti įvairiais nemuitiniais apribojimais, inicijuojamais šalies vyriausybės ir netgi vietinės valdžios organų. Išskiriamos šios pagrindinės apribojimų rūšys: *įvairūs techniniai ir kiti specialūs reikalavimai, tarptautiniai, regioniniai, šalies standartai, sanitarijos – higienos normos ir pan., specialių leidimų reikalavimai, administraciniai apribojimai įvežant prekes, tarpusavio reikalavimai, administraciniai delsimai ir kt.*³³

Daugelis paslėptųjų netarifinių apribojimų pažeidžia tarptautinės prekybos politikos principus. Paslėptieji prekybos politikos reguliavimo metodai apriboja vartotojų pasirinkimo laisvę, silpnina konkurenciją tarp tiekėjų. Tačiau jomis atskirų šalių vyriausybės stengiasi sumažinti užsienio prekybos balanso deficitą ir išlyginti prekybos ir mokėjimų balansą su atskiromis šalimis.

Siekiant apsaugoti vidaus rinką nuo užsieninių prekių importo naudojami ir **finansiniai netarifiniai** tarptautinės prekybos politikos reguliavimo metodai. Labiausiai paplitę finansiniai netarifiniai apribojimai yra eksporto subsidijos ir eksporto kreditavimas. *Eksporto subsidijos* – tai vyriausybės piniginiai išmokėjimai ūkio subjektams, eksportuojantiems savo produkciją į

²⁹ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 360.

³⁰ Ten pat, P. 365.

³¹ Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 26.

³² Tarifinės kvotos ir muitų suspendavimas// <http://www.euroverslas.lt/?1524719993>; prisijungimo laikas: 2007-05-31.

³³ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 371-376.

užsienio valstybes³⁴. *Eksporto kreditavimas* – finansinis netarifinis tarptautinės prekybos politikos metodas, numatantis vyriausybės finansinį skatinimą, norint vystyti nacionalinių firmų eksportą.³⁵

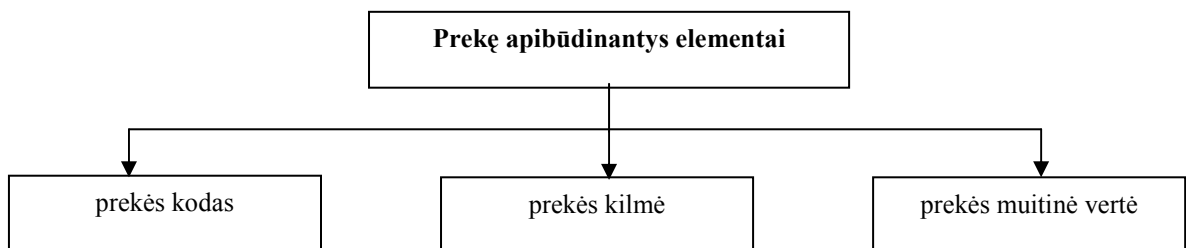
Finansiniai netarifiniai apribojimai pagrįsti eksporto finansavimu, siekiant sumažinti eksportuojamų prekių kainas ir padidinti vietinės gamybos prekių konkurencingumą tarptautinėje rinkoje.

Šalies vyriausybė turi pasirinkti kokią tarptautinės politikos priemonę – tarifinę ar netarifinę naudoti konkrečioje situacijoje. Labai dažnai pirmenybė suteikiama netarifiniams metodams, kadangi politiniu požiūriu jie laikomi labiau priimtinais, nes, skirtingai nuo muitų mokesčių, jie nėra papildoma mokesčių našta gyventojams. Tačiau daugeliu atveju netarifinių metodų naudojimas, ypač kiekybinių, kartu su palyginti liberaliu muitų režimu, sudaro sąlygas valstybei vykdyti labiau ribotą tarptautinės prekybos politiką.

1.3. Prekių muitinės įvertinimas

Siekiant liberalizuoti tarptautinę prekybą, riboti protekcionizmą bei šalinti konkurenciją ribojančias priemones daugiašalėse valstybių derybose priimti susitarimai dėl prekių kilmės taisyklių, prekių muitinės vertės nustatymo, prekybos, importo licencijų išdavimo tvarkos ir kt.

Muitinės procedūroms įforminti turi būti pateikti reikalingi dokumentai, prekės privalo būti klasifikuojamos, nustatyta jų muitinė vertė, sumokėti muitai ir mokesčiai. Muitinės procedūroms įforminti svarbūs trys prekę apibūdinantys elementai³⁶ (žr. 6 pav.):

6 pav. Prekę apibūdinantys elementai

Prekės kodas – nustatomas remiantis kombinuotąją prekių nomenklatūra. Šiuo metu, po įstojimo į ES, Lietuvoje naudojama integruota sistema TARIC.

³⁴ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 381.

³⁵ Ten pat, P. 387.

³⁶ Radžiukynas J. Importuojamų prekių muitinis įvertinimas. – Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997.P.7-8.

Prekės kilmė – nurodo šalį, kurioje prekės buvo pagamintos ar perdirbtos; ji nustatyta vadovaujantis kriterijumi, naudojamu taikant muitų tarifą, kiekybinius apribojimus ar kurias nors kitas su prekyba susijusias priemones.

Prekės muitinė vertė – svarbiausias šiuolaikinės muitų tarifų sistemos elementas. Prekių muitinė vertė yra kaina (sandorio vertė), sumokėta ar priklausanti sumokėti už parduodamas prekes, kartu su į šią kainą neįskaičiuotomis, tačiau pirkėjui tenkančiomis išlaidomis.³⁷ Prekių muitinės vertės nustatymo sąlygas reglamentuoja Europos Bendrijos Muitinės kodeksas.

Prekės muitinės vertės apskaičiavimo taisyklių ir normų nustatymas, jų laikymasis ir kontrolė turi didelės reikšmės šalies ūkiui, nes nuo to priklauso įplaukos į valstybės biudžetą. Rinkos ekonomika kelia reikalavimus sudaryti vienodas konkurencijos sąlygas visiems ūkio subjektams, todėl jų importuojamoms prekėms turi būti taikomos vienodos taisyklės apskaičiuojant maitus ir mokesčius. Šios bei kitos priežastys iškėlė sunkų uždavinį – sukurti priimtą sistemą, kuri tiktų visoms prekėms, kiekvienai šaliai, kiekvienam sandorio tipui ir kuri būtų lengvai pritaikoma. Galiausiai pagrindiniai muitinio įvertinimo principai buvo nustatyti Pasaulio prekybos organizacijos (toliau - PPO). Muitinio įvertinimo susitarimas prekių muitinei vertei nustatyti numatė šešis skirtingus metodus.³⁸

1. Sandorio vertės,
2. Tapačių prekių sandorio vertės,
3. Panašių prekių sandorio vertės,
4. Dedukcinį,
5. Sumavimo,
6. Kiti priimti būdai muitinei vertei nustatyti, kurie taikomi griežtai hierarchine

tvarka.

Prekių muitinės vertės nustatymo metodai ir jų taikymo būdai pavaizduoti 2 priede.

Pirmasis muitinės vertės nustatymo metodas yra *sandorio vertės metodas*, kurio pagrindą sudaro sandorio kaina, realiai sumokėta arba priklausanti sumokėti už prekę, pridėdant transporto paslaugų, tarpininkavimo, įpakavimo išlaidas bei importuojamų prekių gamybai panaudotų medžiagų ir paslaugų, kurias pirkėjas pateikė pardavėjui ar sumažinta kaina, atimant numatytas išlaidas.³⁹

³⁷ Tarybos reglamentas (EEB) 1992 m. spalio 12 d. Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/consleg/1992/R/01992R2913-20050511-lt.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-07-10.

³⁸ Radžiukynas J. Importuojamų prekių muitinis įvertinimas. – Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997. P. 14.

³⁹ Ten pat.

Sandorio vertė – tai kaina, faktiškai sumokėta arba mokėtina už prekes, parduodamas eksportui į Bendrijos muitų teritoriją,⁴⁰ prireikus patikslinta paslaugų, tenkančių pirkėjui, išlaidomis ir tam tikrų prekės elementų, susijusių su importuojamomis prekėmis, vertė. Importuojamų prekių sandorio vertės pagrindas yra kaina, už kurią prekės buvo parduotos į importuojančią šalį. Tokiu būdu importuojamų prekių pardavimo faktas turi būti įvykęs prieš importą.

Kai negalima nustatyti importuojamų prekių sandorio muitinės vertės, prekių muitinei vertei nustatyti taikomas importuotų *tapačių ar panašių prekių sandorio vertės metodas*. Šios anksčiau importuotos prekės turi būti daugiau ar mažiau panašios į importuojamas prekes.⁴¹

Tapačiomis laikomos prekės, jei jos yra tokios pat visais atžvilgiais, įskaitant fizines charakteristikas, kokybę ir reputaciją. Panašios prekės vertinamos pagal komponentų skaičių, žaliavines medžiagas, panaudotas jų gamybai, pagal tai, ar jos atlieka tas pačias funkcijas ir komerciškai yra pakeičiamos kitomis vertinamomis prekėmis, bei kitas charakteristikas. „Panašios prekės“ yra tokios prekės, kurios pagamintos toje pačioje valstybėje, kurios nors ir nėra tapačios visais atžvilgiais, tačiau turi panašias savybes, pagamintos iš panašių medžiagų, gali atlikti tas pačias funkcijas ir prekyboje vienos kitą pakeisti.⁴² Prekių kokybę, reputaciją rinkoje, prekių ženklai, kuriais jos pažymėtos, - tai dalis veiksnių, į kuriuos turi būti atsižvelgiama nustatant, ar prekės panašios.

Dedukcinis metodas. Muitinė vertė nustatoma remiantis prekės vieneto kaina importuojant tapačias ar panašias prekes, pardavus šalies muitų teritorijoje tuo pačiu ar beveik tuo pačiu metu (per 90 dienų anksčiau ar vėliau), kai buvo importuojamos prekės. Tapačios prekės turi būti parduotos vidaus vartotojui. Iš prekių vieneto kainos išskaitant:⁴³

- 1) komisinius,
- 2) transporto, draudimo ir kitas su gabenimo susijusias išlaidas šalies muitų teritorijoje,
- 3) EB muitus ir kitus mokesčius, nustatytus LR už prekių įvežimą ir pardavimą.

Sumavimo metodas. Muitinė vertė nustatoma sumuojant šiuos tris pagrindinius prekės gamybos kaštų ar vertės elementus:⁴⁴

- 1) išlaidas medžiagoms ir importuojamoms prekėms pagaminti;

⁴⁰ Tarybos reglamentas (EEB) 1992 m. spalio 12 d. Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/consleg/1992/R/01992R2913-20050511-lt.pdf>; prisijungimo laikas: 2007-07-10.

⁴¹ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 334.

⁴² Radžiukynas J. Importuojamų prekių muitinis įvertinimas. – Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997. P. 39.

⁴³ Ten pat, P. 43.

⁴⁴ Ten pat.

2) pelno ir bendrųjų išlaidų sumą, tenkančią gamintojui eksportuojant į importuojančią šalį prekes (pagamintas eksportuojančioje šalyje), kurios yra tos pačios klasės ar rūšies kaip ir prekės, kurių muitinė vertė turi būti nustatyta;

3) vežimo ir draudimo iki įvežimo į ES teritoriją vietos išlaidas.

Šis metodas taikomas tik sutikus eksportuotojui.

Kai anksčiau minėtų prekių muitinio įvertinimo metodų negalima pritaikyti, PPO susitarime numatyta, kad muitinę vertę galima nustatyti *kitais priimtinais būdais*. Šie būdai numato lanksčiau taikyti anksčiau nagrinėtus muitinio įvertinimo metodus esant neįprastoms situacijoms:⁴⁵

- taikant importuojamoms prekėms tapačių ar panašių prekių muitinio įvertinimo metodus, galima priimti tapačių ar panašių prekių, eksportuotų iš kitų šalių, negu prekių, kurių muitinė vertė yra nustatoma, sandorio vertes;

- taikant dedukcinį prekių muitinės vertės nustatymo metodą, importuotų prekių pardavimo per 90 dienų terminas gali būti pailgintas;

- taikant sandorio vertės metodą, muitinė vertė gali būti prekės kaina, kuri turėtų būti sumokėta už prekę, jeigu ji būtų nupirkta tiekėjo kainininke nurodyta eksporto kaina.

Viena iš pagrindinių problemų yra tai, kad taikant šiuos muitinės vertės nustatymo metodus, nepripažįstama importuojamų ir apmuitinamų prekių tikroji (išsigijimo) vertė. Jei prekei jau yra nustatyti muitai, jie turėtų būti mokami nuo jos kainos. To reikalauja ir muito esmė bei logika, ir tarptautinė praktika bei susitarimai. Deja, nustatant, nuo kokios vertės skaičiuoti mokesčius, muitinėje už prekę sumokėta kaina dažnai ignoruojama, o į pirmą planą iškyla normatyvais nustatytos vertės. Pasitaiko netgi tokių kuriozų, kai į muitinės vertę įskaitomas užsienio šalyje priskaičiuotas PVM, kuris realiai net nebuvo sumokėtas, nuolat apmuitinamos net už dyką gautos prekės, pvz.: reklaminiai standai ir bukletai. Dėl to nepagrįstai – net iki keleto kartų – išauga prekei taikomas realus muitas.⁴⁶

Prekių muitinės vertės mažinimas – dažniausias apgaulės būdas ir viena iš didžiausių problemų, su kuria susiduriama muitinėje. Nuo deklaravimo vertės priklauso importo muitų ir mokesčių dydis, todėl Lietuvos verslo subjektai taiko įvairius mechanizmus, siekiant sumažinti muito vertę.

Išvados.

1. Tarptautinė prekyba yra priemonė, kuri padeda šalims plėtoti specializaciją, didinti savo išteklių panaudojimą ir taip plėsti bendrą gamybos apimtį. Tarptautinės prekybos pagrindas

⁴⁵ Radziukynas J. Importuojamų prekių muitinis įvertinimas. – Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997. P. 49.

⁴⁶ Šimašius R. Muitai trukdo žmonų gerovei//Laisvoji rinka, 1999. Nr. 4.

yra mainai ir specializacija. Tarptautinės prekybos plėtros lygį rodo eksporto bei bendrojo vidaus produkto santykis, arba eksporto kvota nuo BVP. Tarptautinėje prekyboje išskiriamos šios ekonominės politikos kryptys: laisvoji prekyba, protekcionizmas, dempingas, embargas. Laisvoji prekyba ir protekcionizmas - pagrindines tarptautinės prekybos formas.

2. Muitai – netiesioginiai valstybės mokesčiai, kuriais apmokestinamos eksportuojamos ir importuojamos prekės, kitaip tariant, tai prekybos apribojimai, kuriuos naudoja valstybė. Muitai yra vienas iš valstybės pajamų šaltinių. Jie padeda naujai atsirandančių pramonės šakų vystymuisi, apsaugo vietos gamintojų prekių rinką nuo pigesnių prekių importo, padeda sumažinti nedarbą. Bendrasis muitų tarifas – svarbiausias ES šalių užsienio prekybos reguliavimo instrumentas.

3. Muitai turi ir neigiamas pasekmes – stabdo ekonomikos vystymąsi, kadangi mažina tarptautinės prekybos apimtį. Taip pat šalių įvesti muitai dažnai sukelia prekybinius nesutarimus. Šie nesutarimai griauja visos tarptautinės prekybos stabilumą ir smukdo pasaulinę ekonomiką. Muitai padidina vartotojų mokamus mokesčius, kadangi padidėja prekės kaina.

4. Kvote, kaip protekcionistinės priemonės, tikslas toks pat kaip ir muitų, tačiau kvotų politika yra daug paprasčiau administruojama. Tačiau muitai didina valstybės biudžeto pajamas, o kvotų įvedimas – mažina arba visai negaunama pajamų.

5. Be tarifinių tarptautinės prekybos reguliavimo priemonių, vyriausybė aktyviai naudoja netarifinius apribojimus – kiekybinius, paslėptuosius, finansinius. Netarifiniai tarptautinės prekybos apribojimai politiniu požiūriu laikomi labiau priimtinais, nes, skirtingai nuo muitų mokesčių, jie nėra papildoma mokesčių našta gyventojams.

6. Prekių muitinės vertės mažinimas – dažniausias apgaulės būdas ir viena iš didžiausių problemų, su kuria susiduriama muitinėje, kadangi nuo deklaravimo vertės priklauso apskaičiuotų importo muitų ir mokesčių dydis.

2. LIETUVOS MUITŲ POLITIKOS TEISINIS PAGRINDIMAS

2.1. Lietuvos narystė tarptautinėse prekybos organizacijose

Tarptautinės ekonominės politikos reguliavimui ypač svarbūs tarptautiniai ekonominiai susitarimai ir organizacijos, siekiančios liberalizuoti tarptautinę prekybą bei panaikinti prekybinius apribojimus. ES užsienio prekybos politika - viena iš anksčiausiai integruotų politikos sričių. Bendros taisyklės prekiaujant su trečiosiomis, t.y. ES nepriklausančiomis, šalimis yra viena iš svarbiausių bendrosios rinkos dalių.

Šešios Europos valstybės – Prancūzija, VFR, Italija, Belgija, Liuksemburgas ir Olandija – 1957 m. pasirašė Romos sutartį, kuria buvo įkurta Europos Ekonominė Bendrija (toliau - EEB). EEB nuo pat pradžių siekė gilesnių ekonominės integracijos tikslų, t.y. ne tik sukurti laisvosios prekybos zoną ar muitų sąjungą, panaikinti muitus ir kiekybinius prekybos apribojimus, o trečiųjų šalių prekėms nustatyti bendrus muitų tarifus. EEB tikslas – bendrosios rinkos sukūrimas.⁴⁷

EEB buvo padėtas pamatas sukurti bendrajai rinkai, apimančiai laisvosios prekybos zoną, muitų sąjungą bei laisvą prekių, kapitalo, paslaugų ir asmenų judėjimą, sudarytos prielaidos bendriems standartams (normoms) sukurti ir bendros ekonominės politikos pradžia. Bendrojoje rinkoje panaikinta diskriminacija tarp valstybėms narėms priklausančių rinkos dalyvių ir nustatytas bendras prekybos režimas trečiųjų šalių atžvilgiu. Vis dėlto, kad bendroji rinka būtų efektyvi, neužteko pašalinti kliūtis laisvam prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimui. Reikėjo suderinti valstybių narių ekonominę politiką svarbiausiose ūkio šakose. Kai kurios politikos (užsienio prekybos, žemės ūkio, transporto, konkurencijos) buvo perduotos išskirtinei Europos Komisijos kompetencijai ir tapo neatsiejama bendrosios rinkos dalimi.

Siekis įgyvendinti bendrąją muitų ir kitų prekybos priemonių politiką buvo įtvirtintas Romos sutarties 3 straipsnyje, o prekybos politikos principai ir jos vykdymo taisyklės išdėstytos 131-134 straipsniuose. Užsienio prekybai dažniausiai taikomame 133 straipsnyje numatyta, jog bendra prekybos politika grindžiama „vienodais principais, ypač keičiant muitų tarifų normas, sudarant muitų tarifų ir prekybos susitarimus, siekiant suvienodinti liberalizavimo priemones, eksporto politiką ir prekybos apsaugos priemones, taikytinas, pavyzdžiui, dempingo ar subsidijų atvejais“. Kitaip sakant, visos ES valstybės narės ne tik taiko tuos pačius muitus užsienio prekybos partneriams, bet ir laikosi tų pačių prekybos susitarimų.⁴⁸

⁴⁷ Budreikaitė D. Lietuvos ekonominė integracija į Europos Sąjungos bendrąją rinką//Pinigų studijos. 2001. Nr. 2. P.15.

⁴⁸ Vilpišauskas R. Straipsnis //Euroverslo naujienos, 2003 m. kovo mėn. 20 d.

Savarankiška Lietuvos muitų politika pradėta formuoti 1991 m. netarifinių priemonių eksportui riboti pagalba. Esmine Lietuvos importo ir eksporto reguliavimo pradžia laikytini 1993 m., kai atsisakius netarifinio administracinio importo ir eksporto reguliavimo pereita prie tarifinio. Lietuvoje formuojama muitų politika pasižymėjo akivaizdžia muitų kaita, priklausančia nuo ekonominės situacijos. Nuolat besikeičiančią muitų politiką šalyje įtakojo ir nestabili įstatyminė bazė.⁴⁹

Pasaulinėje praktikoje muitų politika išforminama dviem savarankiškais įstatymų blokais:

- Įstatymais, reglamentuojančiais prekių ir kitų gėrybių, kurios kerta šalies valstybinę sieną, apmuitinimo tvarką, metodologiją, juridinių bei fizinių asmenų veiksmus ir kitus su muitų politika susijusius aspektus. Šio bloko problemos dažnai yra tarptautinių susitarimų objektas ir gali būti reguliuojamos dvišalėmis ir daugiašalėmis sutartimis. Dažniausiai paplitęs objektas šiose sutartyse – muitų tarifas.

- Įstatymais, reglamentuojančiais muitinių tarnybų veiklą, teises ir pareigas, muitinės kontrolės tvarką, organizavimą ir kitus su šia veikla susijusius klausimus. Šio bloko įstatymais reguliuojami klausimai – kiekvienos šalies vidaus reikalas, tačiau Lietuvai įstojus į ES, šie įstatymai neturi prieštarauti EB reglamentams.

Lietuvos muitų politiką lėmė du svarbūs veiksniai – stojimas į Pasaulio prekybos organizaciją ir Europos Sąjungą. Šių veiksmų pagalba buvo pradėtas muitų liberalizavimo procesas Lietuvoje.

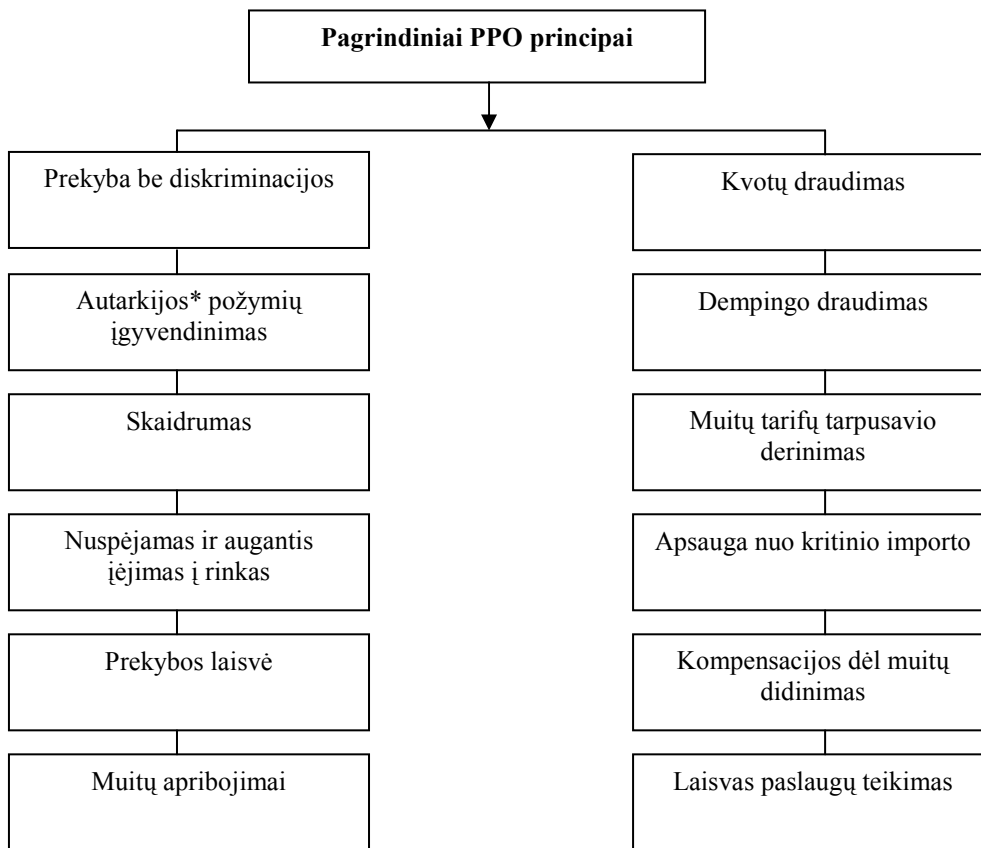
Oficialių Lietuvos ir Europos bendrijų santykių pradžia laikoma 1991 m. rugpjūčio 27 d., kai ES šalys oficialiai pripažino Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą. Tuo buvo padėtas pamatas tolesniam ekonominiam ir politiniam dialogui bei santykių raidai.⁵⁰

Stambiausia organizacija, kuri apimanti net 95 proc. tarptautinės prekybos, yra **PPO**. Ji vaidina pagrindinį vaidmenį reguliuojant pasaulinę prekybą. Kiekviena valstybė muitų politiką formuoja vadovaudamasi PPO priimtais susitarimais ir šalies narės priimtais išsipareigojimais šioje organizacijoje. Ši organizacija įkurta 1995 m. kaip Bendrojo susitarimo dėl muitų ir prekybos (GATT) veiklos rezultatas. Pasaulio prekybos organizacijos veikla vykdoma vadovaujantis pagrindiniais principais, pateiktais 7 paveiksle.⁵¹

⁴⁹ Zavadzkiene D. Lietuvos užsienio prekyba ir muitų politika integruojantis į ES// http://ev.lzuu.lt/mokveikla/SMK_2005/Finansai/Zavadskiene%20Daiva.htm; prisijungimo laikas: 2007-07-07.

⁵⁰ Budreikaitė D. Lietuvos ekonominė integracija į Europos Sąjungos bendrąją rinką//Pinigų studijos. 2001, Nr. 2. P. 19.

⁵¹ Bernatonytė D. Tarptautinės prekybos pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007. P. 426

7 pav. Pagrindiniai Pasaulio prekybos organizacijos principai

Pagrindiniai PPO įkūrimo motyvai buvo įtvirtinti ir suvienodinti valstybių narių įsipareigojimus dėl priimamų sprendimų, sustiprinti administracinius gebėjimus sprendžiant ginčus tarp jos narių, pakelti derybų dėl tarptautinės prekybos derybų ekonominius klausimus lygi. Šalių narių valstybės įsipareigoja suderinti užsienio prekybą ir jos politiką reglamentuojančius nacionalinius teisės aktus su PPO sutarčių nuostatomis ir griežtai jų laikytis.

Lietuva 2001 m. gegužės 31 d. tapo visateise 141 – aja PPO nare. Taip buvo baigtas nuo 1995 m. trukęs Lietuvos stojimo į šią organizaciją procesas. 2001 m. balandžio 24 d. LR Seimui ratifikavus Lietuvos stojimo į PPO rezultatus bei apie tai pranešus PPO sekretariatui, Lietuva įvykdė visas teises procedūras, būtinas tapti PPO nare.⁵²

Lietuva, tapusi PPO nare, įsipareigojo atitinkamose srityse, tokiose kaip muitinio įvertinimo, prekybos priemonių taikymo, prekių, paslaugų, intelektualiosios nuosavybės teisių apsaugos ir kt., tinkamai įgyvendinti įsipareigojimus bei visų PPO sutarčių reikalavimus ir nuostatas. Lietuva vykdydama PPO įsipareigojimus dėl prekybos liberalizavimo, atitinkamai sumažino importo muitus svarbiausioms žemės ūkio ir maisto prekėms. Taip pat buvo panaikinti

*Autarkija – uždaras savo poreikius tenkinantis šalies, grupės šalių ūkis, neturintis tradicinių tarptautinių ekonominių ryšių // <http://kazkas.kobra.ktu.lt/index.php?sid=549688a3f510564ebb7a4b3b34f7bc2a&Nr=12367>; prisijungimo laikas: 2007-09-27.

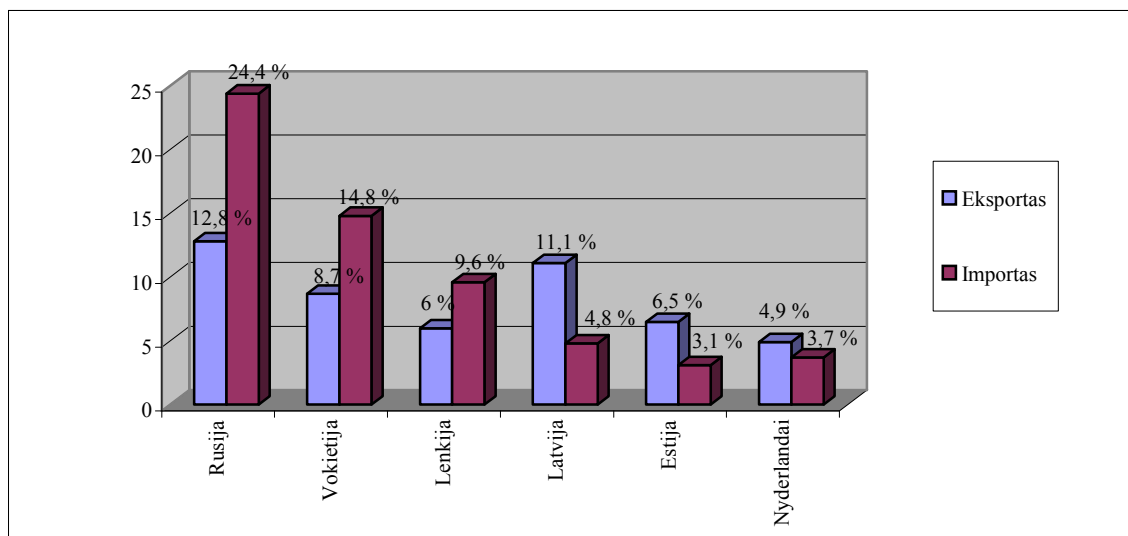
⁵² Pasaulio Prekybos organizacija (PPO) // <http://www.urm.lt/index.php?1833607245>; prisijungimo laikas: 2007-09-04.

tokie netarifiniai apribojimai kaip minimalios importo kainos ar diskriminaciniai mokesčių režimai kai kurių cukraus, naftos gaminių ir alkoholinių gėrimų importui.

Narystė PPO suteikė Lietuvos prekybos režimui stabilumo ir patikimumo. Lietuvos prekyba su trečiosiomis šalimis tapo liberalesnė, skaidresnė ir prognozuojama, o pati Lietuva patrauklesnė užsienio kapitalo investicijoms.

Lietuvai narystė šioje organizacijoje suteikia daugiau teisių ginant savo prekybos interesus bei dalyvaujant pasaulinės prekybos liberalizavimo procese. PPO įpareigojo Rusiją peržiūrėti Lietuvos žemės ūkio produktams importo ir eksporto muitus bei netarifinius apribojimus ir tai gera galimybė Lietuvai išsidėrėti palankesnes prekybos su Rusija sąlygas.

2005 m. Lietuva aktyviai dalyvavo ir teikė pasiūlymus Europos Komisijai formuojant bendrą ES poziciją atsižvelgiant į Rusijos, Ukrainos ir Baltarusijos stojimą į PPO, siekiant Lietuvos verslui palankių sąlygų minėtų šalių rinkose. Siekė, kad derybose su Rusija būtų keliami Kaliningrado ypatingosios ekonominės zonos funkcionavimo, geležinkelių tarifų harmonizavimo ir kt. klausimai.⁵³ Rusijos stojimas į PPO yra gera galimybė siekti verslo sąlygų su Rusija gerinimo, kad šios šalies prekybos režimas taptų stabilus ir prognozuojamas, kadangi ji - viena iš svarbiausių Lietuvos užsienio prekybos partnerių (žr. 8 pav.).

8 pav. Svarbiausios Lietuvos užsienio prekybos partnerės 2006 m.⁵⁴

Taip pat Lietuva pasisakė prekybos palengvinimo srityje – už muitinės procedūras reguliuojančių taisyklių supaprastinimą, ypač atsižvelgiant į egzistuojančias prekybos aktualijas santykiuose su Rusija ir Ukraina. Derybų metu Lietuva teikė Europos Komisijai (toliau – EK)

⁵³ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 m. apžvalga// http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/; prisijungimo laikas: 2007-09-09.

⁵⁴ Parengta pagal Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos pateiktus duomenis// http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/; prisijungimo laikas: 2007-09-09.

savo pastabas/pasiūlymus dėl prekybos reglamentų skaidrumo ir eksporto/importo procedūrų supaprastinimo ir standartizavimo, į kurias buvo visiškai atsižvelgta.⁵⁵

Šiuo metu ES - vienas didžiausių pasaulyje prekybos blokų ir jos vykdoma prekybos politika daro didelį poveikį pasaulio prekybiniams santykiams bei prekybos taisyklių nustatymui. Sąvoka „Europos Sąjunga“ siejama su Maastrichto sutartimi, kuri teisiškai pagrindė ES sukūrimą. Šioje sutartyje, peržiūroje ir papildytoje Amsterdamo sutartimi, nurodoma, kad sąjungos pagrindas yra Europos bendrijos, taip pat politika ir bendradarbiavimo formos, kurios nustatomos šia sutartimi. Europos integracijos pradžia – tai trijų Bendrijų steigimas:

- Europos anglies ir plieno bendrija (EAPB).
- Europos atominės energetikos bendrija (Euroatomas).
- Europos Ekonominė bendrija (EEB), apimanti vis platesnę integracijos sritį ir ilgainiui peraugusi į Europos Bendriją su bendrąja rinką.⁵⁶

Lietuvos integracija į ES - laipsniškas procesas. Jis prasidėjo nuo prekybos pramonės liberalizavimo, vėliau vyko reguliavimo normų procesas, sudaręs sąlygas dalyvauti ES vidaus rinkoje. Lietuva pilnateise ES nare tapo 2004 m. gegužės 1 d. Įstojusi į ES, Lietuva tapo muitų sąjungos dalimi, o tai reiškia importo muitų trečiosioms šalims suderinimą su ES prekybinės apsaugos, eksporto skatinimo ir kitomis užsienio prekybos priemonėmis. Lietuva, tapusi ES nare, dalyvauja ES persikirstymo politikoje, moka mokesčius į ES biudžetą ir gauna išmokas.⁵⁷ Integracija į ES – vienas svarbiausių strateginių Lietuvos užsienio politikos tikslų.

Lietuvos įstojimas į ES turės daug įvairių pasekmių ir jas vertinti vienareikšmiškai neįmanoma. Aišku, šis svarbus istorinis įvykis atnešė tiek teigiamų, tiek ir neigiamų pasekmių, kurios neretai yra tarpusavyje glaudžiai susiję. Be to, integracija į ES – tai ilgas procesas, kuris neapsiriboja vien tik stojimo sutarties pasirašymu ir įsigaliojimu.

Kalbant apie ekonomines įstojimo į ES pasekmes Lietuvai, reikia pradėti nuo ES vidaus rinkos charakteristikos. Tai rinka be vidinių sienų, kurioje gali laisvai judėti prekės, paslaugos, kapitalas ir žmonės.

1. Laisvas prekių judėjimas – tai muitų bei muitinių panaikinimas, bendra užsienio prekybos bei muitų politika, netarifinių barjerų panaikinimas.

2. Laisvas paslaugų judėjimas – tai galimybė teikti paslaugas visoje vidaus rinkos teritorijoje.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 m. apžvalga// http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/; prisijungimo laikas: 2007-09-09.

⁵⁶ Kolyta S., Masandukaitė A., Mikšys A. ir kiti Verslo Europos Sąjungos bendrijoje vadovas. – Vilnius: UAB „Fantazija ir forma“, 2002.

⁵⁷ Vilpišauskas R. Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: Integracija ir jos ekonominis poveikis. – Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 72.

3. Laisvas kapitalo judėjimas – tai teisė investuoti, pirkti turtą ir vertybinius popierius, laisvai disponuoti pelnu bet kurioje iš bendroje rinkoje dalyvaujančių valstybių.

4. Laisvas asmenų judėjimas – tai neribota laisvė gyventi, steigti savo verslą ir dirbti bet kurioje Europos Sąjungos valstybėje.⁵⁸

Tam, kad visa tai būtų įgyvendinama Lietuvos atžvilgiu, reikėjo panaikinti judėjimui kliudančius barjerus. Panaikinus barjerus, Lietuvos ekonomika gali naudotis bendros rinkos teikiamais privalumais. Galima išskirti keletą šių barjerų panaikinimo pasekmių Lietuvos ekonomikai.⁵⁹

- Smarkiai išaugusios prekybos apimtys, taigi ir eksportuojamų prekių gamybos apimtys. Tai leidžia bėgant laikui pasireikšti masto ekonomikos privalumams, t. y. mažėtų gaminamų prekių ribinė kaina. Dėl viso to didėja eksporto apimtys bei mažėja prekių kainos šalies viduje.

- Sumažėjo atvejų, kai ES taiko antidempingo arba kitas protekcionistines priemones Lietuvoje pagamintoms prekėms. Tai ne tik didina Lietuvos eksportą į kitas šalis, bet ir skatina užsienio kapitalo investicijas į Lietuvos ekonomiką.

- Naujų kompanijų atėjimas į Lietuvą, kurį skatina narystė ES, didina konkurenciją, o ši padeda racionaliai naudoti ir paskirstyti ekonominius veiksnius (darbo ir kapitalo).

- Naujų kompanijų atėjimas į Lietuvą laikui bėgant turi panaikinti kai kuriose šakose egzistuojančią monopoliją – teoriškai tai turi pasireikšti prekių ir paslaugų kainų mažėjimu.

- Subalansuota importo – eksporto sistema vartotojui reiškia didelį pigesnių aukštos kokybės prekių pasirinkimą.

- Tapusi nare, Lietuva turi daugiau galių lemti ES sprendimus bei politiką.

ES bendroji rinka pagal sukuriama BVP yra didžiausia rinka pasaulyje. Priklausymas didelei rinkai ne tik sudaro prielaidas ekonomikos augimui, bet ir kelia aukštesnius reikalavimus kiekvienai pramonės šakai, kiekvienos įmonės veiklai, jų konkurencingumui.⁶⁰ Narystė ES tapo svarbiausiu veiksniumi, darančiu įtaką Lietuvos užsienio prekybos politikos režimui.

Lietuva tiek rengdamasi narystei ES, tiek tapusi ES nare, turi ir turės daugiau privalumų ir galimybių nei trūkumų ir grėsmių. Konkurencijos, kaip grėsmės iš ES pusės, padidėjimas bendrame ekonomikos globalizacijos kontekste gali būti vertinamas kaip teigiamas ir neišvengiamas veiksnys, spartinantis Lietuvos ekonomikos pertvarkymą, naujų modernių ekonomikos šakų sukūrimą, specializaciją, produkcijos kokybės gerinimą ir kt. Verslo konkurencingumo padidėjimas duos naudą ir verslui, o ypač – gaminių ir paslaugų vartotojams.

⁵⁸ Grikenis M. Europos Sąjunga: Enciklopedinis žinynas. – Vilnius: Eugrimas, 2002.

⁵⁹ Lietuvos integracija į ES// <http://www.sociumas.lt/Lit/Nr11/ES.asp>; prisijungimo laikas: 2007-09-03.

⁶⁰ Budreikaitė D. Lietuvos ekonominė integracija į Europos Sąjungos bendrąją rinką// Pinigų studijos. 2001, Nr. 2 P. 21.

2.2. Lietuvos muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių teisės aktų suderinamumas su Europos Sąjungos reglamentais ir direktyvomis

Pastarųjų metų Lietuvos mokesčių teisės sistemos pokyčiai siejami su Lietuvos naryste ES. 2002 m. gruodžio 13 d. ES Viršūnių Taryba pakvietė Lietuvą į ES. Šis sprendimas tiek Lietuvos mokesčių sistemai, tiek muitinei buvo itin svarbus.

Lietuvos muitinės teisinės bazės derinimas buvo pradėtas kur kas anksčiau, kai 1995 m. birželio 12 d. Lietuva su ES (tuo metu – Europos Bendrijomis) pasirašė Europos (asociacijos) sutartį,⁶¹ kurios 69 straipsnis nustato, kad Lietuva sieks, jog jos įstatymai būtų laipsniškai suderinti su Bendrijų teise. Sutarties 70 straipsnyje tarp daugelio išvardytų pagrindinių teisinio reguliavimo sričių, kur toks suderinimas turi būti atliktas, yra paminėti muitai bei netiesioginiai mokesčiai. Tarptautine teisine prasme išpareigojimas derinti nacionalinę teisę pirmiausia turėjo apimti 1995 m. Europos viršūnių taryboje patvirtintos Baltosios knygos⁶² nurodomus Europos Bendrijų teisės aktus.

Europos (asociacijos) sutarties 69 ir 70 straipsniai neapsiriboja tik Baltosios knygos direktyvomis, bet nurodo iš esmės visą ES teisės visumą, kuri apima Europos Bendrijų ir ES sutartis, Bendrijos sudarytas tarptautines sutartis su trečiosiomis valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, taip pat ES institucijų priimtus teisės aktus bei Europos Bendrijų Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Ši ES teisės visuma kiekvienai valstybei, įstojusiai į ES, tampa privaloma lygiai taip pat, kaip ji yra privaloma valstybėms, anksčiau tapusioms Europos Bendrijų ir ES narėmis. Valstybės, sudariusios Europos (asociacijos) sutartis su Europos Bendrijomis ir jų narėmis, išpareigojo laipsniškai suderinti savo teisę su ES teisės visuma. Europos (asociacijos) sutartis buvo Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota, todėl pagal Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalį ji yra Lietuvos teisės sudėtinė dalis.

1957 m. Romos Sutarties dėl Europos Bendrijos įsteigimo 10 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad valstybės narės turi imtis visų reikalingų priemonių, tiek bendrųjų, tiek specialiųjų, kad užtikrintų jų išpareigojimų, kylančių iš šios Sutarties ar atsirandančių iš kitų aktų, kuriuos priima Bendrijos institucijos, vykdymą. Ši nuostata taip pat įpareigoja, kad tiek Europos Sąjungos steigimo ir kitos konstitucinės sutartys, tiek reglamentai ir direktyvos būtų inkorporuotos į kiekvienos valstybės narės nacionalinę teisę. Tačiau Steigimo sutartyse – konstitucinio rango ES teisės aktuose yra įtvirtintas nevienodas teisinis pagrindas valstybių narių

⁶¹ Europos sutartis, steigianti asociaciją tarp Europos Bendrijų bei jų šalių narių, iš vienos pusės, ir Lietuvos Respublikos, iš kitos pusės// Valstybės žinios, 1998, Nr. 11-266.

⁶² Baltoji knyga - asocijuotų Vidurio ir Rytų Europos valstybių pasirengimo narystei strategijos, kurią 1994 m. gruodį priėmė Europos viršūnių taryba Esene, dalis. Ši knyga nustato pagrindines kiekvieno vidaus rinkos sektoriaus priemones ir siūlo seką, kuria įstatymų derinimas turėtų būti vykdomas, t. y. dėmesys sutelkiamas į tuos teisinius aktus, kurie yra esminiai vidaus rinkai funkcionuoti.

tiesioginiams ir netiesioginiams mokesčiams derinti. Kiekvienai ES narei palikta teisė turėti savarankišką nacionalinę mokesčių sistemą. Mokesčių klausimus ES Steigimo sutartyse tiesiogiai reglamentuojantys straipsniai susiję su bendrai rinkai itin svarbiais prekių ir paslaugų mokesčiais. Netiesioginiai mokesčiai (muitai, akcizai ir pridėtinės vertės mokestis) įeina į prekių ir paslaugų kainas dedamuoju jų elementu. Šių mokesčių formų harmonizavimas⁶³ yra vienas principinių tikslų skatinant tarptautinę prekybą ir šalinant daugelį nuo seno egzistavusių protekcinį priemonių.

Lietuva pritarė ES finansinėms ir biudžetinėms nuostatomis, muitų sąjungos bei mokesčių nuostatomis ir jas pradėjo įgyvendinti nuo įstojimo į ES dienos.

Galima išskirti 3 derybines pozicijas su ES, susijusias su mokesčiais:

1. Finansinės ir biudžetinės nuostatos (29 derybinis skyrius);
2. Muitų sąjunga (25 derybinis skyrius);
3. Mokesčiai (10 derybinis skyrius).

ES bendrosios rinkos svarbiausias elementas - Muitų sąjunga. Tai sistema, kuria užtikrinamas laisvas prekių judėjimas – viena iš keturių bendrosios rinkos laisvių. Ši Muitų sąjunga turi du aspektus:⁶⁴

1) vidinį aspektą, kai tarp valstybių narių importuojamoms ir eksportuojamoms prekėms uždraudžiami muitų mokesčiai, taip pat kiti mokėjimai, turintys tokį poveikį;

2) išorinį aspektą, kai prekybiniuose santykiuose su trečiosiomis šalimis nustatomi bendri muitų tarifai.

Mokesčių administravimo muitinėje teisinis reglamentavimas vykdomas ES ir Lietuvos priimtomis teisės normomis, kurios nustato muitinių teisinių santykių dalyvių privalomo ir leistino elgesio ribas. Demokratinėms valstybėms būdinga tai, kad teisinio reglamentavimo poveikis muitinių santykių subjektams daromas pasitelkiant ne tik įstatymo normomis nustatytas visuotinai privalomas elgesio taisykles, bet ir bendruosius teisės principus, teismų praktiką bei teisės doktriną.

Iki Lietuvos įstojimo į ES prekių importu buvo laikomas prekių įvežimas į Lietuvos Respublikos muitų teritoriją arba jų įvežimą sukėlę veiksmai. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. prekių importą į Lietuvos Respubliką ir eksportą iš jos reglamentuoja Europos Tarybos bei Komisijos reglamentai, Lietuvos Respublikos įstatymai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai ir kiti teisės aktai. Vienas pagrindinių šios srities dokumentų yra Europos Tarybos reglamentas Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą. Jis nustato prekių importo, eksporto ir tranzito

⁶³ Harmonizavimas - tai toks ES teisinių priemonių pagalba siekiamas suderinamumo lygis, kai ES lygiu sukuriamos vienodos teisinės prielaidos (pagrindai), kuriais remiantis vyksta tolesnis reglamentavimas nacionaliniu lygiu. Pagal: <http://www.etd.lt/index.php?471097901>; prisijungimo laikas: 2007-10-01.

⁶⁴ Tatham A. Europos Sąjungos teisė. – Vilnius: Eugrimas, 1999. P. 107.

procedūras, kontrolės priemonių taikymą, muitų tarifus ir tarifinius prekių klasifikavimus. Taip pat svarbus Komisijos reglamentas Nr. 2454/93, išdėstantis Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas. Prekių importu nuo Lietuvos įstojimo į ES dienos laikoma:

1) ne Bendrijos prekių įvežimas į Europos Bendrijų teritoriją arba jų įvežimą sukėlę veiksmai;

2) Bendrijos prekių įvežimas į Europos Bendrijų teritoriją iš trečiųjų teritorijų (teritorijų, nepriklausančių Bendrijos muitų teritorijai, apibrėžtai EB muitinės kodekso 3 straipsnyje) arba jų įvežimą sukėlę veiksmai.⁶⁵

Lietuvos Respublikos muitinės administruojamų mokesčių sistemą sudaro muitinės kompetencijai priskirti importo ir eksporto muitai ir mokesčiai, pavaizduoti 4 lentelėje.

4 lentelė. Lietuvos muitinės administruojami muitai ir mokesčiai

Mokestis	Pajamos į valstybės biudžetą	
	iki įstojimo į ES	po įstojimo į ES
Muito mokestis , reglamentuojamas Europos Bendrijos muitinės kodeksu (iki 2004 m. gegužės 1 d. – Lietuvos Respublikos muitinės kodeksu)	LR	ES (išskyrus 25 proc. administravimo išlaidoms)
Akcizai už importuotas prekes (mokestis įvestas 1994 m. balandžio 12 d. įstatymu);	LR	LR
Cukraus mokestis už importuotas prekes (administruojamos skolos muitinei, atsiradusios nuo 2002 m. liepos 1 d. iki 2004 m. gegužės 1 d.)	LR	ES (išskyrus 25 proc. administravimo išlaidoms)
Prekių apyvartos mokestis už importuotas prekes (administruojamos skolos muitinei, atsiradusios nuo 2002 m. liepos 1 d. iki 2004 m. gegužės 1 d.)	LR	LR
Pridėtinės vertės mokestis už importuotas prekes	LR	LR/ES

Lietuvos muitinės administruojami mokesčiai yra valstybės mokestinių pajamų dalis, kurią sudaro įmokos iš importo bei eksporto muitų, akcizų, pridėtinės vertės mokesčio ir kitų rinkliavų. Mokestinėms pajamoms taip pat priskiriamos baudos ir delspinigiai dėl išvardytų muitų ir rinkliavų nemokėjimo ar mokėjimo ne laiku bei delspinigiai už laikinai įvežtas perdirbti prekes. Lietuva, pagal ES reikalavimus įgyvendindama išsipareigojimus mokesčių srityje, priėmė du naujos redakcijos įstatymus – Akcizų ir Pridėtinės vertės mokesčio. Šie įstatymai parengti pagal ES reikalavimus. Taip pat Lietuva turi vadovautis ES priimtu Mokesčių etikos kodeksu, kuris reikalauja, jog nebūtų diskriminacinių ar konkurencinių iškreipimų ir būtų užtikrintas bendrosios rinkos funkcionavimas.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 17-505.

Muitinės administruojamų mokesčių teisės aktų sistemą sudaro importuojamų ir eksportuojamų prekių mokesčius reglamentuojantys įstatymai bei šių įstatymų pagrindu priimti lydimieji teisės aktai. Muitinės administruojamų mokesčių – muitų, akcizų ir PVM – sumokėjimą reglamentuoja Mokesčių mokėjimo muitinėje tvarka.⁶⁶

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas⁶⁷ detaliau apibrėžia Europos Tarybos reglamentą, nustatantį Bendrijos muitinės kodeksą. Šis įstatymas nustato Lietuvos Respublikos muitinės paskirtį, veiklos principus ir teisinius pagrindus, funkcijas, struktūrą, veiklos organizavimą, finansavimą, bendradarbiavimo su valstybės ir savivaldybės institucijomis ir įstaigomis, kitais asmenimis, Europos Bendrijos ir užsienio valstybių institucijomis pagrindus, Lietuvos muitinės pareigūnų įgaliojimus, teises, pareigas, garantijas ir atsakomybę, iš trečiųjų šalių importuotų ir į trečiąsias šalis eksportuojamų prekių muitinės priežiūros tvarką, muitinės administruojamų mokesčių taikymo tvarką, taip pat užsienio prekybos statistinių duomenų rinkimo ir apdorojimo tvarką.

Toliau šiame darbe plačiau aptarsime kiekvieną muitinės administruojamą mokesčių atskirai, pateikdami jų teisinį reglamentavimą bei kitus muitinės esminius pokyčius, susijusius su prekių importo mokesčiais po Lietuvos įstojimo į ES. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. muitinė administruoja tris pagrindinius mokesčius: muitą, PVM ir akcizą.

2.2.1. Muito mokestis

Muitinė Bendrijoje veikia pagal bendrą teisinę sistemą, pagrįstą bendromis teisės aktų taikymo nuostatomis ir Bendroju muitų tarifu. Todėl nuo 2004 m. gegužės 1 d., Lietuvai įstojus į ES, daugelis nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių muitinės veiklą, nustojo galios.

Lietuvoje muitų teisės aktais laikomi „Europos Bendrijos muitų teisės aktai bei Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos, už kurių įgyvendinimą atsakinga muitinė. Taip pat teisės aktai, kuriuos muitinė leidžia naudodamasi jos veiklą reglamentuojančių teisės aktų jai suteiktais įgaliojimais, ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis muitinės sudaryti susitarimai su kitų valstybių muitinėmis“⁶⁸.

Nacionaliniai muitų teisės aktai, remiantis ES teise, negali kartoti ar perteikti tiesiogiai taikomų ES teisės aktų – reglamentų - nuostatų, negali jiems prieštarauti, tačiau gali reglamentuoti dalykus, kurių nereglamentuoja ES teisės aktai, arba detaliau apibrėžti ES teisės aktų nuostatų taikymą.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 15 d. nutarimo Nr. 414 aktuali redakcija.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas//Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2517.

⁶⁸ Ten pat.

5 lentelė. Pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys muitų administravimą Lietuvoje

Teisės aktai, galioję iki įstojimo į ES	Teisės aktai, galiojantys po įstojimo į ES
LR muitinės kodeksas	1. Tarybos reglamentas (EEB) 1992 m. spalio 12 d. Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą 2. Komisijos reglamentas (EEB) 1993 m. liepos 2 d. Nr. 2454/93, išdėstantis Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas
LR muitų tarifų įstatymas	1. Tarybos reglamentas (EEB) 1987 m. liepos 23 d. Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės prekių nomenklatūros bei dėl bendrojo muitų tarifo 2. Tarybos reglamentas (EEB) 1983 m. kovo 28 d. Nr. 918/83, nustatantis Bendrijos atleidimo nuo muitų sistemą
Kompensacinių muitų įstatymas	Tarybos reglamentas (EB) 1997 m. spalio 6 d. Nr. 2026/97 dėl apsaugos nuo subsidijuoto importo iš Europos Bendrijos narėmis nesančių valstybių
Antidempingo įstatymas	1. Tarybos reglamentas (EB) 1995 m. gruodžio 22 d. Nr. 384/96 dėl apsaugos nuo importo dempingo kaina iš Europos Bendrijos narėmis nesančių valstybių 2. Tarybos reglamentas (EB) 1998 m. balandžio 27 d. Nr. 905/98, iš dalies pakeičiantis Reglamentą (EB) Nr. 384/96 dėl apsaugos nuo prekių importo dempingo kaina iš Europos Bendrijai nepriklausančių valstybių 3. Tarybos reglamentas (EB) 2000 m. spalio 9 d. Nr. 2238/2000, iš dalies pakeičiantis Reglamentą (EB) Nr. 384/96 dėl apsaugos nuo prekių importo dempingo kaina iš Europos Bendrijai nepriklausančių valstybių
Protekcinių (apsaugos) muitų įstatymas	1. Tarybos reglamentas (EEB) 1994 m. gruodžio 22 d. Nr. 3285/94 dėl bendrų importo taisyklių ir Reglamento (EB) Nr. 518/94 panaikinimo 2. Tarybos reglamentas (EB) 1994 m. kovo 7 d. Nr. 519/94 dėl bendrų importo iš tam tikrų trečiųjų šalių taisyklių ir Reglamentų (EEB) Nr. 1765/82, Nr. 1766/82 ir Nr. 3420/83 panaikinimo
Mokesčių mokėjimo muitinėje tvarka (patvirtinta LR Vyriausybės 1996 06 24 nutarimu Nr. 748)	1. LR mokesčių administravimo įstatymas IX-2112 (įsigaliojo nuo 2004 05 01) 2. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 24 d. nutarimo nr. 748 „Dėl mokesčių mokėjimo muitinėje tvarkos“ pakeitimo (Mokesčių mokėjimo muitinėje tvarkos redakcija patvirtinta LR Vyriausybės 2004 04 15 nutarimu Nr. 414)

Kaip matome iš 5 lentelės, Europos Tarybos ir Komisijos reglamentai, kurie visoms ES valstybėms narėms taikomi tiesiogiai, pakeitė nacionalinius teisės aktus, galiojusius iki įstojimo į ES.

Nuo Lietuvos įstojimo į ES dienos neteko galios Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas ir pradėti tiesiogiai taikyti Bendrijos muitų teisės aktai, kurie reglamentuoja ne visus procedūrinius klausimus.⁶⁹ Todėl administruojant muitus taip pat taikomas Mokesčių administravimo įstatymas, t. y. tiek, kiek jo nuostatos neprieštarauja Bendrijos muitinės kodeksui ir jo pagrindu priimtiems lydimiesiems teisės aktams. Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 13 straipsnį į administruojamų mokesčių sąrašą yra įtraukti ir muitai. Muitus nuo Lietuvos įstojimo į ES papildė importo muitai, įgyvendinantys žemės ūkio politiką.

Pagal EB muitinės kodeksą importo muitais laikomi:

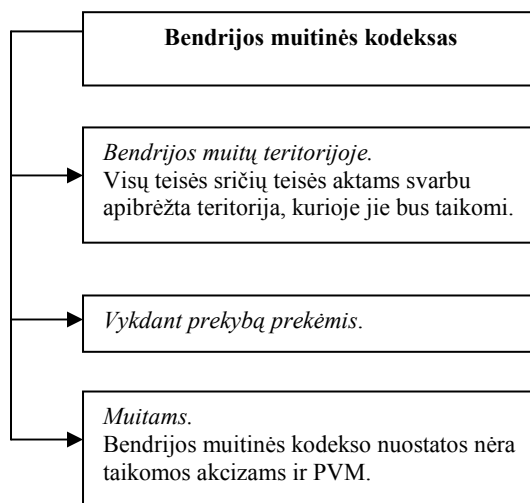
- muitai ir muitams, mokamiems už importuojamas prekes, lygiaverčio poveikio privalomieji mokėjimai,

⁶⁹ Pavyzdžiui, nepriemokų išieškojimo taisyklių nustatymas yra nacionalinės teisės dalykas.

▪ žemės ūkio mokesčiai ir kiti importo privalomieji mokesčiai, nustatyti įgyvendinant bendrąją žemės ūkio politiką arba konkrečią tvarką, kuri taikoma tam tikroms prekėms, gaunamoms perdirbant žemės ūkio produktus.⁷⁰

Bendra Muitų sąjungos teisinė bazė, pagrįsta bendromis taikymo nuostatomis, yra Bendrijos muitinės kodeksas.⁷¹ Jis apjungia visus Bendrijos muitinės įstatymus į bendrą visumą.

Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo tvarką detalizuoja Komisijos reglamentas Nr. 2454/93, išdėstantis Tarybos reglamento Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas. Bendrijos muitinės kodekso taikymo sritis apibrėžiama trimis principais, kurie pavaizduoti 9 paveiksle.

9 pav. Bendrijos muitinės kodekso taikymo principai

2004 m. spalio 27 d. priimtas LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1332, kuriuo patvirtintos Bendrijos muitinės kodekso ir Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatų taikymo Lietuvos Respublikoje taisyklės.⁷² Šios taisyklės reglamentuoja prekių kilmės, prekių vertės, prekių pateikimo muitinei ir laikinojo saugojimo, prekių muitinio statuso ir tranzito bei kitų nuostatų taikymą.

Bendrasis muitų tarifas - Muitų sąjungos aspektas, kuris taikomas, importuojant prekes per išorines Muitų sąjungos sienas. Bendroji prekybos politika nustato maito mokesčių, mokamų už į Bendriją importuotas prekes, tarifines normas bei išimtis, taip pat draudimus ir

⁷⁰ Tarybos reglamentas (EEB) 1992 m. spalio 12 d. Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=35216&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2007-10-10.

⁷¹ Maitų teisės normų rinkinys, reglamentuojantis maitų politikos įgyvendinimą.

⁷² LR Vyriausybės 2004 m. spalio 27 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, ir 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamento (EEB) Nr. 2454/93, išdėstančio Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas, taikymo Lietuvos Respublikoje taisyklių patvirtinimo“//Valstybės Žinios, 2004, Nr. 158-5774.

apribojimus. Šis Bendrasis muitų tarifas yra bendras visoms ES narėms. Normos priklauso nuo ekonominio gaminių „jautrumo“ ir yra Bendrijos ekonominių interesų apsaugos priemonė. Bendrija naudodama Bendrąjį muitų tarifą, taiko tokį principą, kad vidaus arba šalies gamintojai galėtų sąžiningai ir lygiavertiškai konkuruoti bendrijos rinkoje su gamintojais, eksportuojančiais iš kitų šalių. Importuojant prekes per išorines Bendrijos sienas, skolos muitinei atsiradimo atveju teisiškai privalomi sumokėti muitai apskaičiuojami remiantis Europos Bendrijų muitų tarifu. Bendrasis muitų tarifas susideda iš Kombinuotosios nomenklatūros (CN), papildytos subpozicijomis, įvedamomis siekiant taikyti specifines Bendrijos prekybos politikos nuostatas, ir muitų bei tam tikrų mokesčių normų (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Europos Bendrijų muitų tarifas

Europos Bendrijų muitų tarifas	Aprašymas
1. Kombinuotoji prekių nomenklatūra (toliau – KN).	_____
2. Bet kuri kita nomenklatūra.	Visai arba iš dalies sudaryta remiantis Kombinuotąja nomenklatūra arba ją papildanti bet kuriais skirniais, kuri įsteigta tam tikrų sričių dalykus reglamentuojančių Bendrijos teisės aktų nuostatomis ir skirta naudoti taikant muitų tarifų priemones, susijusias su prekyba prekėmis.
3. Mokesčių normos ir kiti rodikliai.	Paprastai taikomi Kombinuotojoje prekių nomenklatūroje nurodytoms prekėms, susiję su: a) muitais ir b) žemės ūkio produktų išlyginamaisiais mokesčiais ir kitais importo mokesčiais, nustatytais įgyvendinant bendrąją žemės ūkio politiką arba sudarius atitinkamus susitarimus, kurie taikomi tam tikroms prekėms, gaunamoms perdirbant žemės ūkio produktus.
4. Preferencinių muitų tarifų priemonės.	Nustatytos sutartimis, kurias Bendrija yra sudariusi su tam tikromis šalimis arba šalių grupėmis ir kuriose joms suteikta teisė naudotis preferenciniu muitų tarifų režimu.
5. Preferencinių muitų tarifų priemonės.	Bendrija vienašališkai taiko tam tikroms šalims, šalių grupėms arba teritorijoms.
6. Autonominės muitų suspendavimo priemonės.	Sumažinami tam tikroms prekėms nustatyti importo muitai arba juų atleidžiama.
7. Kitos muitų tarifų priemonės.	Nustatytos kitų Bendrijos teisės aktų.

ES yra sukaupta informacinė duomenų bazė – Integruoto tarifo sistema TARIC, kurioje pateikta apibendrinta informacija apie ES taikomas tarifinio reguliavimo priemones. Teisinis TARIC pagrindas yra Tarybos 1987 m. liepos 23 d. reglamentas Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės prekių nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo (OL L 256, 1987/09/07), ir Komisijos 2003 m. rugsėjo 11 d. reglamentas Nr. 1789, iš dalies pakeičiantis Tarybos reglamento Nr. 2658/87 I priedą „Kombinuotoji nomenklatūra“. TARIC - Europos Komisijos Muitų ir mokesčių sąjungos Generalinio direktorato (DG TAXUD) tvarkoma informacinė sistema, kur viename elektroniniame 18000 eilučių leidinyje sutalpinta daugiau nei 4000 Bendrijos įstatyminių aktų. TARIC duomenų bazę kasdien tvarko TARIC ekspertai, kurie analizuoja paskelbtus arba rengiamus skelbti teisės aktus bei verčia juos į TARIC koncepcijas,

kurios duomenų fiksavimo priemonėmis ir būdais fiksuojamos TARIC duomenų bazėje ir siunčiama kasdien nacionalinėms muitinių administracijoms.⁷³

Lietuvoje, naudojant Integruotos mokesčių informacinės sistemos dalies Mokesčių skaičiavimo modulį pagal deklaracijų apdorojimo sistemos (sistemų) pateiktą informaciją ir iš LITAR gautą informaciją, yra apskaičiuojami muitai muitinės deklaracijose. Integruotas tarifas LITAR – informacijos apie ES bei nacionalinius muitus ir mokesčius bei kai kuriuos draudimus ir apribojimus rinkinys, sudarytas ir tvarkomas kaip kompiuterinė duomenų bazė. Integruotą tarifą sudaro Europos Bendrijos integruoto tarifo TARIC duomenys, papildyti duomenimis apie muitinės administruojamus mokesčius (akcizą ir PVM).

Prekės klasifikuojamos pagal TARIC nomenklatūrą. TARIC kodą sudaro 10 skaitmenų. Tam, kad būtų galima taikyti specialias bendrijos taisykles, kurios nebuvo užkoduotos arba užkoduotos tik iš dalies (9 ir 10 skaitmenų kodo lygiu), taikomas papildomas keturženklis skaitmeninis raidinis kodas, kuriuo žymima:

- antidempingo ir kompensaciniai muitai,
- žemės ūkio komponentai,
- farmacinės medžiagos,
- žuvies referencinės kainos,
- tam tikros kitos importo arba eksporto priemonės (prekių transportavimo būdas).

10-ties skaitmenų TARIC ir, kur reikia, papildomi kodai, taikomi visoms prekėms, importuojamoms iš Bendrijai nepriklausančių šalių. Eksportuojamoms prekėms naudojami aštuonių skaitmenų kodai ir, kur reikia, papildomi kodai.

Nacionalinis papildomas Lietuvos Respublikos integruoto tarifo kodas naudojamas importuojant akcizais apmokestinamas ir lengvatiniu PVM tarifu apmokestinamas prekes (žr. 3 priedą).

Platus informacinių sistemų taikymas – vienas svarbiausių ES muitų politikos principų. Moderni integruota muitinės informacinė sistema, turinti sąsajas su ES duomenų bazėmis, sudaro galimybę operatyviai teikti duomenis vartotojams, didinti surenkamos statistinės informacijos patikimumą, mažina muitinės formalumų atlikimo trukmę ir gerina klientų aptarnavimą. LITAR yra instrumentas, skirtas ES tarifinės ir kai kurios netarifinės informacijos bei nacionalinių mokesčių (akcizo bei PVM) tarifų informacijos paieškai, tačiau kompiuterinė duomenų bazė nėra teisės aktas, todėl LITAR neturi savarankiško teisinio statuso. Norintys patikslinti muitų

⁷³ TARIC turinys yra prieinamas verslo visuomenei ir kitiems suinteresuotiems asmenims tokiais būdais:

- Metinė publikacija Oficialiame Europos Bendrijos leidinyje, serijoje C;
- TARIC duomenų bazė atnaujinama kiekvieną dieną adresu internete: http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/lt/tarhome.htm

ar mokesčių tarifus bei jų taikymo sąlygas, turėtų ieškoti atitinkamo teisės akto (ES reglamento, LR akcizų ar PVM įstatymo ir pan.).

Siekiant reguliuoti užsienio prekybą ir gauti pajamų į Bendrijų biudžetą, be bendrųjų muitų gali būti taikomi ir antidempingo, kompensaciniai arba protekciniai muitai ar protekcinės priemonės.

Antidempingo muitai - viena iš keleto prekybinės apsaugos priemonių, kurias, esant apibrėžtomis sąlygoms, leidžia taikyti Pasaulio prekybos organizacijos nuostatos. Nustatyta, jog į kitą valstybę įvežamos produkcijos kainos yra dempingo kainos tada, kai jos yra mažesnės nei tikroji prekės vertė. Kitaip tariant, į kitą valstybę įvežama produkcija yra parduodama mažesne kaina nei vidaus rinkoje. Antidempingo muistas gali būti taikomas bet kuriai dempingo kaina importuojamai prekei, kurią išleidus laisvai cirkuliuoti Bendrijoje būtų padaryta žala.⁷⁴ Į TARIC duomenų bazę suvedama kiekvienai antidempingo procedūros stadijai, nuo inicijavimo iki taikymo pabaigos, aktuali informacija (žr. 4 priedą).

Norint atlyginti subsidiją, tiesiogiai ar netiesiogiai užsienio valstybės suteiktą bet kurios prekės, kuriai leidus laisvai judėti Bendrijoje būtų padaryta žalos, gamybai, eksportui ar pervežimui, gali būti įvestas **kompensacinis muistas**.⁷⁵

Prekių muitinė vertė arba kiekis yra antidempingo ir kompensacinių muitų apskaičiavimo pagrindas.

Konvenciniais muitai, kurie nurodyti Komisijos reglamento (EB) Nr. 2658/87 I priede, taikomi importuojamoms prekėms, kilusiomis iš šalių, pasirašančių Bendrąjį susitarimą dėl tarifų ir prekybos, arba iš šalių, sudariusių su Europos Bendrija sutartis, numatančias didžiausio palankumo režimo muitų tarifų sąlygas.

Tarybos reglamente Nr. 3285/94 numatyti **protekciniai muitai**, kurie taikomi importuojamoms prekėms, kurių gamybą norima plėsti vietoje, bet dėl jų importo vietiniai gamintojai patiria juos žlugdančią užsienio įmonių konkurenciją. Protekcinės priemonės - įteisintos apsaugos priemonės, kurių reikalauja Bendrijos interesai ir kurios taikomos tik išimties tvarka ir tik tais atvejais, kai nėra jokios kitos alternatyvos.

Lietuvai tapus ES nare, **standartinis muito tarifas** (3,5 proc.) taikomas keleiviams, kurie gabena didesnius prekių kiekius nei nurodyta 5 priede. Standartiniu muito tarifu apmokestinamos prekės gabenamos siuntose, kurias vienas fizinis asmuo siunčia kitam, arba gabenamos asmeniniame keleivių багаže, jeigu jos įvežamos ne komerciniais tikslais.

⁷⁴ Tarybos reglamentas (EB) 1995 m. gruodžio 22 d. Nr. 384/96 dėl apsaugos nuo importo dempingo kaina iš Europos Bendrijos narėmis nesančių valstybių// http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=44066; prisijungimo laikas: 2007-10-14.

⁷⁵ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2026/97 1997 m. spalio 6 d. dėl apsaugos nuo subsidijuoto importo iš Europos bendrijos narėmis nesančių valstybių.

Įvežant prekių, kurių vertė neviršija 350 EUR (1210 litų), mokamas 3,5 proc. maito mokestis, taip pat akcizo ir pridėtinės vertės mokesčiai, kaip nurodyta Komisijos reglamento Nr. 1719/2005 1 priede. Įvežant prekių, kurių vertė yra didesnė už 1210 litų, maitai ir mokesčiai apskaičiuojami vadovaujantis teisės aktais, reglamentuojančiais importo maitų, akcizų ir pridėtinės vertės mokesčių mokėjimą.

Jeigu įvežamų prekių vertė neviršija 3500 litų, jas galima deklaruoti žodžiu. Jeigu prekių vertė didesnė už 3500 litų arba, deklaruojant prekes žodžiu, nepakanka informacijos importo maitams ir kitiems mokesčiams apskaičiuoti, turi būti pateikiama rašytinė deklaracija – bendrasis administracinis dokumentas.⁷⁶

Muitų ir mokesčių skaičiavimo principai. Maitai už importuojamas ar eksportuojamas prekes apskaičiuojami taikant vertybinį, specifinį (kiekybinį) arba mišriuosius maitų apskaičiavimo metodus.

Bendrieji (įprastiniai) maitai – maitai, nustatyti autonomiškai arba konvenciniai, pateikti ties kiekviena KN subpozicija Bendrajame maitų tarife, taikomi be jokių specialiųjų sąlygų, išskyrus atvejus, kai Bendrajame maitų tarife nurodyta, kad būtina pateikti tam tikrus dokumentus. Autonominiai maitai Bendrajame maitų tarife pateikiami tuomet, kai jie mažesni už konvencinius.

Preferenciniai tarifai. ES sutartys su ne ES šalimis nustato preferencinius tarifus, taikytinus tam tikroms prekėms, kilusioms iš tų šalių arba šalių grupių. Preferencinio režimo taikymas paprastai reikalauja pateikti prekės kilmės sertifikatą EUR 1 arba Forma A, preferencinės kilmės deklaraciją sąskaitoje faktūroje. Preferenciniai tarifai pateikiami TARIC duomenų bazėje.

Specifiniai maitai. Šiais maitais apmokestinamos dauguma ne ES šalių žemės ūkio prekių. Taikant šį metodą paprastai apmokestinamas prekės svoris (pvz. 100 EUR/100 kg). Dauguma mokesčių nustatomi kiekvienais metais, o kai kurie, pvz., grūdams ir ryžiams – kas dvi savaitės, ir pateikiami TARIC duomenų bazėje.

Vertybiniai maitai. Taikant vertybinį maitų apskaičiavimo metodą, maito dydis apskaičiuojamas importuojamų į Bendrijos maitų teritoriją ar eksportuojamų iš jos prekių maitinę vertę dauginant iš šioms prekėms taikomos fiksuotos vertybinės maito normos nurodytos procentais (pvz. CIF vertė * 10 proc.). Mokesčiai nustatomi kasmet ir pateikiami TARIC duomenų bazėje.

Mišrus maitų apskaičiavimo metodas. Taikant šį metodą, maito dydis apskaičiuojamas derinant vertybinį ir specifinį (kiekybinį) maitų apskaičiavimo metodus:

⁷⁶ <http://www.cust.lt/lt/rubric?rubricID=420>; prisijungimo laikas: 2007-10-16.

▪ *kombinuoti muitai*. Tai specifinių ir vertybinių muitų suma. Kai kurioms prekėms yra nustatyti muitai, susidedantys iš kelių elementų (pvz. 22,4% + 131 EUR/hl + 20,6 EUR/100kg).

*Pvz. Importuojami konservuoti pievagrybiai:*⁷⁷

0711510000, 1000 kg. grynojo sauso svorio, 200 EUR

Muitas: 9,6 % + 191 EUR/100kg/net eda

*200*9,6 % + 191*10 = 19,2 + 1910 = 1929 EUR – vertybinio ir specifinio muitų suma.*

▪ *alternatyviniai muitai*. Tai vertybinių ir specifinių muitų derinys. Vertybinis muitas taikomas tada, kai mokėtino muto suma didesnė nei minimali suma, apskaičiuota remiantis produkto svoriu (pvz., 3% min 1,2 EUR/100kg). Jeigu vertybinis muitas mažesnis už minimumą, taikomas minimalus specifinis. Kai kurioms prekėms importuotojas moka mažesnę apskaičiuotą mokesčio sumą (pvz. 5,4 % max 3,5 EUR/100 m).

*Pvz. Importuojami laikrodžiai:*⁷⁸

9101110000, 1000 EUR, 1000 vienetų.

Muitas: 4,5 % min 0,3 EUR/p/st max0,8 EUR/p/st

45min300max800 = 300 EUR

Jei vertybinis muitas patektų į intervalą tarp minimalaus ir maksimalaus muto (pvz. būtų lygus 450 EUR), tokiu atveju reikėtų mokėti vertybinį muitą – 450 EUR.

Jei vertybinis būtų didesnis (pvz. 4500 EUR) už maksimalų, reikėtų mokėti maksimalų muitą – 800 EUR. Pateiktame pavyzdyje vertybinis (45 EUR) yra mažesnis už minimalų, todėl reikia mokėti minimalų – 300 EUR.

Kompensaciniai mokesčiai. Kompensacinio mokesčio dydis nustatomas kaip skirtumas tarp deklaruotos importo kainos ir minimalios/referencinės kainos. Teisinis pagrindas – Europos Komisijos 1997 – 07 – 28 reglamentas Nr. 1599. Šiais mokesčiais apmokestinami tam tikri švieži vaisiai ir daržovės iš konkrečių šalių tam tikru metų laiku ir tam tikros prekės (pvz., džiovintos vynuogės, kai importo kaina nesiekia Europos Komisijos nustatytos referencinės arba minimalios importo kainos).

Įvežimo kaina. Teisinis pagrindas – Europos komisijos 1994 – 12 – 21 reglamentas Nr. 3223. Įvežimo kaina, pagal kurią Europos Bendrijų muitų tarife klasifikuojami priede išvardyti produktai, atsižvelgiant į importuotojo pasirinkimą, turi atitikti:

⁷⁷http://litarweb.cust.lt/taric/web/browsetariffi2_LT?expandelem=071151&Year=2007&Month=10&Day=29&Country=-----&issection=n&checkfinal=y&impexp=#POS; prisijungimo data: 2007-10-18.

⁷⁸http://litarweb.cust.lt/taric/web/browsetariffi2_LT?expandelem=910111&Year=2007&Month=10&Day=29&Country=-----&issection=n&checkfinal=y&impexp=#POS; prisijungimo data: 2007-10-18.

a. arba produktų kainą jų kilmės šalyje, pridėdant draudimo ir gabenimo iki Bendrijos muitų teritorijos sienų išlaidas, kai ta kaina ir tos išlaidos žinomi deklaruojant produktus, prieš paleidžiant juos į laisvą apyvartą. Kai pirmiau minėtos kainos viršija standartinę importo vertę daugiau nei 8 %, importuotojas turi sumokėti užstatą, nurodytą Reglamento (EEB) Nr. 2454/93 248 straipsnio 1 dalyje, kuris lygus tai maito mokesčio sumai, kurią jis būtų mokėjęs, jeigu produktai būtų buvę klasifikuojami pagal standartinę importo vertę, taikomą minėtai partijai;

b. arba maito vertę, skaičiuojamą pagal Reglamento (EEB) Nr. 2913/92 30 straipsnio 2 dalies c punktą, taikomą tikrai minimiems importuotiems produktams. Tuomet maito mokestis atimamas, kaip nustatyta 4 straipsnio 1 dalyje. Tokiu atveju importuotojas turi sumokėti užstatą, nurodytą Reglamento (EEB) Nr. 2454/93 248 straipsnio 1 dalyje, lygų maito mokesčio sumai, kurią jis būtų mokėjęs, jeigu produktai būtų buvę klasifikuojami pagal standartinę importo vertę (SIV), taikomą minėtai partijai;

c. arba standartinę importo vertę, apskaičiuojamą pagal šio reglamento 4 straipsnį.

Pvz. Importuojami pomidorai:⁷⁹

07020007, 100 kg, 61 EUR

Muitas: $61 * 14,4 \% + 2,5 \text{ EUR} = 8,784 + 2,5 = 11,3 \text{ EUR}$

Naudojant standartinę importo vertę (SIV), maitas: $50,2 * 14,4 \% = 7,2 \text{ EUR}$

Šiuo atveju importuotojui naudinga pasirinkti SIV kainą, nes bus mažesnis maitas, kadangi importuojamų prekių kaina didesnė už SIV. Įvežimo kainos mažinimas nenaudingas, nes prisideda nustatytas specifinis maitas. SIV nustatinėjamos kiekvieną dieną ir galioja kol nepakeičiamos.

Žemės ūkio mokesčiai – užsienio prekybos reguliavimo priemonės, taikomos perdirbtiems žemės ūkio produktams. Žemės ūkio komponentai taikomi perdirbtiems žemės ūkio produktams, nurodytiems Kombinuotosios nomenklatūros 04, 17, 18, 19, 20, 21 ir 33 skirsniuose.

Cukrui ir miltams paprastai skaičiuojami žemės ūkio komponentai ir papildomi maitai. Sumažinti žemės ūkio komponentai ir sumažinti papildomi maitai cukrui ir miltams taikomi prekėms, turinčioms preferencinę kilmę. Žemės ūkio komponentai ir papildomi maitai cukrui arba miltams nurodomi specialiomis maito išraiškomis:

+ EA	(+ žemės ūkio komponentas)
+ EAR	(+ sumažintas žemės ūkio komponentas)
+ AD S/Z	(+ papildomas maitas cukrui)
+ AD S/ZR	(+ sumažintas papildomas maitas cukrui)

⁷⁹http://litarweb.cust.lt/taric/web/browsetariffi2_LT?expandelem=0702000007&Year=2007&Month=10&Day=29&Country=-----&issection=n&checkfinal=y&impexp=#POS; prisijungimo data: 2007-10-18.

+ AD F/M	(+ papildomas maitams)
+ AD F/MR	(+ sumažintas papildomas maitams)

Atitinkami žemės ūkio komponentų kiekiai ir papildomi maitai cukrui ir miltams apibūdinami papildomais kodais 7000–7999, nustatytais pagal susijusių prekių ingredientus (pieno riebalai, pieno proteinais, krakmolai/gliukozė ir sacharozė/invertuotas cukrus/izogliukozė), nurodytus 6 priede.

Svarbiausias muitų tarifų elementas - **prekės maitinė vertė**. Prekių maitinės vertės apskaičiavimo taisyklių ir normų nustatymas, jų laikymasis atliekant maitinės procedūras ir kontrolę yra aktualus ir turi didelę reikšmę šalies ūkiui dėl sekančių priežasčių:

1) Nuo teisingai ir tiksliai nustatytos importuojamų prekių maitinės vertės, kuri yra importo ar eksporto muitų ir mokesčių apskaičiavimo pagrindas, priklauso įplaukos į Lietuvos Respublikos biudžetą, kadangi Lietuvos maitinės administruojami mokesčiai yra valstybės mokestinių pajamų dalis.

2) Rinkos ekonomika kelia reikalavimus sudaryti vienodas konkurencijos sąlygas visiems ūkio subjektams, kad jų importuojamoms ar eksportuojamoms prekėms turi būti taikomos vienodos taisyklės apskaičiuojant maitus ir kitus mokesčius.

3) Lietuvos Respublikos prekių eksporto ir importo apskaita atliekama ir balansas sudaromas remiantis importo ir eksporto maitinės procedūrų prekių maitinės vertės duomenimis.

4) Muitų reguliavimo sistemoje vertybinių muitų taikymas prarastų savo privalumus, jeigu tarptautinėje prekyboje ar atskirose šalyse būtų naudojami skirtingi prekių maitinės vertės nustatymo metodai ir taisyklės.

5) Maitine verte remiamasi išduodant licencijas, nustatant kvotas, taikant baudas.

Prekių maitinė vertė nustatoma pagal tam tikras tarptautinėje prekyboje naudojamas taisykles ir procedūras. Maitinio įvertinimo, kaip daugumos ir kitų tarptautinės prekybos sričių, reglamentavimo principai ir taisyklės nustatytos daugiašaliuose valstybių derybų dėl prekybos raunduose priimtuose susitarimuose.⁸⁰

Pagrindiniai teisės aktai, kurie nustato vienodas maitinio įvertinimo taisykles, normas, taikomas visose ES valstybių maitinėse yra 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas Nr. 2913, nustatantis Bendrijos maitinės kodeksą (28-36 straipsniai), Europos Komisijos 1993 m. liepos 2 d. reglamentas Nr. 2454/93/EEB, išdėstantis Tarybos reglamento Nr. 2913/92/EEB, nustatančio Bendrijos maitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas (141-181a straipsniai). Importuojamų prekių maitinės vertės nustatymą taip pat reglamentuoja EB Teisingumo Teismo sprendimai ir

⁸⁰ Bendrasis Susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1994)/Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.

EB Muitinės kodekso komiteto Muitinio įvertinimo pakomitečio komentarai, išvados, kurios paaiškina atskiras EB MK straipsnių nuostatas, jų taikymą.

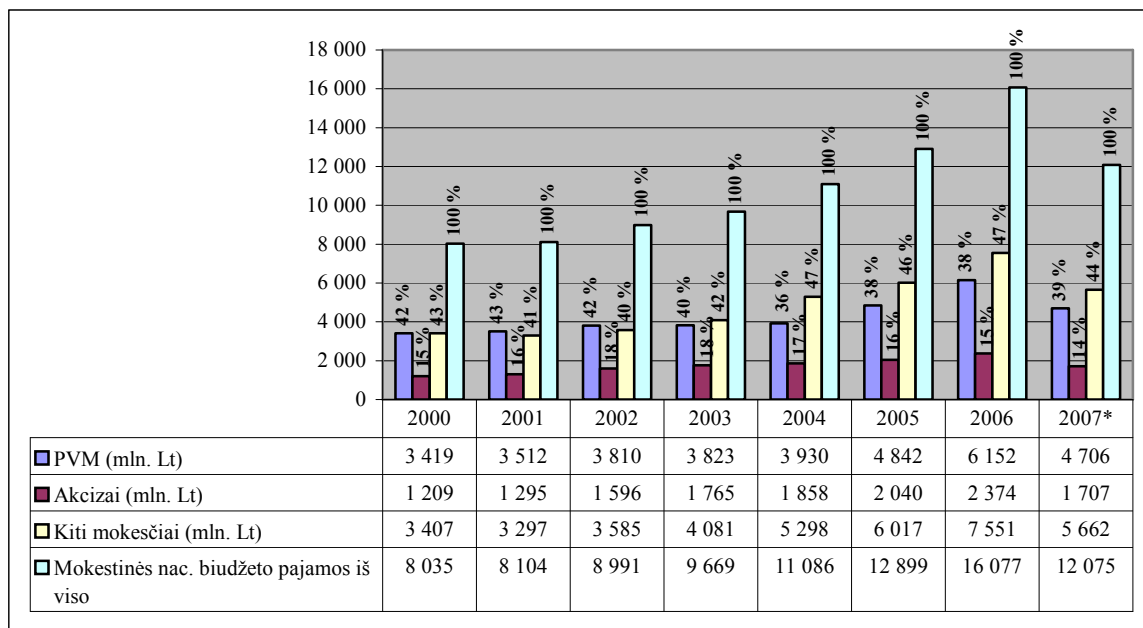
Vadovaujantis EB MK 29 straipsniu, importuojamų prekių muitine verte laikoma sandorio vertė, t. y. pinigų suma, realiai sumokėta ar priklausanti sumokėti už prekes, parduotas eksportui į importuojančios šalies muitų teritoriją. Pagrindinis importuojamų prekių sandorio vertės realumo kontrolės būdas - deklaruotos sandorio vertės palyginimas su kitų importuotojų deklaruotomis tapačių ar panašių prekių kainomis. Ši informacija kaupiama Prekių muitinio įvertinimo (PREMI) duomenų bazėje, kuri reguliariai atnaujinama remiantis trijų paskutinių mėnesių duomenimis. Rinkos sąlygomis, sandorio vertė, t. y. pinigų suma, sumokėta arba priklausanti sumokėti už prekes, neturi labai skirtis nuo kitų importuotojų tapačių (panašių) prekių kainų. Todėl tais atvejais, kai importuotų prekių sandorio kaina labai skiriasi nuo PREMI duomenų bazėje esančių tapačių (panašių) prekių kainų, darytina išvada, kad prekių pardavimui arba jų kainai galėjo turėti įtakos tam tikros sąlygos ar aplinkybės, kurių poveikio prekių pardavimo sandorio vertei neįmanoma nustatyti, ir tai yra pagrindas netaikyti sandorio vertės metodo.

Kai importuojamų prekių muitinė vertė negali būti nustatoma pagal EB MK 29 str. nuostatas, EB MK 31 straipsnyje numatyti kiti metodai: tapačių prekių, panašių prekių, dedukcinis, sumavimo ar rezervinis.

Importuojamų prekių muitinė vertė, kuri yra impoto arba eksporto muitų ir mokesčių apskaičiavimo pagrindas Lietuvai tapus ES nare, jos aktualumas ir administravimo reikšmė padidėjo, nes 75 proc. deklaruotų muitų sumos pervedama ES biudžetui sudaryti. Prekių muitinės vertės nustatymas taip pat labai svarbus ir dėl kitų importo mokesčių (akcizų ir PVM), kurie yra įskaitomi į Lietuvos biudžetą.

2.2.2. Kiti importo mokesčiai

Importo **Pridėtinės vertės mokesčio** (toliau – PVM) objektas yra prekių importas, kai atsiranda importo skola muitinei. PVM sudaro didžiausią dalį ne tik Nacionalinio biudžeto pajamų struktūroje (žr.10 pav.ir 7 priedą), bet ir muitinės surenkamų importo mokesčių struktūroje.

*Pastaba: 2007 m. sausio-rugsėjo mėn. duomenys

10 pav. Nacionalinio biudžeto mokesčių pajamų struktūra⁸¹

Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nauja redakcija, įsigaliojusi nuo 2002 m. liepos 1 d., įgyvendino pagrindines ES direktyvų nuostatas⁸², tačiau tik Lietuvai tapus ES nare įsigaliojo Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas, kuriame įtvirtintos nuostatos visiškai atitiko ES reikalavimus.

Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo derinimas su ES Šeštosios direktyvos reikalavimais lėmė kai kurių PVM lengvatų panaikinimą. Direktyva teigia, kad šalis gali turėti vieną arba du lengvatinius tarifus, ne mažesnius nei 5 proc., ir visai neapmokestinti kai kurių paslaugų. Lietuvoje yra taikomi du lengvatiniai PVM tarifai – 5 proc. ir 9 proc. – ir kai kurios neapmokestinamos paslaugos (žr. 8 priedą). Standartinis Lietuvoje PVM tarifas – 18 procentų. Pažymėtina, kad ES leidžiamas minimalus standartinis pridėtinės vertės mokesčio tarifas yra 15

⁸¹ Parengta pagal LR Finansų ministerijos pateiktus duomenis http://www.finmin.lt/web/finmin//auktualus_duomenys/biudžeto_pajamos/nacionalinis_biudžetas; prisijungimo data: 2007-10-20.

⁸² Pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis PVM ES mastu, yra Šeštoji Tarybos direktyva (77/388/EEB), kuri reglamentuoja pagrindinius PVM taikymo principus, reikalavimus tarifams, lengvatoms ir t.t.. Kitos direktyvos reglamentuoja įvairių importo PVM (pašto siuntos, įvairūs specifiniai importo atvejai - Tarybos direktyvos 78/1035/EEB bei 83/181/EEB), PVM gražinimą užsienio apmokestinamiesiems asmenims (Tarybos direktyvos 79/1072/EEB bei 86/560/EEB).

proc., o maksimalus – 25 proc. Šiuo metu Kipras ir Liuksemburgas taiko 15 proc. PVM, o Danija ir Švedija – 25 proc. PVM (žr. 9 priedą). Šios ribos nustatytos siekiant išvengti dar didesnių skirtumų tarp ES šalių. Atkreiptinas dėmesys, kad taikomų sumažintų PVM tarifų įvairovė ES šalyse yra didelė. Tik dvi šalys - Danija ir Slovakija netaiko sumažintų PVM tarifų. Atsižvelgiant į tai, tikslinga būtų suvienodinti lengvatinius PVM tarifus tam tikriems produktams ES šalyse narėse, užtikrinant vienodas konkurencijos sąlygas bendrojoje ES rinkoje.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. importuojamoms prekėms, kurios apmokestinamos lengvatiniu 5 proc. PVM tarifu, muitinė naudoja nacionalinį papildomą kodą Z100 (3 priedas).

Atvejai, kai importuojamos prekės neapmokestinamos importo PVM:⁸³

1) prekės, kurių tiekimas šalies teritorijoje visais atvejais neapmokestinamas PVM arba būtų apmokestinamas taikant 0 procentų PVM tarifą (34 str.);

2) importuojamos ir į kitą valstybę narę tiekiamos prekės, jeigu importo metu žinoma, kad jos yra skirtos išgabenti ir bus išgabentos į kitą valstybę narę, o importuotojo prekių tiekimas iš Lietuvos Respublikos į kitą valstybę narę pagal PVM Įstatymo nuostatas apmokestinamas taikant 0 procentų PVM tarifą (35 str.). Detaliau šią importo lengvatą reglamentuoja Importuotų ir tiekiamų į kitą Europos Sąjungos valstybę narę prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu taisyklės;

3) diplomatinėms atstovybėms bei tarptautinių organizacijų atstovybėms, taip pat šių atstovybių ir įstaigų personalui ir jo šeimos nariams skirtos prekės (36 str.);

4) keleivių atgabenamos prekės, jeigu jos neviršija Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų kiekių, kuriuos keleiviams leista įsivežti be importo mokesčių (37 str.);

5) Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko importuojamas auksas (38 str.);

6) reimportuojamos prekės (39 str.);

7) ypatingi atvejai, kai importuojamos prekės neapmokestinamos importo PVM (40 str.).

Atsižvelgiant į direktyvos 77/388/EEB 16 straipsnį siūloma reglamentuoti 0 procentų PVM tarifo taikymą prekėms, kai jos tiekiamos būdamos muitinės priežiūroje (muitinės prižiūrimose laikino prekių saugojimo vietose, laisvosiose zonose, laisvosiose teritorijose). Šias nuostatas reglamentuoja Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 53 straipsnis.

Importo pridėtinės vertės mokesčio įskaitymo taisyklės⁸⁴ reglamentuoja teisę PVM mokėtojui nesumokėti importo PVM į muitinės sąskaitą, kai apskaičiuoto importo PVM

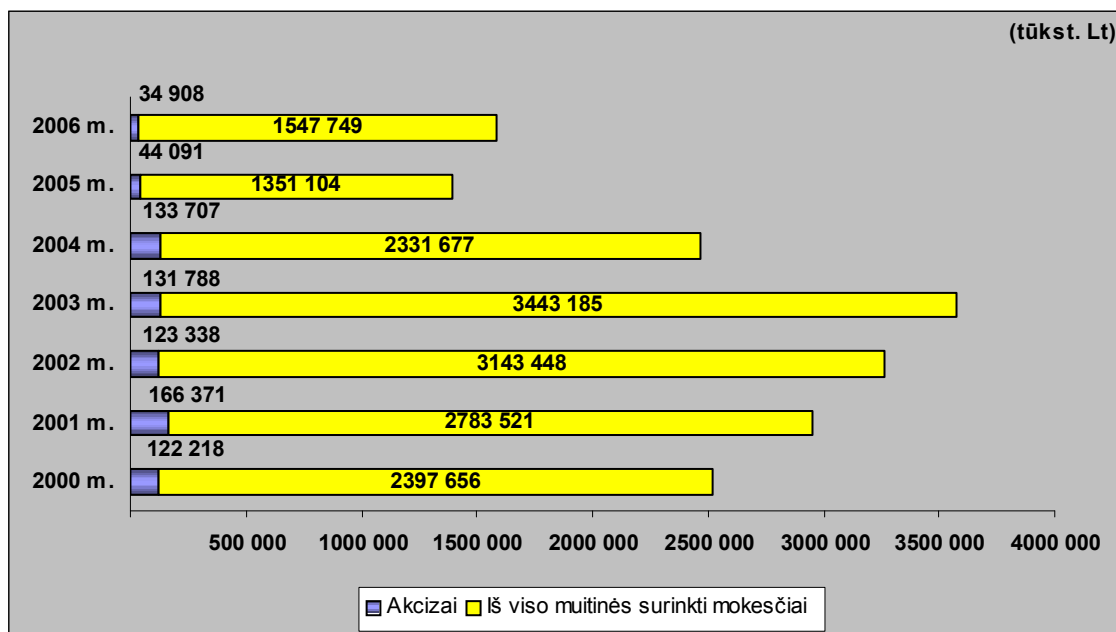
⁸³ Lietuvos Respublikos Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimo Nr. 861 „Dėl Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo įgyvendinimo“ aktuali redakcija//Valstybės žinios, 2002, Nr.60-2429; 2002, Nr. 123-5566; 2003, Nr. 95-4291; 2004, Nr. 69-2431; 2005, Nr. 23-729; 2006, Nr. 61-2186.

sumokėjimo į biudžetą kontrolę perima apskrities valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – VMI). Šiuo atveju importo PVM administruoja dvi institucijos: muitinė ir VMI. Nors importo PVM dydis apskaičiuojamas importo administraciniame dokumente (atsiranda skola muitinei), tačiau perdavus importo PVM sumokėjimo kontrolę VMI, į valstybės biudžetą minėtas PVM įskaitomas ne muitinės, o VMI surinktomis mokestinėmis pajamomis. Dėl šios priežasties didėja VMI administruojamų mokesčių surinkimas, ta pačia suma mažindamas muitinės administruojamų mokesčių indėlį į valstybės biudžetą.

PVM yra labiausiai harmonizuotas visoje ES ir kelia mažiausiai keblumų dėl konkurencingumo bei kitų ekonominę gerovę užtikrinančių veiksnių. Tačiau šiandien pridėtinės vertės mokestis yra vis labiau „apauginamas“ lengvatomis (tai oficialiai siekiama ir planuojama daryti ir ateityje), o tai mokesčių daro vis sudėtingesnį, be to, sukuriama sąžiningos konkurencijos iškreipimai ir mokestinės spragos.⁸⁵

Akcizo mokestį už importuojamas prekes administruoja Lietuvos muitinė. Akcizų surinkimą lemia akcizais apmokestinamų prekių importo apimtys ir už jas apskaičiuoti akcizai. Kadangi visas surinktas akcizo mokestis atitenka valstybei narei, šis mokestis yra svarbus papildant nacionalinio biudžeto pajamas. Muitinės administruojamų mokesčių įplaukų dalį akcizai sudaro apie 4,5 proc. (žr. 11 pav.).

11 pav. Muitinės surinktas ir įskaitytas į valstybės biudžetą akcizo mokestis (2000 m. - 2006 m. duomenys)

⁸⁵ Šimašius R. Mokesčių mažinimo būtinybė ir/ar galimybės// http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/mokesciu_mazinimo_butinybe_irar_galimybes/3188; prisijungimo laikas: 2007-10-22.

Apmokestinimo akcizu tikslas – ne tik surinkti pajamas, bet ir apriboti žalingų produktų vartojimą. Akcizo mokesčiais apmokestinami specifiniai produktai, sudarantys iki penktadalio vartotojų išlaidų ir mažai elastingi kainos požiūriu. Akcizų objektai ir tarifai pateikiami 10 priede. Akcizo mokesčių harmonizavimas aptartas Direktyvoje 92/12/EEB, Bendrijoje akcizo mokesčiai įvesti 1993 m. sausio 1 dieną kaip viena iš vidaus rinkos kūrimo dalių. Lietuvoje akcizo mokestis buvo įvestas nuo 1994 m. gegužės 1 d., o nuo 2002 m. liepos 1 d. įsigaliojo nauja įstatymo redakcija⁸⁶ (priimta 2001 m. spalio 30 d.). Naujasis akcizų įstatymas iš esmės skyrėsi nuo buvusiojo akcizų įstatymo ir atitiko ES apmokestinamuosius objektus, privalomus pagal ES teisės visumą (susiaurinta akcizų taikymo sfera – vietoje 11 produktų liko tik trys: alkoholis, apdorotas tabakas ir kuras), taip pat atitinka nuostatas dėl akcizinių sandėlių sistemos ir mokesčio „iššaldymo“, perkeliant prekes iš vieno sandėlio į kitą.

Nuo 2002 m. liepos 1 d. dalis prekių, kurios iki to laiko buvo akcizų objektu, tapo prekių apyvartos mokesčio objektu, kadangi įsigaliojo prekių apyvartos įstatymas, kita dalis – cukraus mokesčio objektu (įsigaliojo cukraus mokesčio įstatymas). Tokios prekių grupės, kaip kava, šokoladas, elektros energija, tepalai, bižuterija, papildomais mokesčiais, išskyrus PVM, buvo neapmokestinamos. Naujų mokesčių įsigaliojimas Lietuvoje papildė ir muitinės administruojamų mokesčių sąrašą, t. y. nuo 2002 m. liepos 1 d. iki 2004 m. gegužės 1 d. muitinė administravo prekių apyvartos ir cukraus mokesčius už importuojamas prekes, o vėliau – atsiradusias šių mokesčių skolas, nes nuo įstojimo į ES dienos Prekių apyvartos mokesčio įstatymas neteko galios, o importo cukraus mokestis pagal ES reikalavimus praktiškai atitinka muitus žemės ūkio produktams.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo pakeitimo įstatymas Nr. IX-1987, pagal kurį akcizais apmokestinamos šios prekės:

- 1) etilo alkoholis
 - a) KN 2207 ir 2208 pozicijose klasifikuojami produktai, kurių faktinė alkoholio koncentracija, išreikšta tūrio procentais, yra didesnė kaip 1,2 procento tūrio;
 - b) KN 2204, 2205 ir 2206 pozicijose klasifikuojami produktai, kurių faktinė alkoholio koncentracija, išreikšta tūrio procentais, yra didesnė kaip 22 procento tūrio;
 - c) Kitose negu KN 2203-2208 pozicijose klasifikuojami produktai, kurių sudėtyje yra nurodytų produktų ir kurių faktinė alkoholio koncentracija, išreikšta tūrio procentais, yra didesnė kaip 1,2 procento tūrio, o jei tai ne skysti produktai, - etilo alkoholis sudaro daugiau kaip 1 procentą jų masės;
- 2) alkoholiniai gėrimai (alus, vynas iš šviežių vynuogių, kiti fermentuoti gėrimai);
- 3) apdorotas tabakas – (cigaretės, cigarilės, cigarai, rūkomasis tabakas);

⁸⁶ Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 98-3482.

4) energetiniai produktai – (variklių benzinas, žibalas, gazoliai, skystasis kuras (mazutas), orimulsija (nuo 2016-01-01), naftos dujos ir dujiniai angliavandeniai, akmens anglis, koksas ir lignitas (nuo 2007-01-01);

5) elektros energija (nuo 2010-01-01).

Šis įstatymas perkėlė ES teisės aktų, reglamentuojančių apmokestinimo akcizais tvarką, nuostatas, išskyrus nuostatas, kurių perkėlimui Lietuva yra gavusi pereinamąjį laikotarpį – akmens anglis, koksas ir lignitas apmokestinti nuo 2007 m. sausio 1 d., elektros energija – nuo 2010 m. sausio 1 d. Minimalioms akcizų tarifų normoms cigaretėms, benzinui, gazoliui bei orimulsijai pasiekti Lietuva yra gavusi pereinamąjį laikotarpį:⁸⁷

- cigaretėms – iki 2010 m. sausio 1 d.;
- bešviniam benzinui – iki 2011 m. sausio 1 d.;
- gazoliui, žibalui – iki 2013 m. sausio 1 d.

Akcizų įstatyme yra nustatyti akcizų tarifai, tačiau nėra bendro akcizų tarifo – įstatymas numato fiksuotus arba procentinius skirtingo dydžio tarifus šiuo mokesčiu apmokestinamoms prekėms. Akcizais apmokestinamų importuojamų prekių akcizo mokestis skaičiuojamas taikant vertybinį, specifinį arba mišrųjį apskaičiavimo metodus. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad jeigu akcizais apmokestinamajai prekei taikomas muitas ir akcizo tarifas yra vertybinis (procentai nuo vertės), arba mišrusis, tai akcizai skaičiuojami nuo sumos, kurią sudaro prekių muitinės vertės ir maito suma. Pavyzdžiui, cigaretės apmokestinamos taikant kombinuotą akcizo tarifą⁸⁸, kurią sudaro specifinis (litais už 1000 cigarečių) ir vertybinis (procentais nuo maksimalios mažmeninės kainos) elementai.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. deklaruojant importuojamas akcizais apmokestinamas prekes, muitinė naudoja nacionalinius papildomus kodus, kurie susieti su akcizų tarifais (3 priedas):

1. kai prekė turi būti apmokestinama alkoholio akcizu, nurodomas papildomas kodas X1**;
2. kai prekė turi būti apmokestinama tabako akcizu, nurodomas papildomas kodas X2**;
3. kai prekė turi būti apmokestinama kitais akcizų tarifais (benzinas, žibalas, gazoliai, elektros energija, akmens anglis ir t. t.), nurodomas papildomas kodas X3**.

Už importuojamas akcizais apmokestinamas prekes atsiranda prievolė mokėti akcizus, išskyrus akcizais apmokestinamas prekes, kurioms taikomas akcizų mokėjimo laikino atidėjimo

⁸⁷ http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=226951; prisijungimo laikas: 2007 10 24.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. rugsėjo 11 d. įsakymas Nr. 280 „Dėl Kombinuoto akcizo tarifo už cigaretes apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3906.

režimas, t.y. kurios nugabenamos į akcizais apmokestinamų prekių sandėli⁸⁹. Prievolė mokėti akcizus už Lietuvos Respublikoje importuotas prekes neatsiranda tik tuo atveju, jeigu akcizais apmokestinamos prekės Lietuvos Respublikos akcizais apmokestinamų prekių sandėlyje gaunamos per 5 darbo dienas nuo prekių deklaravimo muitinėje.⁹⁰

Nuo akcizų atleidžiamos akcizais apmokestinamos prekės, jeigu jos:⁹¹

1) eksportuotos, iš specialių prekybos vietų, esančių tarptautiniame jūrų ar oro uoste bei Lietuvos Respublikos valstybės sienos su trečiosiomis šalimis perėjimo punkte, patiektos išvykstantiems į trečiąsias teritorijas ar trečiąsias valstybes keleiviams, taip pat patiektos reiso metu keleiviams, oro ar jūrų transportu vykstantiems į paskirties tašką už Europos Bendrijų teritorijos;

2) skirtos užsienio valstybių diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų Lietuvos Respublikoje oficialiai veiklai ir šių atstovybių ir įstaigų narių, išskyrus aptarnaujantį personalą, ir kartu gyvenančių jų šeimos narių, jeigu šie asmenys nėra Lietuvos Respublikos piliečiai ir jų nuolatinė gyvenamoji vieta nėra Lietuvos Respublika, asmeniniam naudojimui;

3) skirtos kitose valstybėse narėse įsikūrusioms užsienio valstybių diplomatinėms atstovybėms ir konsulinėms įstaigoms, šių atstovybių ir įstaigų nariams;

4) atgabenamos į Lietuvos Respubliką ne iš Europos Bendrijų teritorijos keleivių asmeniniame bagaže ir neviršija Vyriausybės nustatytų kiekių, kuriuos fiziniams asmenims (keleiviams) leista įvežti be importo akcizų (5 priedas);

5) tiekiamos kaip atsargos laivams ir (arba) orlaiviams, vežantiems keleivius ir (arba) krovinius tarptautiniais maršrutais;

6) skirtos kitų negu Lietuvos Respublika Šiaurės Atlanto Organizacijos Sutarties šalių kariuomenių vienetais šiems vienetais ar juos lydintiems civiliams darbuotojams naudoti, kai šie vienetai dalyvauja bendrose karinėse operacijose, pratybose ar kitame bendrame kariniame renginyje;

7) skirtos Lietuvos Respublikoje pripažintoms tarptautinėms organizacijoms ir jų atstovybėms bei jų nariams pagal tarptautines sutartis;

⁸⁹ Akcizais apmokestinamų prekių sandėlis – patalpa (patalpos) ir (arba) teritorija (teritorijos), kuriose šio Įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka leidžiama laikyti (gaminti, perdirbti, maišyti, saugoti), taip pat į jas atgabenti ar iš jų išgabenti Europos Bendrijų muitų teritorijoje laisvai cirkuliuojančias akcizais apmokestinamas prekes, kurioms taikomas akcizų mokėjimo laikino atidėjimo režimas. Akcizais apmokestinamų prekių sandėliais laikomos ir kitose valstybėse narėse esančios patalpos ir (arba) teritorijos, kurias akcizais apmokestinamų prekių sandėliais pripažino tų valstybių narių kompetentingos institucijos. Pagal: Lietuvos Respublikos akcizų pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 26-802.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. 1K-135 „Dėl Importuojamų akcizais apmokestinamų prekių nugabenimo į akcizais apmokestinamų prekių sandėlį, kad neatsirastų prievolė mokėti importo akcizus, taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2004, Nr. 62-2219.

⁹¹ Akcizų įstatymo pakeitimo įstatymas 17 strp.// Valstybės žinios. 2004, Nr. 26-802.

8) įsigyjamos arba importuojamos pagal tarptautines sutartis, sudarytas tarp Lietuvos Respublikos ir valstybės, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė, ar tarptautinės organizacijos, jeigu šiose sutartyse numatyta šias prekes atleisti nuo pridėtinės vertės mokesčio.

Pažymėtina, kad išvardinti atvejai nėra vieninteliai kai akcizais apmokestinamoms prekėms netaikomi akcizai – kitus lengvatų taikymo atvejus nustato Akcizų įstatymo specialiosios nuostatos.

Akcizų sumokėjimą kontroliuoja VMI, tuo tarpu akcizų už importuojamas prekes sumokėjimą kontroliuoja teritorinės muitinės. Nors akcizais apmokestinamos ir į akcizais apmokestinamų prekių sandėlių padėtos prekės laikomos importuotomis, tačiau šiuo atveju tolesnis akcizo administravimas perduodamas kitai institucijai –VMI.

Harmonizuojant akcizus su Europos Sąjungos mokestine sistema, Lietuvoje buvo padidinti akcizai, kai kuriems produktams. Akcizų didinimo tikslas - pakelti gaminių kainas, siekiant apriboti žalingų produktų vartojimą. Tačiau reikia pažymėti, kad akcizų kaip vartojimo mažinimo priemonės efektyvumas (kitais tariant, kainų poveikis bendram vartojimui) priklauso nuo daugelio veiksnių ir gali būti skirtingas įvairiose valstybėse. Vartotojai gali pradėti pirkti pigesnius arba imti vartoti kitus žalingus produktus, pirkti nelegalius gaminius. Būtent nelegalios rinkos plėtra bei kontrabanda yra vieni svarbiausių reiškinių, galinčių reikšmingai sumažinti akcizų efektyvumą. Todėl manytume, kad prieš didinant akcizus, reikėtų atsižvelgti į specifinę kiekvienos šalies narės situaciją, kadangi kontrabandos ir nelegalios rinkos plėtrai reikšmingos įtakos turi ne tik mokestiniai bei kainų skirtumai tarp valstybių, bet ir tokie veiksniai, kaip šešėlinės ekonomikos dydis, korupcijos paplitimas, pragyvenimo lygis, vartotojų požiūris į kontrabandines prekes.

Išvados.

1. EEB buvo padėtas pamatas sukurti bendrajai rinkai, apimančiai laisvosios prekybos zoną, muitų sąjungą bei laisvą prekių, kapitalo, paslaugų ir asmenų judėjimą, sudarytos prielaidos bendriems standartams (normoms) sukurti ir bendros ekonominės politikos pradžia. Lietuvos muitų politiką lėmė du svarbūs veiksniai – stojimas į Pasaulio prekybos organizaciją ir Europos Sąjungą. Šių veiksnių pagalba buvo pradėtas muitų liberalizavimo procesas Lietuvoje.

2. PPO vaidina pagrindinį vaidmenį reguliuojant pasaulinę prekybą. Kiekviena valstybė muitų politiką formuoja vadovaudamasi PPO priimtais susitarimais ir šalies narės priimtais įsipareigojimais šioje organizacijoje. Lietuva vykdydama PPO įsipareigojimus dėl prekybos liberalizavimo, atitinkamai sumažino importo muitus svarbiausioms žemės ūkio ir maisto prekėms. Narystė PPO suteikė Lietuvos prekybos režimui stabilumo ir patikimumo.

3. ES - vienas didžiausių pasaulyje prekybos blokų ir jos vykdoma prekybos politika daro didelį poveikį pasaulio prekybiniams santykiams bei prekybos taisyklių nustatymui. Įstojusi į ES, Lietuva tapo muitų sąjungos dalimi, o tai reiškė importo muitų trečiosioms šalims suderinimą su ES prekybinės apsaugos, eksporto skatinimo ir kitomis užsienio prekybos priemonėmis.

4. Narystė ES tapo svarbiausiu veiksniu, darančiu įtaką Lietuvos muitų politikai ir užsienio prekybos režimui. Lietuva, tapusi ES nare, dalyvauja ES persikirstymo politikoje, moka mokesčius į ES biudžetą ir gauna išmokas.

5. Lietuvai įstojus į ES, daugelis nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių muitinės veiklą, nustojo galios. Lietuvos muitinė, administruodama maito mokesčius vadovaujasi Europos Bendrijos muitų teisės aktais bei Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatomis, o akcizo ir PVM mokesčius - Lietuvos Respublikos teisės aktais.

6. Bendra Muitų sąjungos teisinė bazė, pagrįsta bendromis taikymo nuostatomis, yra Bendrijos muitinės kodeksas. Jis apjungia visus Bendrijos muitinės įstatymus į bendrą visumą ir užtikrina Bendrijos importo ir eksporto procedūrų sistemą.

7. Be maito mokesčių, ES bendrai rinkai itin svarbūs ir kiti mokesčiai už importuojamas prekes - akcizas ir PVM, kurie įsiskaičiuoja į prekių kainas. Šių mokesčių sistemų suderinamumas tarp valstybių narių ES lygiu - vienas principinių tikslų, siekiant suvienodinti konkurencijos sąlygas. Lietuva, tapusi ES nare, baigė mokesčių derybas ir įvykdė visus narystės įsipareigojimus šioje srityje.

8. PVM lengvatinis tarifas duoda tiesioginę naudą vartotojui: nustačius mažesnį PVM tarifą tiesiogiai sumažėja atitinkamų importuojamų prekių kaina, padidėja jų paklausa, pasiūla. Šiuo metu ES šalys narės taiko skirtingus lengvatinius PVM tarifus. Todėl tikslinga būtų suvienodinti lengvatinius PVM tarifus tam tikriems importuojamiems produktams ES šalyse narėse, užtikrinant vienodas konkurencijos sąlygas bendrojoje ES rinkoje.

9. Harmonizuojant akcizus su Europos Sąjungos mokestine sistema, Lietuvoje buvo padidinti akcizai, kai kuriems produktams, siekiant pakelti gaminių kainas ir taip apriboti žalingų produktų vartojimą. Tačiau akcizų tarifų didinimas kelia rimtų neigiamų padarinių: vartotojai renkasi pigesnius ir prastesnės kokybės pakaitalus, skatina kontrabandą. Todėl manytume, kad prieš didinant akcizų tarifus, reikėtų atsižvelgti į specifinę kiekvienos ES šalies narės situaciją, kadangi kontrabandos ir nelegalios rinkos plėtrai reikšmingos įtakos turi ne tik mokestiniai bei kainų skirtumai tarp valstybių, bet ir tokie veiksniai, kaip šešėlinės ekonomikos dydis, korupcijos paplitimas, pragyvenimo lygis, vartotojų požiūris į kontrabandines prekes.

3. LIETUVOS MUITINĖS VEIKLOS ANALIZĖ

3.1. Muitinė - maitus ir kitus importo mokesčius administruojanti institucija

Muitinės vaidmuo Europos Bendrijoje yra susijęs su maito mokesčių, sudarančių pagrindinį indėlį į Bendrijos biudžetą, rinkimu bei Bendrijos politikos įgyvendinimu beveik visose tarptautinės prekybos srityse.

Lietuvos maitinė – viešojo sektoriaus organizacija, atliekanti mokesčio administratoriaus ir Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos ekonominės erdvės ir tarptautinės prekybos kontrolės institucijos funkcijas. Lietuvos maitinės paskirtis yra:

- užtikrinti rinkos ir visuomenės saugą ir saugumą taikant efektyvią maitinės priežiūrą bei plėtojant vidaus ir tarptautinį bendradarbiavimą;
- užtikrinti maitinės administruojamų mokesčių surinkimą;
- sudaryti palankias sąlygas verslo plėtrai, diegiant modernius darbo metodus ir kuriant elektroninę maitinės aplinką.

Lietuvos maitinę sudaro Maitinės departamentas, teritorinės maitinės ir specialiosios maitinės įstaigos, kurios yra juridiniai asmenys, turintys savo sąskaitas bankuose, antspaudus ir bendrą simboliką (žr. 11 priedą). 2004 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos maitinės įstatymas nustato Lietuvos Respublikos maitinės paskirtį, veiklos principus ir teisinius pagrindus, funkcijas, veiklos organizavimą, finansavimą, garantijas ir atsakomybę, iš trečiųjų šalių importuotų ir į trečiąsias šalis eksportuojamų prekių maitinės priežiūros tvarką, maitinės administruojamų mokesčių taikymo tvarką ir t.t.

Maitinė savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Europos Bendrijos maitų teisės aktais, Maitinės įstatymu, Tarnybos Lietuvos Respublikos maitinėje statutu, Mokesčių administravimo įstatymu, Viešojo administravimo įstatymu, kitais Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktais.

Maitinės įstatymo 5 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad maitinė, administruodama mokesčius, vadovaujasi Mokesčių administravimo įstatymu ir jį taiko atsižvelgdama į ypatumus ir išimtis, numatytus Europos Bendrijos maitų teisės aktuose ir jų taikymo tvarką reglamentuojančiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 15 straipsnį, už maitų administravimą yra atsakinga tik maitinė, o PVM ir akcizą maitinė administruoja tiek, kiek jai yra pavesta pagal Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės įstatymą ir Lietuvos Respublikos akcizų įstatymą. Maitinė, administruojanti maitus, pridėtinės vertės mokesčių ir akcizą (t.y. maitinės įstaigų, atsakingų už maitų teisės aktų įgyvendinimą, visuma) laikoma mokesčių administratoriumi, Maitinės

departamentas – centriniu mokesčių administratoriumi, o teritorinė muitinė – vietos mokesčių administratoriumi.

Mokesčių administratorius – tai už mokesčių administravimą atsakinga valstybės įstaiga arba institucija, turinti įstatymų suteiktus įgaliojimus veikti mokesčių administravimo srityje⁹². Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2004 m. gegužės 1 d. Muitinės departamentui suteiktas centrinio administratoriaus statusas. Iki 2004 m. balandžio 30 d. pagal galiojusį Mokesčių administravimo įstatymą administruojant muitus buvo taikomos tik minėto įstatymo normos, reglamentuojančios mokesčio mokėtojo turto arešto tvarką, o kitus importo mokesčius pagal minėtą įstatymą muitinė administravo tik tiek, kiek buvo pavesta pagal LR muitinės kodeksą, Pridėtinės vertės mokesčio, Akcizų, Cukraus mokesčio ir Prekių apyvartos mokesčio įstatymus. Todėl centrinio administratoriaus statuso suteikimas Muitinės departamentui (vietos mokesčių administratoriaus statusas – teritorinėms muitinėms) suteikė teisę administruojant muitinės kompetencijai priskirtus importo mokesčius vadovautis Mokesčių administravimo įstatymo nuostatomis. Tačiau muitai pagal minėtą įstatymą administruojami tiek, kiek neprieštarauja Bendrijos muitų teisės aktams.

Mokesčių administravimo įstatymas taip pat įtvirtina muitinės, kaip mokesčių administratoriaus, funkcijas, teises bei pareigas, kurias detalizuoja ir muitinės bei jos pareigūnų teisinį statusą reglamentuoja Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statusas.

Nuo 2007 m. liepos 19 d. įsigaliojo Mokesčių administravimo įstatymo 25 straipsnio papildymas, kuriame nustatyta, kad centrinis mokesčių administratorius nustato į biudžetą mokamų mokesčių apskaitos politiką ir tvarko į biudžetą mokamų mokesčių apskaitą.

Lietuvos muitinė yra atsakinga už jos kompetencijai priklausančių mokesčių teisingą apskaičiavimą, įregistravimą, apskaitymą, surinkimą, kontrolę ir pervedimą į Valstybės išdą. Muitinės administruojami mokesčiai atlieka vieną iš pagrindinių mokesčių funkcijų – fiskalinę – gauti pajamų, reikalingų valstybės (savivaldybių) funkcijoms vykdyti.⁹³

Muitinėje nuo 2004 m. sausio 1 d. pradėta taikyti Lietuvos muitinės administruojamų biudžeto mokesčių pajamų apskaita bei Pavyzdinis sąskaitų planas. Lietuvos muitinė nuo įstojimo į ES dienos pradėjo administruoti ES Tradicinių nuosavų išteklių (toliau – TNI) muitų dalį ir vykdo šių išteklių nustatymą ir apskaitą vadovaudamasi Europos Komisijos Generalinio biudžeto direktorato reikalavimais.⁹⁴ Taikant minėtus reikalavimus atitinkančius apskaitos

⁹² Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas//Valstybės žinios, 2004, Nr. 63-2243.

⁹³ Marcijonas A., Sudavičius B. Mokesčių teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P. 17.

⁹⁴ Europos Komisijos Generalinio biudžeto direktorato reikalavimai pagrįsti 2000 m. rugsėjo 29 d. Tarybos sprendimu Nr. 597 dėl Europos Bendrijų nuosavų išteklių sistemos (2000/597/EC, Euratom), 2000 m. gegužės 22 d. Tarybos reglamentu Nr. 1150/2000, įgyvendinančiu sprendimą 94/728/EB, Euratom dėl Bendrijos nuosavųjų išteklių sistemos (2000/1150/EC, Euratom), 1997 m. kovo 27 d. Komisijos sprendimu Nr. 245, nustatančiu šalių

principus, Lietuvos muitinei iškilo būtinybė tobulinti kompiuterizuotą mokesčių apskaitos ir kontrolės informacinę sistemą. Muitinės informacinių sistemų dalių, būtinų integracijai į Europos Sąjungą, įdiegimas vykdomas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą priemonių planą.⁹⁵ Muitinėje buvo įdiegta mokesčių apskaitos ir kontrolės informacinė sistema (MAKIS), kurios pagalba unifikuotos⁹⁶ ir supaprastintos apskaitos, ataskaitų rengimo ir keitimosi informacija procedūros, jų kontrolės procesai, operatyviau ir tiksliau apskaitomos mokesčių mokėtojų skolos, vartotojams teikiama išsamesnė ir operatyvesnė informacija, sumažėjo rankinio darbo, racionaliau panaudojami žmogiškieji ištekliai ir darbo laikas.

Muitinės administruojamų mokesčių apskaitoje, nuo 2004 m. gegužės 1 d., taikomas apskaitos kaupimo principas,⁹⁷ t.y. pateikus muitinės deklaraciją užregistruojamos pajamos ir mokesčio mokėtojo skola muitinei, o gavus įmokas, padengiamos skolos, atsižvelgiant į jų susidarymo laiką ir apmokėjimo užtikrinimo priemones. Tai padeda užtikrinti apskaitos ir atskaitomybės duomenų teisingumą.

Muitinės administruojamų mokesčių – muitų, PVM ir akcizų – sumokėjimą reglamentuoja Mokesčių mokėjimo muitinėje tvarka.⁹⁸ Nuo 2004 m. gegužės 1 d. muitinės administruojami mokesčiai surenkami į vieną centralizuotą surenkamąją sąskaitą, o nuo 2005 m. balandžio mėn. – į centralizuotas surenkamąsias sąskaitas, esančias DnB NORD, Hansa ir Medicinos bankuose. Iki 2004 m. balandžio 30 d. importuotojai (mokesčių mokėtojai) importo ir eksporto muitus ir kitus mokesčius mokėjo į teritorinių muitinių surenkamąsias sąskaitas, o nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos muitinė atsisakė įplaukų surinkimo į atskiras surenkamąsias sąskaitas, t. y. importo muitai ir mokesčiai mokami tik į muitinės centralizuotas surenkamąsias sąskaitas⁹⁹. Šis įplaukų surinkimo administravimo pokytis leido muitinei sumažinti lėšų valdymo ir disponavimo kaštus, t. y. atsisakyta atskirose teritorinėse muitinėse surenkamųjų sąskaitų valdymo.

narių informacijos apie nuosavų išteklių sistemą pateikimo Komisijai tvarką (97/245/EC, Euratom), Tarptautiniais viešojo sektoriaus apskaitos standartais.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 20 d. nutarimas Nr. 243 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 13 d. nutarimo Nr. 167 „Dėl priemonių integruotai muitinės informacinei sistemai įdiegti plano patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-823.

⁹⁶Unifikuoti - vienodinti; daryti vienos normos, vieno standarto, pavidalo//<http://kazkas.kobra.ktu.lt/index.php?sid=8d57894f4bdebf2a406b3d86a5a2f9ee&Nr=20532>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

⁹⁷ Kaupimo principas – apskaitos būdas, pagal kurį sandoriai ir kiti ūkiniai įvykiai pripažįstami apskaitoje tada, kai jie įvyksta (ne tik tada, kai gaunami ar sumokami pinigai ar jų ekvivalentai). Todėl sandoriai ir ūkiniai įvykiai apskaitoje registruojami ir pripažįstami tuo finansiniu laikotarpiu, su kuriuo jie yra susiję. Pagal :Tarptautiniai apskaitos standartai. <http://www.apskaitosinstitutas.lt/docs/1%20TVSAS%20FA%20pateikimas.pdf>. prisijungimo data: 2007-10-22.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 24 d. nutarimas Nr. 748 „Dėl Mokesčių mokėjimo muitinėje tvarkos“//Valstybės žinios, 1996, Nr. 61-1448; 2004, Nr. 57-1987.

⁹⁹ Muitinės departamento direktoriaus 2004 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. 1B-388 „Dėl muitinės administruojamų importo ir eksporto muitų ir mokesčių sumokėjimo“//Valstybės žinios, 2004, Nr. 62-2230.

Muitinės administruojamos valstybės biudžetui priklausančios įmokos kiekvieną darbo dieną pervedamos į Valstybės išdo sąskaitą.¹⁰⁰ Muitinės departamentas finansų ministro nustatyta tvarka pateikia Finansų ministerijai mokesčių ir kitų įmokų į biudžetus apyskaitą (1-VP forma) ir nepriemokų pažymą.¹⁰¹

Mokesčių administravimo įstatymo 84 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad mokesčių mokėtojo sumokėtos sumos įskaitomos pagal mokėjimo nurodyme mokesčių mokėtojo nuodytą įmokos kodą. Sumokėtų sumų kodavimo tvarką nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Jei mokesčių mokėtojas konkrečiai nenurodo, už ką turi būti įskaityta jo sumokėtoji suma, ji įskaitoma centrinio mokesčių mokėtojo nustatyta tvarka.

Kadangi nuo 2004 m. gegužės 1 d. muitinės administruojami muitai ir mokesčiai mokami į Muitinės departamento surenkamąsias sąskaitas, siūlome peržiūrėti ir inicijuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 sausio 6 d. nutarimo Nr. 7 „Dėl mokesčių, rinkliavų ir kitų įmokų į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą, savivaldybių biudžetus bei valstybės pinigų fondus kodavimo“ (Žin., 1999, Nr. 5 – 105) 1 ir 4 punktų nuostatų pakeitimą, kadangi dabar galiojančiame nutarime nurodyta, kad Valstybės išdui priklausančias įmokas surenka teritorinės muitinės.

Lietuvai tapus ES nare, muitinė susiduria su rimtu išbandymu, kaip susidoroti su augančia Bendrijos kontrolės apimtimi, spartėjant tarptautinei prekybai ir augant jos apimčiai. Sukūrus vieningą rinką, padidėjo atsakomybės lygis, atliekant šį darbą. Muitinė užima priešakines pozicijas saugant Bendriją ir pasaulį ne tik nuo pavojingų ar aplinkosaugos požiūriu kenksmingų gaminių importo ir eksporto, bet taip pat saugant retas rūšis pagal CITES konvenciją bei kontroliuojant Bendrijos kultūrinį paveldą, kai eksportuojamos kultūros prekės.¹⁰²

3.2. Muitinės administruojamų muitų ir mokesčių statistinė analizė

Muitinės administruojamų mokesčių indėlis į valstybės biudžetą. Per 2007 m. sausio-rugsėjo mėn. laikotarpį surinkta į valstybės biudžetą bei perduota VMI administruoti 3 mlrd. 820 mln. litų mokesčių, iš jų:

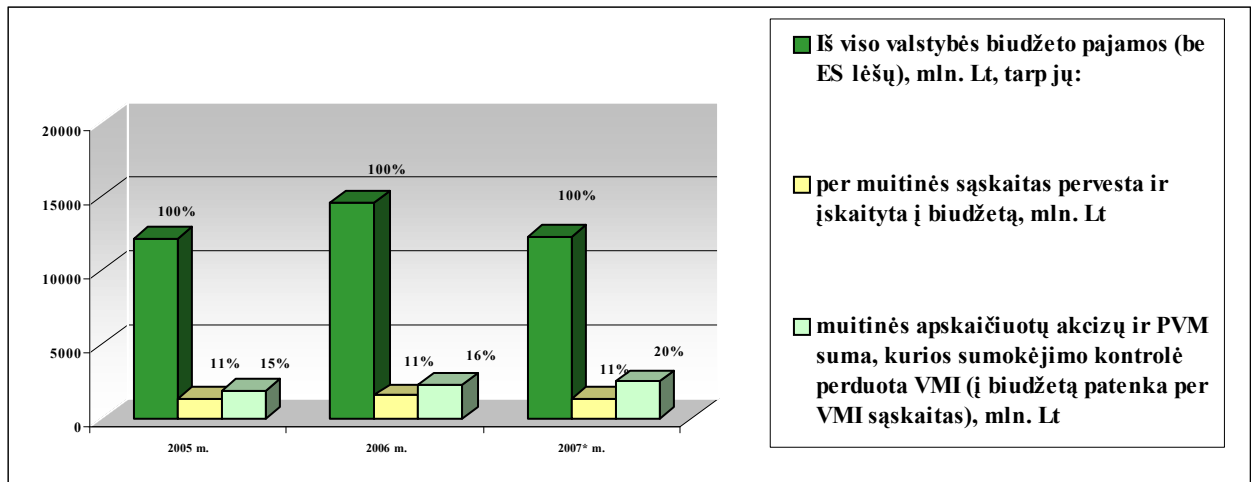
- į valstybės biudžetą surinkta 1 mlrd. 349 mln. litų muitų, akcizų ir PVM (11 proc. valstybės biudžeto pajamų);

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. birželio 20 d. įsakymas Nr. 1K-169 „Dėl valstybės biudžetui priklausančių ir kitų įmokų pervedimo į valstybės išdo sąskaitas tvarkos“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 60-2732.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 1K-019 „Dėl mokesčių ir kitų įmokų į valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetus apyskaitos“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 13-519, Nr. 47-2082; 2004, Nr. 15-478; 2004, Nr.83-3026; 2005, Nr.23-752; 2006, Nr. 3-66.

¹⁰² <http://www.cust.lt/lt/rubric?rubricID=457>; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

- VMI perduota administruoti 2 mlrd. 471 mln. litų akcizų ir PVM (20 proc. valstybės biudžeto pajamų) (žr.12 pav.).

12 pav. Lietuvos muitinės administruojamų mokesčių indėlis į valstybės biudžetą (2005 m.– 2007 m.* duomenys)

Lietuvos muitinėje 2007 m. sausio-rugsėjo mėn. mokesčių surinkta 21 proc. (234 mln. 3 tūkst. Lt) daugiau negu buvo surinkta 2006 m. sausio–rugsėjo mėn. Tačiau reikia pažymėti, kad Lietuvai tapus ES nare, muitinė surenka mažiau mokesčių, dėl taikomo laisvo prekių judėjimo tarp ES valstybių narių. Muitinės administruojamų mokesčių santykinė dalis valstybės biudžete sumažėjo nuo 43 proc. 2001 m. iki 11 proc. 2006 m. (žr. 12 priedą). Pastaruosius trejus metus muitinės administruojamų mokesčių indėlis į valstybės biudžetą nesikeičia ir sudaro 11 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad importo akcizai ir PVM, perduoti administruoti VMI, į valstybės biudžetą patenka ne kaip muitinės surinkti mokesčiai, o kaip VMI pajamos. Todėl teisės aktais įtvirtintas importo mokesčių administravimo perdavimas kitai institucijai kartu mažina importo mokesčių dalį valstybės biudžete, nes į valstybės biudžetą patekę pinigai per VMI sąskaitas nebelaikomi importo mokesčiais.

Importo mokesčių struktūra ir surinkimo analizė. 2007 m. sausio–rugsėjo mėn. Lietuvos muitinė administruoja muitus, akcizus ir PVM už išleidžiamas į laisvą apyvartą importuotas prekes. 7 lentelėje pateikiame mokesčių sumas, kurios per šį laikotarpį buvo surinkti (įskaityti) į muitinės surenkamąsias sąskaitas bei nustatyta tvarka pervesti į valstybės biudžetą.

7 lentelė. Lietuvos muitinės administruojamų mokesčių surinkimas per 2007 m. sausio – rugsėjo mėn. laikotarpį

Mokesčio rūšis	Surinkta ir įskaityta (tūkst. Lt)	Struktūra, proc.
		2007 m.
Muitai	155 683	12
Akcizai	29 394	2
PVM	1164 251	86
Iš viso:	1 349 328	100

Muitai. Muitų surinkimą lemia muitais apmokestinamų prekių importo apimtys ir už jas apskaičiuoti importo muitai (žr. 8 lentelę). 2007 m. sausio–rugsėjo mėn. Lietuvos muitinė į valstybės biudžetą surinko 155 mln. 683 tūkst. litų muitų, arba 20 proc. (25 mln. 470 tūkst. litų) daugiau negu 2006 m. sausio–rugsėjo mėn.

8 lentelė. Prekių grupės, kurioms 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. apskaičiuoti muitai labiausiai padidėjo (tūkst. lt)

Eil. Nr.	KN pozicija ir pavadinimas	Apskaičiuota muitų		Kaita	
		2005 m. gruodžio–2006 m. rugpjūčio mėn.	2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn.	tūkst. Lt	proc.
1.2917	Polikarboksirūgštys, jų anhidridai, halogenidai, peroksidai ir peroksirūgštys; jų halogeninti, sulfoninti, nitrinti arba nitrozinti dariniai	130	5 289	5 159	3 968
2.0304	Žuvų filė ir kita žuvų mėsa (malta arba nemalta), šviežia, šaldyta arba užšaldyta	2 854	5 434	2 580	90
3.7304	Besiūliai vamzdžiai, vamzdeliai ir tuščiaviduriai profiliai iš geležies (išskyrus ketų) arba iš plieno	375	2 384	2 009	536
4.8703	Automobiliai ir kitos autotransporto priemonės, daugiausia skirtos žmonėms vežti (išskyrus klasifikuojamas 87.02 pozicijoje), įskaitant lengvuosius keleivinius-krovininius automobilius (universalus) ir lenktyninius automobilius	7 806	9 631	1 825	23
5.2710	Naftos alyvos ir alyvos, gautos iš bituminių mineralų, išskyrus neapdorotas	260	1 863	1 603	617
6.8521	Vaizdo įrašymo arba atkūrimo aparatai, sumontuoti kartu arba atskirai su imtuviniais vaizdo derintuvais (tieneriais)	1 031	2 423	1 392	135
7.1704	Konditerijos gaminiai iš cukraus (įskaitant baltąjį šokoladą), neturintys kakavos	1 515	2 827	1 312	87
8.8704	Autotransporto priemonės, skirtos kroviniams vežti	399	1 601	1 202	301
9.1512	Saulėgrąžų, dygminių arba medvilnės sėklų aliejai ir jų frakcijos, nerafinuoti arba rafinuoti, bet chemiškai nemodifikuoti	1 584	2 669	1 085	68
10.1806	Šokoladas ir kiti maisto produktai, turintys kakavos	1 312	2 241	929	71
Iš viso (10 prekių grupių):		17 266	36 362	19 096	111

2007 m. Lietuvos apskaičiuoti importo maito mokesčiai sudaro 52, 8 mln. eurų (182, 30 mln. Lt) (žr. 13 priedą). Per 2007 m. sausio–rugsėjo mėn. Europos Komisijai pervesta 104 mln. 805 tūkst. litų muitų. Administravimo išlaidoms Lietuvos valstybei palikta 25 proc. apskaičiuotų muitų - 34 mln. 935 tūkst. litų.

Lietuvai tapus ES nare, įvežtos prekės iš ES, nelaikomos importuotomis, – tokomis laikomos tik prekės, įvežtos iš trečiųjų šalių. Matome, kad muitinės surenkami maito mokesčiai tiek absoliučia vertine išraiška, tiek jų santykinė dalis muitinės administruojamuose mokesčiuose turi tendenciją didėti (žr. 14 priedą). Tai sąlygojo, kad kai kurioms prekių grupėms iki 2004 m. gegužės 1 d. importo muitai iš trečiųjų šalių apylamai nebuvo skaičiuojami, pvz. amoniakui, bananamams, kukurūzams ir kt. Tačiau, reikia pastebėti, kad kai kurioms prekėms muitų tarifai buvo sumažinti. Viena svarbiausių yra degalai, kuriems Lietuva iki 2004 m. balandžio 30 d. taikė 15 proc. konvencinį muitą, o nuo 2004 m. gegužės 1 d. taikomas apie 4 proc. maitas. Sumažinus šį importo muitą, sušvelnėjo akcizo degalams didinimo poveikis degalų kainoms Lietuvoje.

Ateityje importo muitai trečiosioms šalims bus mažinami atsižvelgiant į derybų Pasaulio prekybos organizacijoje pažangą.

Akcizai. Akcizų surinkimą lemia išleistų į laisvą apyvartą akcizais apmokestintų prekių importo apimtys ir už jas apskaičiuoti akcizai (žr.9 lentelė).

9 lentelė. Išleidžiamoms į laisvą apyvartą prekėms apskaičiuoti akcizai (tūkst. Lt)

Eil. Nr.	Pavadinimas	Apskaičiuota akcizų		Kaita	
		2005 m. gruodžio–2006 m. rugpjūčio mėn.	2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn.	tūkst. Lt	proc.
1.	Etilo alkoholis ir alkoholiniai gėrimai	7 457	8 465	1 008	14
1.1.	Produktai, turintys etilo alkoholio	5 207	7 262	2 055	39
1.2.	Vynas ir kiti fermentuoti gėrimai bei tarpiniai produktai	1 979	777	-1 202	- 61
1.3.	Alus ir alaus mišiniai, pagaminti maišant alų su nealkoholiniais gėrimais	271	426	155	57
2.	Apdorotas tabakas	63	7 772	7 709	12 237
2.1.	Cigaretės	1	7 658	7 657	765 700
2.2.	Cigarai, cigarilės ir rūkomasis tabakas	62	114	52	84
3.	Energetiniai produktai	17 166	16 461	- 705	- 4
3.1.	Bešvinis benzinas, benzinas su švinu, kiti produktai	3	114	111	3 700
3.2.	Žibalas, gazoliai ir šildymui skirti gazoliai (buitinis krosnių kuras) pažymėti nustatyta tvarka, kiti produktai	636	542	- 94	- 15
3.3.	Skystas kuras (mazutai), atitinkantys LR Vyriausybės nustatytus požymius, orimulsija, kiti produktai	382	225	- 157	- 41
3.4.	Naftos dujos ir dujiniai angliavandeniliai (išskyrus gamtines dujas)	16 145	15 390	- 755	- 5
3.5.	Akmens anglis, koksas ir lignitas	0	190	190	100
Iš viso:		24 686	32 698	8 012	32

2007 m. sausio – rugsėjo mėn. Lietuvos muitinė į valstybės biudžetą surinko 29 mln. 394 tūkst. litų akcizų, arba 16 proc. (4 mln. 32 tūkst. litų) daugiau negu 2006 m. sausio–rugsėjo mėn. Už šį laikotarpį didžiausią dalį muitinės renkamų akcizų sudaro už energetinius produktus sumokėti akcizai – 54 proc. ir už apdorotą tabaką sumokėti akcizai – 27 proc. Už etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus surinkta 19 proc. sumokėtų akcizų.

2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn., palyginti su atitinkamu praėjusiu laikotarpiu, išleistų į laisvą apyvartą akcizais apmokestintų prekių apimtys (statistinė vertė) padidėjo 6 mln. litų (9 proc.), o už šias prekes apskaičiuoti akcizai padidėjo 8 mln. litų (32 proc). 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. labiausiai padidėjo apskaičiuoti akcizai už apdorotą tabaką (7 mln. 709 tūkst. litų, arba 122 kartus) bei už etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus (1 mln. 8 tūkst. litų, arba 14 proc.)

Per 2007 m. sausio–rugsėjo mėn. VMI sumokėjimo kontrolei perduota:

- už importuotą kurą, kuris laikomas akciziniuose sandėliuose - 1 mlrd. 15 mln. 474 tūkst. litų akcizų, arba 14 kartų daugiau negu 2006 m. sausio–rugsėjo mėn. (2006 m. sausio–rugsėjo mėn. – 69 mln. 282 tūkst. litų);
- už importuotą etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus, kurie laikomi akciziniuose sandėliuose - 37 mln. 129 tūkst. litų akcizų, o už apdorotą tabaką – 7 mln. 487 tūkst. litų.

Pažymėtina, kad akcizų surinkimas muitinėje iš esmės yra sunkiai prognozuojamas dėl galimybės akcizines prekes nugabenti į akcizinius sandėlius, kai akcizų surinkimo kontrolė perduodama VMI.

Pridėtinės vertės mokestis. PVM surinkimą lemia PVM apmokestinamų prekių importo apimtys ir už jas apskaičiuotas importo PVM. 10 lentelėje pateikiama 10 prekių grupių, kurioms 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. apskaičiuoto importo PVM padidėjimas buvo didžiausias (išskyrus perdirbimui skirtus gazolius, klasifikuojamus Kombinuotosios nomenklatūros 2710.19.31 subpozicijoje).

10 lentelė. Prekių grupės, kurioms 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. apskaičiuotas importo PVM padidėjo labiausiai (tūkst. Lt)

Eil. Nr.	KN pozicija ir pavadinimas	Apskaičiuotas PVM		Kaita	
		2005 m. gruodžio–2006 m. rugpjūčio mėn.	2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn.	tūkst. Lt	proc.
1.	2711 Naftos dujos ir kiti dujiniai angliavandeniliai	49 646	105 683	56 037	113
2.	2710 Naftos alyvos ir alyvos, gautos iš bituminių mineralų, išskyrus neapdorotas	16 763	71 855	55 091	329
3.	8802 Kiti orlaiviai (pavyzdžiui, sraigtašparniai, lėktuvai); erdvėlaiviai (įskaitant palydovus) ir suborbitinės bei erdvėlaivių paleidimo raketos	235	24 668	24 433	10 397
4.	2917 Polikarboksirūgštys, jų anhidridai, halogenidai, peroksidai ir peroksirūgštys; jų halogeninti, sulfoninti, nitrinti arba nitrozinti dariniai	387	17 205	16 818	4 346
5.	8517 Elektriniai laidinės telefonijos arba laidinės telegrafijos aparatai, įskaitant laidinius telefono aparatus su belaidžiais rageliais ir laidinė nešlio srovės sistemos arba skaitmeninės sistemos ryšių aparatūra; videotelefonai	4 521	12 745	8 224	182
6.	7213 Karštai valcuoti strypai ir juostos iš geležies arba iš nelegiruotojo plieno, netaisyklingai suvyniotų ritinių pavidalo	6 712	14 277	7 565	113
7.	7217 Viela iš geležies arba iš nelegiruotojo plieno	8 138	13 455	5 317	65
8.	8704 Autotransporto priemonės, skirtos kroviniams vežti	3 047	8 119	5 072	166
9.	7214 Kiti strypai ir juostos iš geležies arba iš nelegiruotojo plieno, po kalimo, karštojo valcavimo, karšto tempimo arba karšto išspaudimo (ekstruzijos) toliau neapdoroti, įskaitant po valcavimo susuktus arba supintus	9 482	14 516	5 034	53
10.	8701 Traktoriai ir vilkikai (išskyrus traktorius ir vilkikus, klasifikuojamus 87.09 pozicijoje)	15 963	20 924	4 961	31
Iš viso (10 prekių grupių):		114 894	303 447	188 552	164

2007 m. sausio–rugsėjo mėn. Lietuvos muitinė į valstybės biudžetą surinko 1 mlrd. 164 mln. 251 tūkst. litų PVM, arba 21 proc. (204 mln. 501 tūkst. litų) daugiau negu 2006 m. sausio–rugsėjo mėn. 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn., palyginti su atitinkamu praėjusiu

laikotarpiu, išleistų į laisvą apyvartą PVM apmokestintų prekių apimtys (išskyrus žalią naftą ir perdirbimui skirtus gazolius) padidėjo 1 mlrd. 520 mln. litų (28 proc.), o už šias prekes apskaičiuotas importo PVM – 280 mln. litų (28 proc.).

Lietuvos muitinė administruoja PVM už išleidžiamas į laisvą apyvartą prekes, tačiau viso apskaičiuoto už šias prekes PVM muitinė negauna: ūkio subjektui pateikus pažymą, kad energijos išteklių (naftos, branduolinio kuro, suskystintų ir gamtinių dujų), ilgalaikio gamybinės paskirties turto (vientiso technologinio komplekto, linijos, vienos paskirties įrenginių ar energijos išteklių, įvežamų pagal vieną sutartį) vertė didesnė kaip 100 tūkst. litų, PVM sumokėjimo kontrolė perduodama VMI.

Vadovaujantis LR Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 861 „Dėl Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo įgyvendinimo“ patvirtinta Importo pridėtinės vertės mokesčio įskaitymo tvarka, apskaičiuotas importo PVM gali būti įskaitomas už:

- prekes, kurias PVM mokėtojas importuoja ir numato naudoti kaip ilgalaikį turtą, skirtą jo ekonominei veiklai vykdyti (įskaitant prekes, kurias PVM mokėtojas, besiverčiantis lizingo (finansinės nuomos) veikla, importuoja, ketindamas perduoti jas naudotis kitiems asmenims pagal lizingo (finansinės nuomos) sutartis);
- PVM mokėtojų importuojamą mazutą, naftą bei kitą naftos žaliavą, branduolinį kurą, suskystintąsias ir gamtines dujas.

Per 2007 m. sausio–rugsėjo mėn. VMI sumokėjimo kontrolei perduota:

- už energijos išteklius ir ilgalaikį gamybinės paskirties turtą - 1 mlrd. 219 mln. 742 tūkst. litų PVM, arba 373 mln. litų (23 proc.) mažiau negu 2006 m. sausio–rugsėjo mėn.;
- už importuojamas akcizais apmokestinamas prekes, kurios nugabenamos į akcizais apmokestinamų prekių sandėlius, ūkio subjektui pateikus pažymą apie akcizinių prekių laikymą akciziniuose sandėliuose - 190 mln. 705 tūkst. litų PVM, arba 176 mln. litų (12 kartų) daugiau negu 2006 m. sausio–rugsėjo mėn.

Atkreiptinas dėmesys, kad importo akcizai ir PVM, perduoti administruoti VMI, į valstybės biudžetą patenka ne kaip muitinės surinkti mokesčiai, o kaip VMI pajamos. Šis importo PVM praktiškai nėra sumokamas dėl egzistuojančio PVM mokėjimo mechanizmo, t. y. dėl pirkimo ir pardavimų PVM skirtumų ūkio subjektams VMI paprastai susidaro PVM permoka, kurią VMI realiai turėtų gražinti, tačiau importo PVM sumokėjimo kontrolės perdavimas VMI šią susidariusią PVM permoką padengia (gaunamas balansas tarp PVM permokos ir importo PVM sumokėjimo kontrolės perdavimo VMI). Apskaičiuoto importo PVM sumokėjimo kontrolės perdavimą (įskaitymą) VMI galima traktuoti kaip ūkio subjektams suteikiamą lengvatą, kuriai funkcionuojant „neišaldomos“ apyvartinės lėšos.

Lietuvai tapus ES nare, ūkio subjektai, įforminantys 42-ąją importo procedūrą Lietuvoje, PVM sumoka ne Lietuvoje, bet toje ES šalyje, į kurią faktiškai tiekia prekes galutiniam vartojimui. 2007 m. sausio–rugsėjo mėn. importuotoms prekėms, kurioms įforminta 42-oji importo procedūra, nebuvo apskaičiuota ir surinkta apie 39,3 mln. litų importo PVM. Šių prekių importo apimtys, palyginti su 2006 m. sausio–rugsėjo mėn., padidėjo apie 72 proc. (importo PVM neapmokestintos prekės pagal Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 35 straipsnį).

Importuotų prekių grupių, kurioms apskaičiuota daugiausia importo mokesčių analizė. Mokesčių surinkimui įtakos turėjo atskirų prekių importo apimtys ir už jas apskaičiuoti importo mokesčiai. 11 lentelėje pateikiama 10 prekių grupių, kurioms apskaičiuotų importo mokesčių padidėjimas 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. buvo didžiausias (išskyrus perdirbimui skirtus gazolius, klasifikuojamus Kombinuotosios nomenklatūros 2710.19.31 subpozicijoje).

11 lentelė. Prekių grupės, kurioms apskaičiuoti importo mokesčiai labiausiai padidėjo 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. (tūkst. Lt)

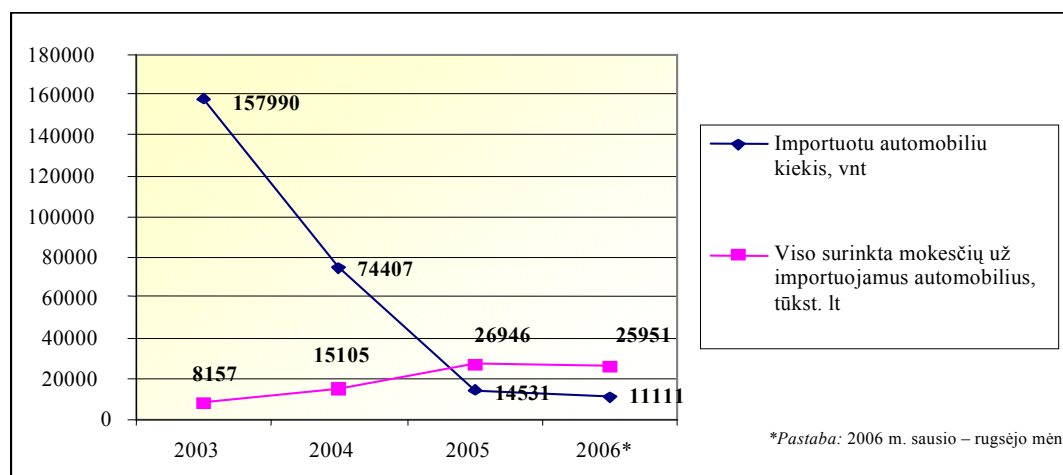
Eil. Nr.	KN pozicija ir pavadinimas	Apskaičiuoti mokesčiai		Kaita	
		2005 m. gruodžio–2006 m. rugpjūčio mėn.	2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn.	tūkst. Lt	proc.
1.	2710 Naftos alyvos ir alyvos, gautos iš bituminių mineralų, išskyrus neapdorotas	18 013	74 575	56 562	314
2.	2711 Naftos dujos ir kiti dujiniai angliavandeniliai	66 290	121 522	55 232	83
3.	8802 Kiti orlaiviai (pavyzdžiui, sraigtasparniai, lėktuvai); erdvėlaiviai (įskaitant palydovus) ir suborbitinės bei erdvėlaivių paleidimo raketos	253	24 680	24 427	9 655
4.	2917 Polikarboksirūgštys, jų anhidridai, halogenidai, peroksidai ir peroksirūgštys; jų halogeninti, sulfoninti, nitrinti arba nitrozinti dariniai	517	22 495	21 978	4 251
5.	2402 Cigarai, įskaitant cigarus su apipjaustytais galais, cigarilės ir cigaretės su tabaku arba tabako pakaitalais	479	10 324	9 845	2 055
6.	8517 Elektriniai laidinės telefonijos arba laidinės telegrafijos aparatai, įskaitant laidinius telefono aparatus su belaidžiais rageliais ir laidinė nešlio srovės sistemos arba skaitmeninės sistemos ryšių aparatūra; videotelefonai	4 521	12 771	8 250	182
7.	7213 Karštai valcuoti strypai ir juostos iš geležies arba iš nelegiruotojo plieno, netaisyklingai suvyniotų ritinių pavidalo	6 712	14 277	7 565	113
8.	8704 Autotransporto priemonės, skirtos kroviniams vežti	3 446	9 720	6 274	182
9.	8703 Automobiliai ir kitos autotransporto priemonės, daugiausia skirtos žmonėms vežti (išskyrus klasifikuojamas 87.02 pozicijoje), įskaitant lengvuosius keleivinius-krovininius automobilius (universalus) ir lenktyninius automobilius	26 004	31 635	5 631	22
10.	7217 Viela iš geležies arba iš nelegiruotojo plieno	8 138	13 455	5 317	65
Iš viso (10 prekių grupių):		134 373	335 454	201 081	150

2007 m. sausio–rugsėjo mėn. muitinės administruojamų mokesčių surinkimą didžiaja dalimi lėmė 2006 m. gruodžio–2007 m. rugpjūčio mėn. importuotų ir mokesčiais apmokestintų

prekių apimtys, kurios sudarė 12 mlrd. 565 mln. litų. Per minėtą laikotarpį šių prekių apimtys sumažėjo* 1 mlrd. 589 mln. litų, arba 11 proc.:

- importuotos žalios naftos ir perdirbimui skirtų gazolių (už kuriuos muitinės apskaičiuotų importo mokesčių sumokėjimo kontrolė perduodama VMI) apimtys sumažėjo 3 mlrd. 164 mln. litų, arba 37 proc.;
- kitų prekių (už kurias didžiąją dalį apskaičiuotų importo mokesčių sumokėjimo kontrolę ir mokesčių surinkimą vykdo Lietuvos muitinė) apimtys padidėjo 1 mlrd. 575 mln. litų, arba 28 proc.

Analizuojant 2003-2006 m. prekių importą, pastebima, kad tam tikrų prekių grupių importo apimtys ženkliai sumažėjo, tačiau iš jų surenkami mokesčiai – išaugo. Kaip pavyzdį panagrinękime lengvųjų automobilių (KN 8703) importą (žr. 13 pav.).

13 pav. Lengvųjų automobilių importas 2003 m. – 2006 m.

2003 m. buvo importuota 157 990 vienetų lengvųjų automobilių, kasmet šis skaičius mažėjo, kol 2005-aisiais importuota tik 14 531 vienetų, t.y., beveik 11 kartų mažiau. Tačiau surenkamų mokesčių padaugėjo 3,3 karto - nuo 8,2 iki beveik 27 mln.lt. Tokius pokyčius sąlygojo keletas priežasčių:

1. automobilių daugiausia įvežama iš ES šalių, kadangi nuo 2004-05-01 tai nėra laikoma prekių importu, todėl automobilių importo apimtys labai sumažėjo;
2. sumažėjo apgaulingo prekių muitinės vertės mažinimo atvejų ir importuojama daugiau naujesnių bei brangesnių automobilių, be to, dažnai iš tolimų šalių, tokių kaip JAV, Japonija (tai sąlygoja didesnes išlaidas transportavimui), todėl ženkliai – daugiau nei 30 kartų - padidėjo deklaruota vidutinė vieneto kaina, kuria remiantis skaičiuojami mokėtini mokesčiai;
3. kadangi po 2004-05-01 labai sumažėjo šalių, prekybai su kuriomis taikomas preferencinis režimas, todėl sumažėjo ir lengvatinio maito tarifo taikymo atvejų. To pasekoje didėja santykinė maito dalis muitinės administruojamuose mokesčiuose.

*Palyginti su 2005 m. gruodžio–2006 m. rugpjūčio mėn. importuotų ir mokesčiais apmokestintų prekių apimtimis.

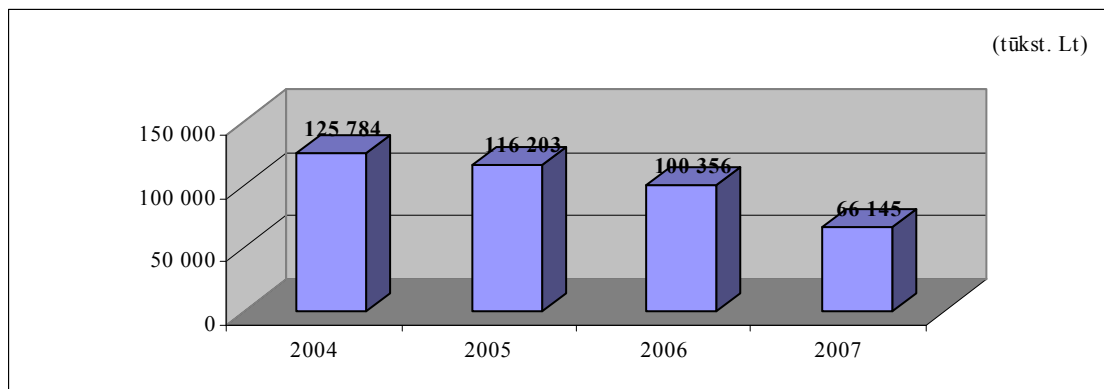
Muitinės mokestinės nepriemokos analizė. 2007 m. rugsėjo 1 d. Lietuvos maitinėje mokesčių nepriemokos suma sudarė 66 mln. 145 tūkst. litų. Toliau pateikiame mokestinės nepriemokos struktūrą pagal mokesčių rūšis 2007 m. rugsėjo 1 d. (žr. 12 lentelę ir 15 priedą).

12 lentelė. Mokestinės nepriemokos struktūra pagal mokesčių rūšis 2007 m. rugsėjo 1 d.

Mokesčių rūšis	Suma, tūkst. Lt	Lyg. svoris, %
Muitai	24 267	36,3
Akcizai	4 706	6,9
PVM	30 652	47,9
Kitos įmokos	3 253	3,3
Delspinigiai	3 267	5,5
Iš viso:	66 145	100

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų, didžiausią maitinės nepriemokų dalį sudaro PVM nepriemokos, t. y. 30 mln. 652 tūkst. litų (48 proc.), maitų nepriemokos – 24 mln. 267 tūkst. litų (36 proc.), akcizų nepriemokos – 4 mln. 706 tūkst. litų (7 proc.).

Analizuojant 2004 m. – 2007 m. sausio – rugsėjo mėn. mokestinės nepriemokos pokyčius pastebima mažėjimo tendencija (žr. 14 pav.).

14 pav. Mokestinės nepriemokos pokyčiai 2004 m. - 2007 m. sausis – rugsėjis

Šią tendenciją sąlygojo tai, kad maitinė imasi priemonių mokesčių išieškojimo efektyvumui didinti, t.y. teritorinėse maitinėse paskirti pareigūnai šiai funkcijai vykdyti, organizuojami pareigūnų apmokymai, stiprinamas bendradarbiavimas su valstybės institucijomis duomenų keitimosi srityje ir kt. Pažymėtina, kad mokestinių prievolių išieškojimas maitinėje vykdomas taikant Mokesčių apskaitos ir kontrolės informacinės sistemos ir kredito įstaigų elektronines priemones.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos pagalbos Europos Sąjungos valstybių narių institucijoms išieškant reikalaujamas skolas, susijusias su rinkliavomis, maitais, mokesčiais ir kitomis pinigų sumomis, teikimo ir naudojimosi kitų Europos Sąjungos valstybių narių institucijų teikiama pagalba išieškant minėtas pinigų sumas įstatymu, maitinė organizuoja, kontroliuoja ir metodiškai vadovauja teikiant ir gaunant pagalbą iš ES valstybių narių institucijų

išieškant reikalaujamas pinigų sumas. 2007 m. sausio–rugsėjo mėn. iš užsienio šalių muitinių gauti 36 prašymai (dėl 196,2 tūkst. eurų) dėl pagalbos išieškant mokesčius ir su jais susijusias sumas.

ES bendrojo biudžeto įplaukų analizė. ES bendrasis biudžetas- tai dokumentas, kuriuo kiekvieniems finansiniams metams numatomos ir leidžiamos visos įplaukos ir išlaidos, laikomos būtinomis Europos bendrijai ir Europos atominės energijos bendrijai. Biudžetas sudaromas ir vykdomas laikantis vieningumo, biudžeto tikslumo, metinio periodiškumo, subalansuotumo, apskaitos vieneto, universalumo, konkretumo, gero finansų valdymo ir skaidrumo principų.¹⁰³

Nuo 2002 m. sausio 1 d. ES įsigaliojo naujoji nuosavų išteklių sistema, patvirtinta 2000 m. rugsėjo 29 d. ES Tarybos sprendimu 2000/597/EC Euratom. ES nuosavų išteklių sistemą sudaro šios pagrindinės dalys:

- tradiciniai nuosavi ištekliai (muitai, tame tarpe kompensaciniai ir antidempingo, žemės ūkio produkcijos muitai, cukraus ir izogliukozės rinkliavos);
- PVM ištekliai;
- BNP ištekliai.

Tradicinius nuosavus išteklius (TNI) sudaro Bendrojo ES muitų tarifo muitai – importas iš valstybių ne narių. Kai valstybė-narė importuoja žemės ūkio produktus iš valstybės-ne narės mokami žemės ūkio produkcijos muitai, kompensacinės sumos ir kiti mokesčiai. Cukraus rinka – įmokos ir kiti mokesčiai, skirti padengti rinkos pasiūlos svyravimus ir finansuoti cukraus sandėliavimo kaštus. Vadovaujantis ES teisės aktais, šalys narės 75 proc. apskaičiuotų TNI perveda į ES bendrą biudžetą, o 25 proc - lieka administravimo išlaidoms padengti. Atkreiptinas dėmesys, kad muito ir žemės ūkio mokesčius administruoja Lietuvos muitinė, cukraus ir izogliukozės mokesčius administruoja kitos institucijos.

PVM ištekliai skaičiuojami taikant vieningą procentą kiekvienos valstybės-narės PVM išteklių bazei. PVM išteklių bazė yra visos PVM pajamos padalintos iš nustatyto PVM procento. Reikia pažymėti, kad PVM, už išleidžiamas į laisvą apyvartą importuotas prekes, administruoja Lietuvos muitinė.

Bendras nacionalinis produktas (BNP) pirmą kartą įvestas 1988 m., iškilus didesniam pajamų poreikiui ir tapo vienu svarbiausiu biudžeto pajamų ištekliu, pagrindiniu instrumentu, įgalinančiu subalansuoti biudžetą. Mokėjimo dydis nustatomas kiekvienais metais siekiant finansuoti tą biudžeto išlaidų dalį, kurių nepadengia kitos pajamos. Tai leidžia turtingesnėms valstybėms-narėms finansuoti proporcingai didesnę dalį visų pajamų.

¹⁰³ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2007/l_077/l_07720070316t00090018.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

Kitos ES pajamas sudaro ES tarnautojų pajamų mokesčiai, banko palūkanos, tyrimų programoms skirti įnašai iš ne ES valstybių narių, grąžintos nepanaudotos lėšos, palūkanos už pavėluotus atsiskaitymus. 2007 m. ES biudžetas - pirmasis, parengtas pagal naują daugiametę finansinę programą, apimančią laikotarpį iki 2013 m., taip pat pirmasis, skirtas išsiplėtusiai 27 valstybių narių ES.¹⁰⁴ Visa 2007 m. ES biudžeto įplaukų suma – 115 497,22 milijonų eurų (žr. 16 priedą). Vieningas PVM išteklių pareikalavimo tarifas yra 0,3334 %, vieningas BNPj išteklių pareikalavimo tarifas – 0,6769 %. Tradiciniai nuosavi ištekliai (muitai, žemės ūkio ir cukraus mokesčiai) sudaro 14,99 % 2007 m. biudžeto finansavimo, PVM ištekliai - 15,44 %, nepanaudotos praėjusių metų lėšos, ES darbuotojų įmokos ir kt. – 1 %, o BNPj ištekliai – 68,53 %, (žr. 17 priedą).

Lietuvos nacionalinis įnašas į bendrą ES biudžetą 2007 m. sudaro 934,67 mln. Lt. (270,7 mln. eurų) (žr. 18 priedą). ES bendrojo biudžeto kontekste Lietuvos nacionalinių įnašų dalis sudaro 0,22 proc. Didžiausias nacionalinis įnašas į ES biudžetą yra Vokietijos (19,89 proc.), mažiausias – Maltos (0,05 proc.) (žr. 19 priedą).

Išvados.

1. Muitinės vaidmuo Europos Bendrijoje yra susijęs su maito mokesčių, sudarančių pagrindinį indėlį į Bendrijos biudžetą, rinkimu bei Bendrijos politikos įgyvendinimu beveik visose tarptautinės prekybos srityse.

2. Lietuvai tapus ES nare, muitinėje pradėta taikyti Lietuvos muitinės administruojamų biudžeto mokesčių pajamų apskaita bei Pavyzdinis sąskaitų planas. Taip pat muitinė, viena iš pirmųjų viešojo sektoriaus institucijų Lietuvoje, pradėjo taikyti apskaitos kaupimo principą administruojamų mokesčių apskaitoje. Visa tai padeda užtikrinti apskaitos ir atskaitomybės duomenų teisingumą.

3. Lietuvai tapus ES nare, sumokėtų importo mokesčių administravimas muitinėje pasikeitė ir Valstybės išdui priklausantis įmokos surenka ne teritorinės muitinės, o Muitinės departamentas. Centrinio administratoriaus statuso suteikimas Muitinės departamentui suteikė teisę administruojant muitinės kompetencijai priskirtus importo mokesčius vadovautis Mokesčių administravimo įstatymo nuostatomis. Tačiau muitai pagal minėtą įstatymą administruojami tiek, kiek neprieštarauja Bendrijos muitų teisės aktams.

4. Lietuvos muitinės administruojami mokesčiai yra Valstybės mokesčių pajamų dalis, kurią sudaro įmokos iš importo muitų ir mokesčių. Tačiau reikia pažymėti, kad Lietuvai tapus ES nare, muitinė surenka mažiau mokesčių, dėl taikomo laisvo prekių judėjimo tarp ES

¹⁰⁴ http://ec.europa.eu/budget/library/publications/budget_in_fig/syntchif_2007_2_lt.pdf; prisijungimo laikas: 2007-10-27.

valstybių narių. Muitinės administruojamų mokesčių santykinė dalis valstybės biudžete sumažėjo nuo 43 proc. 2001 m. iki 11 proc. 2006 m. Pastaruosius trejus metus muitinės administruojamų mokesčių indėlis į valstybės biudžetą nesikeičia ir sudaro 11 proc.

5. Muitų surinkimą lemia muitais apmokestinamų prekių importo apimtys ir už jas apskaičiuoti importo muitai. Muitinės surenkami maito mokesčiai tiek absoliučia vertine išraiška, tiek jų santykinė dalis muitinės administruojamuose mokesčiuose turi tendenciją didėti nuo 4,3 proc. 2003 m. iki 11,5 proc. 2007 m. Tai sąlygojo, kad kai kurioms prekių grupėms iki 2004 m. gegužės 1 d. importo muitai iš trečiųjų šalių aplamai nebuvo skaičiuojami.

6. Importo akcizai ir PVM, perduoti administruoti VMI, į valstybės biudžetą patenka ne kaip muitinės surinkti mokesčiai, o kaip VMI pajamos. Todėl teisės aktais įtvirtintas importo mokesčių administravimo perdavimas kitai institucijai kartu mažina importo mokesčių dalį valstybės biudžete, nes į valstybės biudžetą patekę pinigai per VMI sąskaitas nebelaikomi importo mokesčiais. Apskaičiuoto importo PVM sumokėjimo kontrolės perdavimą (įskaitymą) VMI galima traktuoti kaip ūkio subjektams suteikiamą lengvatą, kurios pagalba atidedami mokestiniai mokėjimai, tuo pačiu taupomos verslininkų apyvartinės lėšos.

7. Maitinės mokestinės nepriemokos turi tendenciją mažėti. Šią tendenciją sąlygojo tai, kad muitinė imasi priemonių mokesčių išieškojimo efektyvumui didinti, t.y. teritorinėse muitinėse paskirti pareigūnai šiai funkcijai vykdyti, organizuojami pareigūnų apmokymai, stiprinamas bendradarbiavimas su valstybės institucijomis duomenų keitimosi srityje.

8. 2007 m. ES biudžetas - pirmasis, parengtas pagal naują daugiametę finansinę programą, apimančią laikotarpį iki 2013 m., taip pat pirmasis, skirtas išsiplėtusiai 27 valstybių narių ES. Vadovaujantis ES teisės aktais, šalys narės 75 proc. apskaičiuotų muitų perveda į ES bendrą biudžetą, o 25 proc. - paliekami administravimo išlaidoms padengti. Lietuvos nacionalinių įnašų dalis ES bendrojo biudžeto kontekste sudaro 0,22 proc.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Apžvelgus tarptautinės prekybos teorijas ir jos politikos pagrindines kryptis, darytinos šios išvados:

1. Tarptautinė prekyba yra priemonė, kuri padeda šalims plėtoti specializaciją, didinti savo išteklių panaudojimą ir taip plėsti bendrą gamybos apimtį. Tarptautinėje prekyboje išskiriamos šios ekonominės politikos kryptys - laisvoji prekyba, protekcionizmas, dempingas, embargas.

2. Vieni tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodai taikomi importui - siekiant apsaugoti vietinę rinką nuo užsienio konkurencijos, kiti eksportui – siekiant didinti eksportuojamų prekių apimtį.

3. Tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodai pagal pobūdį skirstomi į tarifinius, pagrįstus muitų tarifo naudojimu, ir netarifinius. Netarifiniai tarptautinės prekybos apribojimai, skirtingai nei maito mokesčiai, nėra papildoma mokesčių našta vartotojams.

4. Muitai – netiesioginiai valstybės mokesčiai, kuriais apmokestinamos importuojamos ir eksportuojamos prekės, kitaip tariant, tai prekybos apribojimai, kuriuos naudoja valstybė. Jie apsaugo vietos gamintojų prekių rinką nuo pigesnių prekių importo, tačiau mažina tarptautinės prekybos apimtį bei didina vartotojų mokamus mokesčius.

Išanalizavus Lietuvos muitų politikos teisinį pagrindimą bei muitų ir kitų importo mokesčių teisės aktų suderinamumą su Europos Sąjungos reglamentais ir direktyvomis, pateikiamos šios išvados ir siūlymai:

1. Lietuvos muitų politiką lėmė du veiksniai – stojimas į Pasaulio prekybos organizaciją ir Europos Sąjungą. Šių veiksmų pagalba buvo pradėtas muitų liberalizavimo procesas Lietuvoje.

2. Lietuva, tapusi ES nare, perėmė visus Europos Sąjungos sutartinius prekybinius santykius su trečiosiomis šalimis bei tarptautinėmis organizacijomis ir įsijungė į bendrąją Europos Sąjungos prekybos politikos erdvę, kur visa užsienio prekyba yra reglamentuojama vieningai – taikomas Europos Sąjungos muitų režimas, Bendroji preferencijų sistema ir bendros Europos Sąjungos rinkos apsaugos priemonės.

3. Narystė ES tapo svarbiausiu veiksmu, darančiu įtaką Lietuvos muitų politikai ir užsienio prekybos režimui. Lietuva dalyvauja ES persikirstymo politikoje, moka mokesčius į ES biudžetą ir gauna išmokas.

4. Be maito mokesčių, ES bendrai rinkai itin svarbūs ir kiti mokesčiai už importuojamas prekes - akcizas ir PVM, kurie išskaičiuoja į prekių kainas. Šių mokesčių

sistemų suderinamumas tarp valstybių narių - vienas principinių ES tikslų, siekiant suvienodinti konkurencijos sąlygas. Lietuva, tapusi ES nare, baigė derybas bei įvykdė visus narystės įsipareigojimus mokesčių srityje.

5. Per pastaruosius keletą metų Lietuvoje buvo priimtos naujos mokesčių įstatymų redakcijos, kuriose įtvirtintos nuostatos atitiko ES reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, tikslinga būtų parengti Mokesčių kodeksą, kuris padėtų susisteminti mokesčių ir jų administravimą reglamentuojančias įstatymų normas.

6. Lietuvos muitinė, administruodama muito mokesčius vadovaujasi Europos Bendrijos muitų teisės aktais bei Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatomis, o administruodama akcizo ir PVM mokesčius - Lietuvos Respublikos teisės aktais.

7. Šiuo metu ES šalys narės taiko skirtingus lengvatinius PVM tarifus. Todėl tikslinga būtų suvienodinti lengvatinius PVM tarifus tam tikriems importuojamiems produktams ES šalyse narėse, užtikrinant vienodas konkurencijos sąlygas bendrojoje ES rinkoje.

8. Akcizų tarifų didinimas kelia rimtų neigiamų padarinių: vartotojai renkasi pigesnius ir prastesnės kokybės pakaitalus, skatina kontrabandą. Todėl manytume, kad prieš didinant akcizų tarifus, reikėtų atsižvelgti į specifinę kiekvienos ES šalies narės situaciją, kadangi kontrabandos ir nelegalios rinkos plėtrai reikšmingos įtakos turi ne tik mokesčiai bei kainų skirtumai tarp valstybių, bet ir tokie veiksniai, kaip šešėlinės ekonomikos dydis, korupcijos paplitimas, pragyvenimo lygis, vartotojų požiūris į kontrabandines prekes.

Atlikus Lietuvos muitinės veiklos analizę, pateikiamos šios išvados ir siūlymai:

1. Lietuvos narystė ES pakeitė Lietuvos muitinės, kaip muitų ir kitų importo mokesčių administratoriaus, vaidmenį ir atsakomybę, nes ji tapo atsakinga ne tik už Lietuvos valstybės biudžetą, bet ir už dalies Europos Sąjungos biudžeto surinkimą.

2. Vadovaujantis ES teisės aktais, šalys narės 75 proc. apskaičiuotų muitų perveda į ES bendrą biudžetą, o 25 proc. - paliekami administravimo išlaidoms padengti.

3. Vienas svarbiausių ES muitų politikos principų - platus informacinių sistemų taikymas. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos muitinėje buvo įdiegta Mokesčių apskaitos ir kontrolės informacinė sistema (MAKIS), kurios pagalba supaprastintos apskaitos procedūros, operatyviau ir tiksliau apskaitomos mokesčių mokėtojų skolos, vartotojams teikiama išsamesnė ir operatyvesnė informacija.

4. Muitinė kasmet vis daugiau apskaičiuotų akcizų ir PVM už importuotas prekes perduoda administruoti VMI. Todėl šie mokesčiai į valstybės biudžetą patenka ne kaip muitinės surenkami mokesčiai, o kaip VMI pajamos ir tai mažina importo mokesčių dalį valstybės

biudžete. Apskaičiuoto akcizo ir PVM mokesčių sumokėjimo kontrolės perdavimą VMI galima traktuoti kaip ūkio subjektams suteikiamą lengvatą, kurios pagalba atidedami mokestiniai mokėjimai.

5. Sumokėtų importo mokesčių administravimas muitinėje pasikeitė ir Valstybės išdui priklausančias įmokas surenka ne teritorinės muitinės, o Muitinės departamentas, todėl siūlytume inicijuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 sausio 6 d. nutarimo Nr. 7 „Dėl mokesčių, rinkliavų ir kitų įmokų į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą, savivaldybių biudžetus bei valstybės pinigų fondus kodavimo“ (Žin., 1999, Nr. 5 – 105) 1 ir 4 punktų nuostatų pakeitimą, kadangi dabar galiojančiame nutarime nurodyta, kad Valstybės išdui priklausančias įmokas surenka teritorinės muitinės.

Atsižvelgiant į darbe iškeltą hipotezę, darytina ši išvada:

Lietuvai tapus ES nare, sumažėjo muitinės surenkamų muitų ir kitų importo mokesčių indėlis formuojant valstybės biudžeto pajamas, tačiau surenkamų maito mokesčių santykinė dalis muitinės administruojamuose mokesčiuose turi tendenciją didėti nuo 4,3 proc. 2003 m. iki 11,5 proc. 2007 m. Tai sąlygojo, kad iki Lietuvos narystės ES, kai kurioms prekių grupėms importo muitai iš trečiųjų šalių aplamai nebuvo skaičiuojami.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Tarptautiniai teisės aktai

1. Bendrasis Susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1994)//Valstybės žinios. 2001, Nr. 46-1620.
2. Europos sutartis, steigianti asociaciją tarp Europos Bendrijų bei jų šalių narių, iš vienos pusės, ir Lietuvos Respublikos, iš kitos pusės// Valstybės žinios, 1998, Nr. 11-266.
3. Šeštoji Tarybos direktyva 1977 m. gegužės 17 d. dėl valstybių narių apyvartos mokesčių įstatymų derinimo - Bendra pridėtinės vertės mokesčio sistema: vienodas vertinimo pagrindas (77/388/EEB)// Official Journal. 1977, Nr.145-1.
4. Tarybos reglamentas (EEB) 1992 m. spalio 12 d. Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą // <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/consleg/1992/R/01992R2913-20050511-lt.pdf>.
5. Tarybos reglamentas (EB) 1995 m. gruodžio 22 d. Nr. 384/96 dėl apsaugos nuo importo dempingo kaina iš Europos Bendrijos narėmis nesančių valstybių// http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=44066.

II. Lietuvos Respublikos įstatymai

6. Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 98-3482.
7. Lietuvos Respublikos akcizų pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 26-802.
8. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas//Valstybės žinios, 2004, Nr. 63-2243.
9. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas//Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2517.
10. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.
11. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 17-505.

III. Lydimieji teisės aktai

12. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. balandžio 22 d. įsakymas Nr. 1K-135 „Dėl importuojamų akcizais apmokestinamų prekių nugabenimo į akcizais apmokestinamų prekių sandėlį, kad neatsirastų prievolė mokėti importo akcizus, taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2004, Nr. 62-2219.

13. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. rugsėjo 11 d. įsakymas Nr. 280 „Dėl kombinuoto akcizo tarifo už cigaretes apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3906; 2005, Nr. 30-955.

14. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 1K-019 „Dėl mokesčių ir kitų įmokių į valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetus apyskaitos“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 13-519, Nr. 47-2082; 2004, Nr. 15-478; 2004, Nr.83-3026; 2005, Nr.23-752; 2006, Nr. 3-66.

15. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. birželio 20 d. įsakymas Nr. 1K-169 „Dėl valstybės biudžetui priklausančių ir kitų įmokių pervedimo į valstybės išdo sąskaitas tvarkos“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 60-2732; 2006, Nr. 100-3896.

16. Muitinės departamento direktoriaus 2004 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. 1B-388 „Dėl muitinės administruojamų importo ir eksporto muitų ir mokesčių sumokėjimo“//Valstybės žinios, 2004, Nr. 62-2230.

17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 24 d. nutarimas Nr. 748 „Dėl Mokesčių mokėjimo muitinėje tvarkos“//Valstybės žinios, 1996, Nr. 61-1448; 2004, Nr. 57-1987.

18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimo Nr. 861 „Dėl Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo įgyvendinimo“ aktuali redakcija //Valstybės žinios, 2002, Nr.60-2429; 2002, Nr. 123-5566; 2003, Nr. 95-4291; 2004, Nr. 69-2431; 2005, Nr. 23-729; 2006, Nr. 61-2186; 2007, Nr. 15-551.

19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m .spalio 27 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, ir 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamento (EEB) Nr. 2454/93, išdėstančio Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas, taikymo Lietuvos Respublikoje taisyklių patvirtinimo“//Valstybės Žinios, 2004, Nr. 158-5774.

20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 20 d. nutarimas Nr. 243 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 13 d. nutarimo Nr. 167 „Dėl priemonių integruotai muitinės informacinei sistemai įdiegti plano patvirtinimo“ pakeitimo“//Valstybės žinios. 2003, Nr. 19-823.

IV. Kita literatūra

21. Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. – Kaunas: Technologija, 2007.

22. Bradauskienė A. Lietuvos bendrovės pralaimi kovą Estijos gamintojams//Lietuvos Rytas: Vartai. – 1997-09-08. P. 1-2.

23. Budreikaitė D. Lietuvos ekonominė integracija į Europos Sąjungos bendrąją rinką//Pinigų studijos. 2001. Nr. 2.
24. Davulis G. Ekonomikos teorija. – Vilnius: LTU Leidybos centras, 2003, P. 300.
25. Grikienis M. Europos Sąjunga: Enciklopedinis žinynas. – Vilnius: Eugrimas, 2002.
26. Kolyta S., Masandukaitė A., Mikšys A. ir kiti Verslo Europos Sąjungos bendrijoje vadovas. – Vilnius: UAB „Fantazija ir forma“, 2002.
27. Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – Kaunas: Technologija, 2007.
28. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Lietuvos Respublikos ūkio ekonominės ir socialinės būklės 2005 m. apžvalga http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/ukio_apzvalga/
29. Marcijonas A., Sudavičius B. Mokesčių teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P. 17.
30. McGrath P.T. Tarptautinės ekonomikos pagrindai. – Vilnius: Margi raštai, 1999. P. 46.
31. Paulavičius K. B., Navickas V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. – D.1 - Vilnius: Vilniaus Pedagoginis universitetas, 2000. P. 31.
32. Radžiukynas J. Importuojamų prekių muitinis įvertinimas. – Vilnius: Lietuvos informacijos institutas, 1997.
33. Rakauskienė O. G. Valstybės ekonominė politika. – Vilnius, 2006. P. 336.
34. Rimkus V. Misiūnas A. Gervė J. Lietuvos užsienio prekybos pokyčių analizė: taikomasis mokslinio tyrimo darbas. V., 2006. P. 4// http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/prekyba/uzsienio/moksliniai-darbai/moksliniai-darbai.php.
35. Šimašius R. Mokesčių mažinimo būtinybė ir/ar galimybės// http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/mokesciu_mazinimo_bu_tinybe_irar_galimybes/3188.
36. Šimašius R. Muitai trukdo žmonių gerovei//Laisvoji rinka, 1999. Nr. 4.
37. Tarifinės kvotos ir muitų suspendavimas// <http://www.euroverslas.lt/?1524719993>
38. Tatham A. Europos Sąjungos teisė. – Vilnius: Eugrimas, 1999. P. 107.
39. Vilpišauskas R. Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: Integracija ir jos ekonominis poveikis. – Vilnius: Eugrimas, 2003. P. 72.
40. Vilpišauskas R. //Euroverslo naujienos, 2003 m. kovo mėn. 20 d.
41. Zavadzkiene D. Lietuvos užsienio prekyba ir muitų politika integruojantis į ES// http://ev.lzuu.lt/mokveikla/SMK_2005/Finansai/Zavadskiene%20Daiva.htm.

V. Internetiniai adresai

1. <http://www.apskaitosinstitutas.lt/>
2. http://ec.europa.eu/index_lt.htm
3. <http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm>
4. [http://www.euroverslas.lt /](http://www.euroverslas.lt/)
5. <http://www.etd.lt/>
6. <http://www.cust.lt/lt/>
7. <http://www.finmin.lt/web/finmin/home>
8. <http://kazkas.kobra.ktu.lt/index.php>
9. http://litarweb.cust.lt/taric/web/main_LT
10. <http://www3.lrs.lt/>
11. <http://www.ukmin.lt/>
12. <http://www.urm.lt/>
13. <http://www.sociumas.lt/Lit/Nr11/ES.asp>
14. <http://www.stat.gov.lt/lt/>

SANTRAUKA

MUITŲ POLITIKA IR JOS POKYČIAI LIETUVAI INTEGRUOJANTIS Į EUROPOS SĄJUNGOS RINKĄ

Pagrindinės sąvokos: tarptautinė prekyba, Europos Sąjunga, importas, maitas, akcizas, pridėtinės vertės mokestis, muitinė.

Santraukos turinys: Šio darbo tikslas – apžvelgti ir išanalizuoti Lietuvos muitų politiką, pateikti jos pokyčius Lietuvai tapus ES nare bei toliau integruojantis į Europos Sąjungos rinką, nustatyti šių pokyčių poveikį Lietuvos muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių surinkimui.

Lietuvos integracija į Europos Sąjungos (ES) bendrąją rinką - vienas iš valstybės vidaus ir užsienio politikos prioritetų, kurio įgyvendinimas turės lemiamą įtaką Lietuvos ekonomikai, užsienio prekybai bei tolimesnei šalies vystymosi raidai. ES rinka šiandien - viena didžiausių pasaulio rinkų pagal dydį, ekonominę galią bei augimo perspektyvas. Priklausymas šiai rinkai ne tik sudaro prielaidas ekonomikos augimui, bet ir kelia aukštesnius reikalavimus kiekvienai pramonės šakai, kiekvienos įmonės veiklai, jų konkurencingumui.

Lietuva, tapusi ES nare, perėmė visus Europos Sąjungos sutartinius prekybinius santykius su trečiosiomis šalimis bei tarptautinėmis organizacijomis ir įsijungė į bendrąją Europos Sąjungos prekybos politikos erdvę, kur visa užsienio prekyba yra reglamentuojama vieningai – taikomas Europos Sąjungos muitų režimas, Bendroji preferencijų sistema ir bendros Europos Sąjungos rinkos apsaugos priemonės.

Darbe apžvelgiamos tarptautinės prekybos teorijos ir jos politikos pagrindinės kryptys, pateikiami tarptautinės prekybos valstybinio reguliavimo metodai, plačiau aptariant tarifinius - pagrįstus muitų tarifo naudojimu, nagrinėjama tarptautinių prekybos organizacijų įtaka Lietuvos muitų politikai ir užsienio prekybai. Analizuojamas Lietuvos muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių teisės aktų suderinamumas su Europos Sąjungos reglamentais ir direktyvomis, atskleisti mokesčių administravimo muitinėje teisinio reglamentavimo pokyčiai Lietuvai įstojus į ES, jų svarba ir įtaka mokesčių surinkimui, atlikta muitinės administruojamų muitų ir kitų importo mokesčių statistinė analizė.

Darbo pabaigoje pateiktos išvados ir siūlymai, atsižvelgiant į iškeltus tikslus ir uždavinius.

SUMMARY

CUSTOMS POLICY AND IT'S CHANGES DURING THE PROCESS OF LITHUANIA'S INTEGRATION INTO THE MARKET OF EUROPEAN UNION

Main concepts: international trade, European Union, import, duty, excise, value added tax, customs.

Contents of the summary: The aim of this study is to review and analyze Lithuanian customs policy, present it's changes after Lithuania became the EU member-state and further integrating into market of the European Union, to determine economic influence of these changes to the collection of duties and other import taxes administrated by Lithuanian customs.

Lithuania's integration into common market of the European Union is one of state's internal and foreign policy priorities. Success of it's implementation will have a crucial influence for Lithuania's economy, foreign trade and further development of the state. EU market today is one of biggest markets in the world by it's dimation, economic power and growth perspectives. Belonging to this market not only creates preconditions for the growth of economy, but also make higher demands for every industry, activities of every company and their competitiveness.

Lithuania as the EU member-state took all obligations of the European Union concerning trade with the third countries and international organizations and joined the common space of European Union's trade policy where all international trade is regulated unanimously – the EU customs regime, Common preferences system and common means of EU market protection are applied.

The study presents overview of international trade theories and main trends of it's policy, methods of state international trade control with specific attention paid to tariff – based on the usage of duties tariffs, analysis of influence of international trade organizations to Lithuanian customs policy and foreign trade. Compatibility of duties administrated by Lithuanian customs with regulations and directives of European Union is analyzed, changes of legal regulation in the field of administration of taxes in customs after Lithuania's integration into the EU, it's importance and impact to the collection of taxes. The study also provides statistical analysis of duties and other import taxes administrated by the customs.

Study also provides conclusions and suggestions according to it's aims and goals.

PRIEDAI